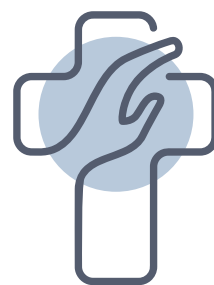

2026. XXXV. évfolyam, 3. szám

SZOLGATÁRS

baptista folyóirat

szolgatars.hu

Sóvárogva vár ránk a világ?

Lelkipásztori szolgálat
Krisztus uralma alatt

A ráhangolódás minden
kapcsolat, minden nevelés kulcsa

Átutazóban e világban

Langham prédikációs
műhelyek Magyarországon

Szabadíts meg a gonosztól

Tartalom

BIBLIATANULMÁNY

Merényi Zoltán

Sóvárogra vár ránk a világ?3

Heizer Tamás

**Lelkipásztori szolgálat
Krisztus uralma alatt**

A „gyülekezet angyla” értelmezéstörténete
és a pásztori szerepértelmezés
újszövetségi alapjai5

PEDAGÓGIA

Háló Gyula

**A ráhangolódás minden
kapcsolat, minden nevelés
kulcsa**18

TEOLÓGIA

Tóth Sándor

Átutazóban e világban
Idegenek és jövevények27

HOMILETIKA

Vas Ferenc

**Langham
prédikációs műhelyek
Magyarországon**37

IRODALOM

Dr. Rusz Gábor

Szabadíts meg a gonosztól
Novella 41

EGYHÁZTÖRTÉNET

Bódis László

**A bibliaolvasás,
bibliaterjesztés és protestáns
kegyesség összefüggései
a 17. századi magyar
művelődésben** 48

Kelemen Sándor Tomi

**Flandriából Erdélybe:
egy anabaptista kézirat
kalandos útja**
Az anabaptista kiadvány magyar nyelvű,
értelmező szövegátiratának egyháztörténelmi
vizsgálata 54

KÖNYVAJÁNLÓ

Tóth Krisztián

**Recenzió: Az ember
megszentségtelenítése**62

A Szolgatárs folyóirat a **Magyarországi Baptista Egyház** kiadványa

Felelős szerkesztő: **Sinka Csaba**

Felelős kiadó: **Papp János** egyházelnök

Tördelőszerkesztő: **Sinka Csaba**

A lap ára: 1750 Ft.

Előfizethető a kiadóhivatalnál.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

1068 Budapest, Benczúr u. 31.

Telefon: 20-886-0410

www.szolgatars.hu

szolgatars@gmail.com

ISSN 1218-425X

Merényi Zoltán

SÓVÁROGVA VÁR RÁNK A VILÁG?

Léteznek gyakran idézett igeversek, amelyeket kontextusukból kiragadva tévesen értelmezünk. Ilyen a Római levél 8. fejezetének 19. verse:

„Mert a teremtett világ sóvárogra várja az Isten fiainak megjelenését.”

Számtalan prédikációban, tanításban, buzdításban hallottam már idézni ezt a szakaszt, olyan összefüggésben, hogy az emberek a világban meg akarnak térni, de nincs senki, aki elmondaná nekik az örömhírt. Missziós bátorításként, felhívásként idézik Pál apostol szavait: testvérek menjünk, nyitott ajtókat döngöztünk. Egyik közismert énekünk is ezt a gondolatot tükrözi:

„Tégy engem békekövetéddé, mert sóvárogra vár rád a világ...” (BGYÉ 483)

Fontos a missziós buzgóság, a bátorítás a közösség felé, de ezzel az igeverssel lehet pont az ellenkező hatást fogjuk elérni.

A valósággal szembesülve nehezen tagadhatjuk, hogy a világ nem szeretne megtérni. Vannak emberek, akik nyitottak, vannak érdeklődők, vannak, akik keresik az

igazságot, vannak, akik kiábrándultak az addigi életükből, de megkockáztatom, hogy ők vannak kisebbségben. A legtöbbször közönnyel, elutasítással, rosszabb esetben ellenségeskedéssel, megvetéssel, gúnnyal találkozunk a biznyságtétel során. Ennek ellenére hirdetniük kell a jó hírt, hiszen Megváltónk ezzel bízott meg bennünket. Kognitív disszonanciát okozhatnak bennünk negatív tapasztalataink. Hogyan lehet, hogy a világ sóvárogra vár minket, de mi az ellenkezőjével szembesülünk. Lehet, hogy bennünk van a hiba, rosszul adjuk át az üzenetet? Sokkal inkább a hamis elvárásaink, amiket éppen erre a rosszul értelmezett ígére építettünk, nem teljesültek.

Az evangéliumokban látjuk, hogy Jézust voltak, akik követték, de a többség elutasította személyét, tanítását. Az ősegház gyorsan növekedett, az Úr napról napra növelte a gyülekezetet üdvözülőkkel (Csel 2,47), de mellette ott voltak az üldözések, az harcok, a szenvedések is. Egy csoportban mostanában tanulmányozzuk a Jelenések könyvét, melyben a végidők nyomorúságaival találkozunk. Sok csapás, ítélet ellenére,

„Sok olyan igeszakaszt találunk, amely a misszióra bátorít minket, áttételesen ez is lehet ilyen szakasz, de elsősorban reménységünkről és a teremtett világ reménységéről tesz bizonyosságot.”

„A többi ember pedig, akiket nem ölték meg ezek a csapások, nem tértek meg kezük alkotásaitól, hanem imádták az ördögöket és a bálványokat, amelyeket aranyból és ezüstből, rézből, kőből meg fából készítettek, és amelyek sem látni, sem hallani, sem járni nem tudnak; és nem tértek meg gyilkosságaikból, varázslásaikból, paráználkodásaikból és lopásaikból sem.” Jel 9,20–21

Akkor hogyan értelmezzük a Római levél 8. fejezetében olvasható igeverset? A magyarázathoz azt kell tisztázni, mit értsünk „teremtett világ” kifejezés alatt, és hogy kik azok az „istenfiak”, és hogy mikor várhatjuk ezek „megjelenését”. A szakasz arról a feszültségről beszél, amely a jelenvaló időszak és az eljövendő között feszül. A jelenvaló korszakunkban ott a szenvedés, mert romlandóság és hiábavalóság alá vettetett a világunk. Polyamatosan tapasztaljuk mi is ezt a feszültséget. A világ már meg van váltva, Jézus Krisztus meghalt és feltámadt, de még itt a bűn, a szenvedés, a nyomorúság. A „már nem” és a „még nem között” lebegünk. Már nem vagyunk remény nélküliek, hiszen üdvösségünk megjelent, de még nem zárult le ez az üdvörténeti időszak, még munkálkodik a Sátán, és az emberek nagy része lázad Isten ellen. Eljön majd az Úr napja, az ítélet napja, mikor véget vet Isten ennek a világnak, és egy újat teremt. Várjuk azt a napot, amikor Jézus letöröl a szemünkről minden könnyet és nem lesz többé szenvedés, sem gyász, sem halál, sem bűn, de most még mindez jelen van. Isten vár, mert még vannak, akik megtérnek. Mi már siettetnénk a véget, de az Úr kezében van a döntés. Ebben a hiábavalóságban, romlandóságban szenved velünk együtt a teremtett világ is. Pál itt nem a kozmosz kifejezést használja, hanem a „ktiszisz”. John Stott így magyarázza ezt a kifejezést:

„Ezért a teremtésen vagy a teremtett világ kifejezésen a »földet értette, benne az ember kivételével minden élő és élettelen dologgal«, illetve »az ember alatti természet összességét«.”¹

Tehát a világ nem az emberiséget jelenti, mint a Jn 3,16-ban, hanem az ember uralma alá rendelt természet.²

A bűn következtében átkozott lett a föld miattunk³,

tövist és bogáncsot hajt, és pusztulásra lett ítélve. Az ember tevékenységének következtében az a teremtett világ, amit az Isten jónak alkotott, megromlott. Pusztítjuk a termőföldet, mérgezzük a vizeket, a levegőt. Állatfajok halnak ki, egyre lakhatatlanabbá tesszük földünket. A Jelenések könyve pontosan ezekről a természeti anomáliákról, katasztrófákról beszél, melyek az utolsó időknek jellemzők. Csapás a tengerekre, a folyókra, a földre, a növény és állatvilágra, és vele együtt az emberre.⁴ Saját életterünk pusztul. Ezért sóhajtozik és vajódik a teremtett világ körülöttünk. Természetesen antropomorfizmus, megszemélyesítése ez a természetnek, de nagyon szemléletes. Ma még aktuálisabb a probléma, mint Pál apostol idejében.

Mi a reménysége a teremtett világnak? Az, hogy vége lesz a hiábavalóság korszakának és eljön az új, a romolhatatlan világ, ahol az ember is újra összhangban lesz a környezetével. Ez az időpont egybeesik a mi végső megváltásunkkal, ami után mi is sóhajtozunk, vagyis „testünk megváltására”. (Róm 8,23) Ma még harcolunk a kísértéssel, a mulandósággal, a szenvedéssel, a betegséggel, de egy napon új testben támadunk fel, vagy az elragadtatáskor mindnyájan elváltozunk (1Kor 15,52). Azon a napon az Úr

„az ő dicsőséges testéhez hasonlóvá változtatja a mi gyarló testünket, azzal az erővel, amellyel maga alá vethet mindeneket.” Fil 3,2.

Ez a nap lesz az a nap, amit Pál ebben az igeszakaszban az Isten fiainak megjelenéseként ír le. Ezen a napon nyilvánvalóvá válik igazi személyiségünk, elnyerjük végső állapotunkat, egy dicsőséges, romolhatatlan, büntelen testben. Erre várunk mi is, és erre vár a teremtett világ is.

Sok olyan igeszakaszt találunk, amely a misszióra bátorít minket, áttételesen ez is lehet ilyen szakasz, de elsősorban reménységünkről és a teremtett világ reménységéről tesz bizonyosságot. Arra bátorít, hogy ne csüggedjünk a jelen nyomorúságait, hiábavalóságait látva, hanem egyre jobban, sóvárogva várva, vagy ahogyan John Stott könyvében magyarázza: „felemelt fejjel és a láthatárra, az érkezés vélt helyére szegzett tekintettel”⁵ várjuk a mi megváltónk Jézus Krisztus visszajövetelét!

1. John Stott: Pál levele a Rómaiakhoz (Harmat 2006, 239. oldal)

2. 1Móz 1,28

3. 1Móz 3,17-18

4. Például: Jel 8,7-12

5. John Stott: Pál levele a Rómaiakhoz (Harmat, 2006, 238. oldal)

Heizer Tamás

LELKIPÁSZTORI SZOLGÁLAT KRISZTUS URALMA ALATT

A „gyülekezet angyla” értelmezéstörténete
és a pásztori szerepértelmezés újszövetségi alapjai

A következőkben Heizer Tamás lelkipásztor testvér meggyőződését tükröző írást olvashatjuk. Köszönjük, hogy elkészítette! Mivel ebben a kérdéskörben széles körű beszélgetések, közös gondolkodás zajlik, ezért a következő számokban helyet kívánunk adni másoknak, illetve más megközelítéseknek is.

Szeretettel: a szerkesztőség

Bevezetés

Isten Igéje nem ír elő egyetlen, minden történelmi korra nézve kötelező gyülekezetvezetési struktúrát, ugyanakkor egyértelműen tanít a vezetés szükségességéről, a vezetők alkalmassági feltételeiről és szolgálatuk természetéről. Az egyház történetében ugyanakkor újra és újra megjelenik a kísértés, hogy a tisztségviselők a jézusi, szolgáló és felhatalmazó vezetés helyett a hierarchikus pozícióból fakadó hatalomra támaszkodjanak.

A lelkipásztori szerepértelmezés teológiai megalapozása kapcsán gyakran felmerülő érv, hogy a Jelenések könyvének elején, a hét kisázsiai gyülekezetnek írt levelek címzettjei valójában az első századi gyülekezetek lelkeszei vagy püspökei voltak. E felfogás szerint bennük a monarchikus episzkopátus¹ korai formájának bibliai igazolását láthatjuk, és az episkoposz (felvigyázó, püspök) tisztsége megfeleltethető a mai lelkipásztori szolgálatnak. Más írásmagyarázók ezzel szemben úgy vélik,

1. A monarchikus episzkopátus görög szóösszetétel: a monos (egyedüli) és az arkhē (uralom, elsőség) egyfelől, és az episkopos (felvigyázó, felügyelő) másfelől. Az episkopos maga is egy összetett kifejezés, ami az epi (felett) és a skopeō (figyel, felügyel) szavak összetétele. Az Újszövetségben és az 1. századi forrásokban a kifejezés a gyülekezet felügyeletet ellátó felelős személy neve, és még szinonimaként váltakozik a presbiterosz (vén, presbiter) kifejezéssel. A monarchikus episzkopátus mint egyháztörténeti szakszó azt a modellt jelöli, amelyben egyetlen episkopos gyakorol kizárólagos vezetői tekintélyt egy helyi egyház felett – szemben a korábbi plurális presbiteri testületi vezetéssel.

„Jelen tanulmány a lelkipásztori szerepértelmezés újszövetségi megalapozását vizsgálja.”

hogy a „gyülekezet angyala” emberi vezetőként való azonosítása sem a Jelenések könyvének apokaliptikus szimbolikájával, sem az első századi egyház történeti viszonyaival nem egyeztethető össze. A levelek ugyanis nem a pásztoroknak (poimenes), illetve a püspököknek (episkopoi), hanem egy sajátos címzettnek szólnak: „a gyülekezet angyalának” (tő angelo tēs ekklesiás).

Jelen tanulmány a lelkipásztori szerepértelmezés újszövetségi megalapozását vizsgálja. Ennek érdekében két, egymást kiegészítő irányból közelítem meg a kérdést. Egyrészt bemutatom és kritikailag értékelem a „gyülekezet angyala” kifejezés négy meghatározó értelmezését, másrészt áttekintem a gyülekezeti vezetésre vonatkozó explicit újszövetségi szövegeket. Nem abból az előfeltevésből indulok ki, hogy a „gyülekezet angyala” kifejezés szükségszerűen valamely egyházi tisztséget jelöl, de abból sem, hogy ez eleve kizárt. A tanulmány szempontjából ezért az a döntő kérdés, hogy az exegetikai bizonyítékok alapján indokolható-e a „gyülekezet angyala” kifejezés normatív felhasználása a mai lelkipásztori szolgálat és az ehhez kapcsolódó gyülekezetvezetés bibliai megalapozására.

1. A probléma exegetikai és hermeneutikai háttere

Az az értelmezés, amely az aggelos kifejezést a mai értelemben vett lelkipásztornal vagy monarchikus püspökkel azonosítja, jelentős exegetikai, történeti és ekkleziológiai kérdéseket és problémákat vet fel. Az Újszövetség gyülekezetkormányzással kapcsolatos szövegei ugyanis nem egy, a presbiterektől elkülönülő vagy följük rendelt vezetői tisztséget rajzolnak meg, hanem alapvetően plurális testületi vezetést tükröznek. A történeti források alapján a monarchikus episzkopátus csupán a 2. század folyamán bukkan fel, és csak a későbbi évszázadokban vált általánossá. Így felmerül a kérdés, hogy a „gyülekezet angyala = lelkipásztor” értelmezés a szöveg eredeti jelentését tükrözi-e, vagy inkább egy későbbi egyházszervezeti modell visszavetítése a szövegbe. Ez a kérdés a Jelenések könyve értelmezéstörténetének egyik legtöbbet tárgyalt és mindmáig vitatott problémája. Az eltérő magyarázatok mögött nem csupán egy exegetikai probléma áll, hanem olyan hermeneutikai kérdések, amelyek az apokaliptikus irodalom sajátos nyelvezetét, a korai egyház történeti rekonstrukcióját és az egyház teológiai önértelmezését egyaránt érintik.

Tehát a válasz szorosan összefügg azzal, hogy miként értelmezzük a korai egyház struktúráját, a Jelenések könyvének apokaliptikus világképét, valamint az egyház mennyei és földi természetének kapcsolatát.

A gyülekezetvezetéssel kapcsolatos egyik fontos hermeneutikai kulcs, a leíró (deszkriptív) és előíró (normatív) bibliai szövegek közötti különbségtétel. A Jelenések könyvének látomásai (köztük a gyülekezet angyala) alapvetően deszkriptív és apokaliptikus műfajú képek, nem pedig az újszövetségi egyházszervezet számára adott normatív egyházi jogi előírások. Ha egy leíró jellegű apokaliptikus szimbólumból normatív szervezeti struktúrát kívánunk levezetni, az komoly hermeneutikai módszertani kérdéseket vet fel, amelyek megkerülése exegetikai tévedéshez vezethet. Fontos ugyanakkor különbséget tenni a Jelenések könyvének teológiai normativitása és egyházszervezeti normativitása között. A könyv egészének üzenete mélyen normatív: Krisztus kizárólagos uralmának felismerésére hívja a gyülekezeteket, megtérésre szólít, erkölcsi ítéletet mond, kitartásra buzdít, és meghatározza, mit jelent hűséges tanítványnak lenni egy aktuálisan ellenséges világban. Ez a normativitás azonban nem jelenti azt, hogy minden apokaliptikus szimbólumból közvetlen egyházkormányzati mintákat lehetne levezetni. A könyv elsődleges célja nem az egyházi tisztségek vagy vezetési struktúrák szabályozása, hanem Krisztus uralmának kijelentése és a gyülekezetek hűségre való bátorítása. A Jelenések könyve tehát nem azért nem szolgál közvetlen egyházi jogi normaként, mert „képi nyelven” beszél, hanem mert más a műfaji és teológiai funkciója. Nem egyházkormányzati modellt kíván felállítani, hanem láthatóvá teszi a mennyei valóságot, amelyből a földi gyülekezetnek önmagát kell megértenie. Nem előír, hanem leleplez: vagyis megmutatja, hogy ki az Úr (Krisztus és nem Domitianus), és Ő mit vár a gyülekezeteitől.

A hermeneutikai kérdés tehát nem az, hogy a Jelenések könyve normatív-e, hanem az, hogy normativitása milyen szinten érvényesül. A könyv Krisztus uralmát, a gyülekezet identitását és a tanítványi hűséget normatív módon tárja elénk, ugyanakkor szimbolikus képeiből csak kellő óvatossággal vonhatók le egyházkormányzati következtetések. Mert az apokaliptikus irodalom, és közöttük a Jelenések könyve, elsősorban nem a jövő eseményeinek titkos kódolását, hanem a földi és a mennyei

Kontextus	Jelentés	Bibliai példa	Exegetikai relevancia
Prófétai/Hírnöki	Emberi küldött, próféta	Hag 1,13; Lk 7,24	Alátámaszthatja a lelkipásztor / emberi vezető értelmezést
Pap (kultusz embere)	Pap, mint Isten hírnöke	Mal 2,7; Mal 3,1	Párhuzam vonható a tanításért felelős vezetővel
Apokaliptikus/Mennyei	Természetfeletti égi lény	Jel 5,11; 7,1; Dán 10,13	Alátámasztja az őrangyal / égi reprezentáns elméletet
Funkcionális/Logisztikai	Követ, levélhordozó	Lk 9,52; Jak 2,25	Alátámasztja a futár-elméletet

valóság egyidejű bemutatását végzi el. Az apokalipszis nem jóslás, hanem valóság-feltárás: megmutatja, hogy a látható mögött mi az igazi, láthatatlan struktúra.²

Az értelmezési nehézségek gyökere a görög aggeloszó jelentéstartományában rejlik. Alapjelentése: „hírnök”, „küldött”, „követ”. A Septuagintában (LXX) a héber mal’akh görög megfelelőjeként jelenik meg, és egyaránt utalhat emberi küldöttre és természetfeletti lényre. Az Ószövetségben előfordul prófétákra³, papokra⁴, sőt a Messiás útkészítőjére⁵ is alkalmazva.

Az fenti táblázat az „aggelos” (mal’akh) bibliai jelenésárnyalatait foglalja össze.

Ez a széles jelentés tartomány lehetővé teszi, hogy az aggeloszó kifejezés „küldött” értelemben akár emberi szereplőre is utaljon. Ugyanakkor a Jelenések könyvének belső nyelvi statisztikája komoly ellenvetést fogalmaz meg ezzel szemben, ugyanis az aggeloszó kifejezés több mint hetvenszer fordul elő a könyvben, és minden előfordulásában - a hét kisázsiai gyülekezetnek küldött levél kontextusától eltekintve - következetesen mennyei lényekre vonatkozik. Ez a jelentésbeli konzisztencia nem hagyható figyelmen kívül, különösen akkor, ha figyelembe vesszük a mű apokaliptikus műfaját, amely eleve nagy hangsúlyt fektet a mennyei lények és a transzcendens valóság bemutatására. Ugyanakkor ez az értelmezés sem mentes a nehézségektől. A levelek erkölcsi intései: a megtérésre és bűnbánatra való felhívások komoly kérdést vetnek fel azzal kapcsolatban, hogy egy angyal esetén ez hogyan egyeztethető össze a mennyei lények szentségével?

2. A négy legfontosabb értelmezési lehetőség

Mind a hét levél ugyanahhoz az értelmezési kérdéshez vezet: ki a „gyülekezet angyala”, akit Krisztus megszólít? A szakirodalomban négy alapvető értelmezési irány rajzolódik ki. A négy megközelítés nem azonos

súlyú sem történetileg, sem a jelenlegi kommentárirodalomban, mégis mindegyik jelentős hatást gyakorolt a Jelenések könyvének értelmezéstörténetére. Az eltérő értelmezések mögött nem pusztán izolált filológiai probléma van, hanem egy olyan hermeneutikai csomópont, amelyben találkozik az Újszövetség egyházképe a Jelenések könyve apokaliptikus világképével, valamint a szimbolikus nyelvhasználat teológiai logikájával.

Az értelmezési irányok történetileg nem egyszerre jelentek meg, hanem egymást követve és egymásra reflektálva. Történetileg a püspöki vagy lelkipásztori értelmezés jelenik meg legkorábban, később azonban fokozatosan új alternatívák születtek, amelyek részben erre a hagyományra reagáltak. A lelkipásztori értelmezés a 17. századi anglikán-puritán vitákban érte el egyházpolitikai hatásának csúcát.⁶ A mennyei őrangyal-értelmezés a 19. század végére vált dominánssá⁷. A kollektív megszemélyesítés hipotézise szintén a 20. század elejére nyúlik vissza⁸, és a század második felében⁹ nyerte el a legkidolgozottabb formáját. A futár-elmélet ugyanerre az időszakra datálható¹⁰ azonban a 20. századi kommentárirodalomban marginálissá vált. A történeti áttekintés önmagában nem dönti el az exegetikai kérdést, ugyanakkor jól mutatja, hogy az egyes értelmezések eltérő egyháztörténeti és teológiai kontextusokban nyertek hangsúlyt.

2.1. A gyülekezeti tisztségviselő értelmezés: episzkopális vagy lelkipásztori hipotézis

A gyülekezet angyalának püspökként vagy lelkipásztor-ként való értelmezése néhány szerző szerint¹¹ már egyes egyházatyáknál megtalálható, valójában nyugaton a

2. Wright (2011, 1-8. o.)

3. Hag 1,13

4. Mal 2,7

5. Mal 3,1

6. Firth, Katharine R. (1979, 150-180, 212-228. o.)

7. Swete, Henry Barclay (1906, 22.o.) és Charles, R. H. A (1920, 34-37.o.)

8. Swete (1906, 22.o.) és Beckwith (1919, 445-447.o.)

9. Wink, Walter (1986, 69-86.o.)

10. Ramsay (1904, 67-73.o.) és Aune (1997, 109-110.o.)

11. Aune (1997, 108-109.o.)

„Bár a lelkipásztori értelmezés egyszerűsége és gyakorlatiassága miatt évszázadokon át népszerű volt, a modern tudományos egzegézis számos ponton vitatja ezt a megközelítést.”

4. század második felében¹², keleten pedig a 6. század végén¹³ jelenik meg minden kétséget kizáróan. Ez az értelmezés a 17. századi anglikán–puritán vitákban kapott különös jelentőséget¹⁴, mert mindkét oldal kulcsfontosságúnak tartotta álláspontja alátámasztásához. Az anglikán teológusok a monarchikus episzkopátust, vagyis az egyházmegyei püspöki rend isteni jogát látták igazolva benne. A puritánok elfogadták, hogy az angyal embert jelent, de tagadták, hogy ez egy egész egyházmegye felett uralkodó püspök lett volna, ők a helyi, gyülekezeti igehirdetői tisztség (lelkész) megerősítését látták benne.

A püspöki/lelkipásztori hipotézis fő érvei:

- ◆ A felelősség személyes jellege. Krisztus a levelekben dicsér, megfedd, bűnbánatra szólít és ítélettel fenyeget. Ezek a kategóriák természetesebben illeszkednek egy emberi vezetőre, mint egy mennyei angyalra. Nehéz megmagyarázni, hogy egy büntelen, szent mennyei lényt miért kellene megtérésre felszólítani.
- ◆ Ószövetségi párhuzam. A Mal 2,7 szerint a pap „akár a Seregek Urának követe [angyala]”. Ez a megfeleltetés az angyal/követ fogalmát emberi vezetői szerepre alkalmazza. Ez azonban inkább analógia, mint közvetlen bizonyíték.

12. A „gyülekezet angyala = püspök” azonosítás a nyugati teológiában a 4. század végi római presbiterre, Ambrosiasterre vezethető vissza. Írásaiban a Jelenések angyalait földi előjárókként értelmezi, miközben hangsúlyozza a presbiterek és püspökök eredeti hivatali egységét és közös papságát (vö. kommentárjait In Epistolam ad Ephesios 4,11–12 [PL 17, 388]; In Epistolam I ad Timotheum 3,15 [PL 17, 470–471]).

13. A keleti teológiában pedig Caesareai Andreasz – aki Jelenések-kommentárját a 6. század végén írta (kb. 595-ben, de pontos datálás bizonytalan) – adja a legbiztosabb korai bázist, amely szerint az angyalok az egyházak előjárói (Commentarius in Apocalypsin, PG 106, 232C) Az ő pontos születési és halálozási éveit nem ismertek, de működését általában Kr. u. kb. 560–640 közé teszik.

14. Katharine R. Firth bemutatja, hogy a 17. század első felében az anglikán teológusok hogyan próbálták a Jelenések könyve szerkezetét összeegyeztetni a királyi és püspöki egyházszervezettel, és ez milyen heves ellenállást váltott ki a skót presbiteriánusok és angol puritánok részéről, akik elutasították az „angyal = egyházmegyei püspök” egyenlőséget. (Firth, Katharine R. The Apocalyptic Tradition in Reformation Britain, 1530–1645. Oxford University Press, 165–178, 212–225.o.)

- ◆ A gyülekezet vertikális reprezentációja. Az értelmezés harmadik pillére az a feltételezés, hogy a püspök/lelkipásztor az egész közösséget képviseli Isten előtt, ezért szólítja meg őt Krisztus. A gyülekezet szellemi állapotáért ő, mint vezető felelős, ezért természetes, hogy dicséretet vagy feddést kap az általa vezetett közösség miatt.

A legfontosabb kritikák és ellenvetések:

A teológiai szakirodalomban a püspöki/lelkipásztori hipotézissel szemben megfogalmazott kritikák egyháztörténeti, ekkleziológiai és filológiai érveken alapulnak. Bár a lelkipásztori értelmezés egyszerűsége és gyakorlatiassága miatt évszázadokon át népszerű volt, a modern tudományos egzegézis számos ponton vitatja ezt a megközelítést.

A Jelenések könyvének belső összefüggései ellentmondanak ennek az értelmezésnek.

- ◆ Az aggelos szó több mint 70 alkalommal fordul elő a Jelenések könyvében, és a hét levélen kívül minden egyes esetben kizárólagosan transzcendens, mennyei lényt jelöl. Ezért a lelkipásztori értelmezés felborítja az irat belső nyelvi következetességét.
- ◆ Sehol máshol az Újszövetségben nem találunk példát arra, hogy az aggelos kifejezést egyházi tisztségviselőre (pásztorra, püspökre) alkalmazzák.
- ◆ Minden levél azzal a formulával zárul: „Akinek van füle, hallja meg, mit mond a Lélek a gyülekezeteknek!” és nem azzal, hogy „mit mond a Lélek a lelkipásztornak”. Ez arra utal, hogy a levelek végső címzettje a teljes gyülekezet. Ha a levelek kizárólag egyetlen emberhez (lelkipásztor) szólnának, akkor nehezen magyarázható, miért kap ekkora hangsúlyt ez a teljes gyülekezethez intézett záró felszólítás. Akár ki is az angyal, nem kizárólag ő az, aki közvetíti Krisztus és a gyülekezet között, hiszen a szöveg a Lélek munkáját hangsúlyozza és nem egy emberét. Jézus a hívők közösségével élő kapcsolatot tart fent, a Szenetlélek munkáján kívül nincs szüksége egy vertikális közvetítőre ehhez.
- ◆ Krisztológiai és ekkleziológiai aggályok: A hipotézis szerint a pásztor a gyülekezet „vertikális reprezentánsa”, aki a gyülekezet nevében eljár és hordozza Isten előtt annak szellemi felelősségét. Ez a közvetítői szerep élesen ellentmond az Újszövetség krisztológiai elveinek, mert egy gyülekezeti veze-

„Nemcsak az Újszövetség, hanem a történeti források is ellentmondanak a püspöki vagy lelkipásztori hipotézisnek.”

tő se nem pap, se nem közvetítő, ez egyedül Jézus szerepe. Isten gyermekeinek közvetlen bejárásuk van az Atyához Krisztus, az egyetlen és örök Főpap áldozata és közbenjárása által. De ez az értelmezés ellentmond az újszövetségi ekkleziológiának is, amely a hívők egyetemes papságának újszövetségi elvét hirdeti.

- ◆ Egyes írásmagyarázók rámutatnak, hogy a Jelenések könyve szimbolikus architektúrája¹⁵ szigorú égi-földi megfelelésekre épül. A szövegben kirajzolódik egy földi pár (gyertyatartó = földi gyülekezet) és egy mennyei pár (csillag = mennyei angyal). Ha az angyalt az anyagi világban élő, hús-vér lelkipásztorral azonosítjuk, ez a szellemi szimmetria teljesen összeomlik, és a mennyei szférához tartozó „csillag” elveszíti transzcendens jelentőségét.

Az Újszövetség más iratai kollektív lelki vezetési modellt mutatnak:

- ◆ A hipotézis alapvető gyengesége, hogy feltételezi egyetlen, monarchikus vezető (lelkipásztor vagy püspök) jelenlétét a gyülekezetek élén a 1. század végén. Az egyetlen püspök kizárólagos tekintélyére épülő rendszer (monarchikus epizkopátus) csak a 2. század elején, jelenik meg, mint új egyházkormányzati törekvés. Ennek visszavetítése János apostol korára történelmileg problémás.
- ◆ Az ApCsel 20,17 és 28 szerint Pál az efezusi gyülekezet presbitereit (többes szám) hívja magához, és azt mondja róluk, hogy őket a Szentlélek tette felvigyázókká (episkopoi=püspökök, szintén többesszám), egyébként pedig vezető testületként a feladatuk a gyülekezet pásztoralása (poimainō). Ebből az látszik, hogy a presbiter és a püspök kifejezések ekkor még egymás szinonimái, ugyan azokat a vezetőket írja le többes számban, akik felelősek a gyülekezet pásztori vezetéséért.

- ◆ A Fil 1,1 a filippi gyülekezet püspökeit (episkopoi) és diakónusait (diakonoí) szólítja meg. Mindkettő többes számban van, vagyis püspökökből (és diakónusokból is) több volt, vagyis egy vezetői testületet alkottak.

- ◆ A Tit 1,5-7-ben Pál először ezt írja: „Rendelj presbitereket minden városban”¹⁶, majd néhány verssel később így folytatja: „Mert a püspöknek (episkopos) feddhetetlennek kell lennie...”¹⁷. Nyilvánvaló, hogy ugyanarról a személyről beszél, a presbyteros és az episkopos itt is szinonimák¹⁸.

- ◆ Ez a három újszövetségi szöveg következetesen azt mutatja, hogy az első század végének gyülekezeteiben a vezetés több személyhez kötődött, és a presbiter, episkopos, illetve pásztori szolgálat fogalmai még nem váltak szét olyan értelemben, ahogyan azt a későbbi egyházi struktúrákban látjuk.

Nemcsak az Újszövetség, hanem a történeti források is ellentmondanak a püspöki vagy lelkipásztori hipotézisnek. A Jelenések könyve valószínűleg Domitianus császár idején keletkezett (Kr. u. 90-es években). Ekkor a monarchikus epizkopátus még nem volt jellemző Kis-Ázsiában, tehát a gyülekezeteket nem egyetlen személy (püspök vagy lelkipásztor) vezette, hanem inkább a testületi vezetés egyértelmű formái figyelhetők meg.

- ◆ A monarchikus epizkopátus első egyértelmű teológiai megfogalmazása a 2. század elején Antiochiai Ignác leveleiben jelenik meg. Ignácot¹⁹ fogolyként Rómába vitték kivégezni, útközben írt leveleiben az egyház teológiai és gyakorlati egységének zálogaként mutatta be az egyetlen püspökből, valamint a presbiterekből és diakónusokból álló háromosztatú egyházi struktúrát. A püspök iránti engedelmisséget rendkívüli hangsúllyal követelte meg a hívőktől: elvárta, hogy úgy kövessék a püspököt, amint Jézus Krisztus az Atyát²⁰, hiszen az egyházfő Isten helyén elnököl²¹, és személye az

15. Bauckham két könyve is fontos forrás ebben a témában. A Theology of the Book of Revelation c. könyvének 1–2. fejezete (1993a, 1–22, 29–37.o.) pontosan ezt a szimbolikus architektúrát tárja fel: megmutatja, hogy a Jelenések könyvének minden szimbóluma egy koherens teológiai rendszer részét képezi, amelyben a mennyei és a földi valóság egymás tükörképeként jelenik meg. A The Climax of Prophecy c. könyvében (1993b, 1–37, 150–173.o.) részletesen elemzi a Jelenések könyvének mennyei–földi párhuzamrendszerét, és megmutatja, hogy ez nem csupán a műfaj irodalmi eszköze, hanem a könyv teológiai architektúrájának alapja.

16. Tit 1:5

17. Tit 1:7

18. Gordon D. Fee (1988, 171–175.o.) itt részletesen kifejti a presbyteros és episkopos szinonim használatát és felcserélhetőségét a pásztori levelekben

19. Élt: kb. 35 – 108/110

20. Ignatiosz: Levél a szmirnaiakhoz (Ad Smyrnaeos) 8,1

21. Ignatiosz: Levél a magnéziaiakhoz (Ad Magnesios) 6,1.

„A rendelkezésre álló exegetikai és történeti adatok alapján ezért nehezen indokolható a mai értelemben vett lelkipásztori tisztség visszavetítése a Jelenések könyvének keletkezési korára.”

Atya képmása²². Számára a hierarchikus rendnek való engedelmség jelentette a legfőbb védelmet a Krisztus valóságos megtestesülését tagadó doketista tévtanítások hatásaival szemben.

- ◆ Ezzel szemben kortársa és barátja Szmírnai Polikárp²³, akit a hagyomány János apostol tanítványaként tart számon, leveleiben nem ugyanazt a hangsúlyt képviseli. Bár Ignác Polikárpot egyedüli püspökként köszöntötte, Polikárp a saját, Filippibeliekhez írt levelének köszöntésében nem monarchikus püspökként, hanem kollegiális szemléletben utal önmagára.²⁴ Ráadásul amikor a gyülekezet belső fegyelméről és az engedelmségről írt, egyáltalán nem említett püspököt, hanem kizárólag a presbitereknek és a diakónusoknak való alárendelődést parancsolta meg²⁵. Talán nem véletlen, hogy Polikárp idegenkedik attól, hogy önmagát a presbiter társai fölé emelje, hiszen szellemi atyja, János apostol ezt a mentalitást erőteljesen bírálta Diotrefésszel kapcsolatban, akiről ezt írja: „elsőséget kíván közöttük”²⁶. Polikárp írásai a modern egyháztörténet számára arra utaló bizonyíték, hogy a 2. század elején a gyülekezetek vezetési gyakorlata még nem volt egységes, és a monarchikus episkopátus nem tekinthető általánosan elfogadott modellnek, hiszen a görögországi Filippi gyülekezetet még nem egyetlen monarchikus episkopos, hanem a vének kollektív testülete vezette.

Bár a püspöki vagy lelkipásztori hipotézis érthető magyarázatot ad arra, hogy Krisztus miért szólít meg és von felelősségre egyetlen „angyalt”, a lexikális, történeti és ekkleziológiai nehézségek miatt a modern kommentárirodalom jelentős része nem tartja ezt az értelmezést meggyőzőnek. A rendelkezésre álló exegetikai és történeti adatok alapján ezért nehezen indokolható a mai értelemben vett lelkipásztori tisztség visszavetítése a Jelenések könyvének keletkezési korára. Valószínűbbnek tűnik, hogy a „gyülekezet angyala = lelkipásztor” azonosítás az exegetikai és történeti bizo-

nyítékok mérlegén inkább egy későbbi egyházszervezeti modell visszaprojektálása, mintsem a szöveg eredeti mondanivalójának a valódi jelentése.

2.2. Az emberi futár vagy kézbesítő hipotézis

A futár- vagy kézbesítő hipotézis képviselői²⁷ szerint a hét levél címzettjei nem mennyei lények és nem gyülekezeti vezetők, hanem azok a küldöttek voltak, akik Patmoszról eljuttatták a leveleket a kisázsiai gyülekezetekhez, és felolvasták azokat a közösség előtt.²⁸

Ez a hipotézis összhangban van az egyház történeti és evangéliumi hagyományával, ami megjelenik Lukács evangéliumában²⁹ is, ahol Keresztelő János küldötteit szintén aggeloiként nevezi meg az eredeti görög szöveg. A korai egyház kommunikációs hálózatára utal a Kolossé levél³⁰, de erre utal Hermasz Pásztor is³¹, amikor Kelemen feladataként említi az üzenetek továbbítását más városokban élő gyülekezetek felé. Ezek az újszövetségi és történeti párhuzamok szolgálnak alapul annak az exegetikai megközelítésnek, hogy a gyülekezet angyalai nem mások, mint futárok, akik kézbesítették a leveleket. Ez az értelmezés tehát elsősorban az aggelos szó tágabb jelentéstartományára és a korai keresztény levelezési gyakorlatra épül.

A legfontosabb kritikák és ellenvetések:

- ◆ Krisztus a jobb kezében tartja a hét csillagot³², ami az apokaliptikus szimbolikában az isteni oltalom, hatalom és szellemi tekintély legmagasabb fokát fe-

22. Ignatiosz: Levél a trallésziakhoz (Ad Trallianos) 3,1.

23. Élt: kb. 69 – 155/156

24. Polikárp: Levél a filippibeliékhöz (Ad Philippenses), Előszó (Praefatio)

25. Polikárp: Levél a filippibeliékhöz (Ad Philippenses) 5,3.

26. 3Jn 1,9

27. Legismertebb képviselője Robert L. Thomas (1992, 116–119.o.)

28. A gyülekezet angyalát a zsidó zsinagógák szeliach cibbur (שְׁלִיחַ צִבּוּר – sheliach tzibbur) azonosítását a 17–18. századi hebraista exegeták (különösen John Lightfoot és Campegius Vitringa) vetették fel, akik a zsinagógai tisztségekből származtatták a korai egyházi struktúrákat (vö. Lightfoot, John [1658/1859]: *Horae Hebraicae et Talmudicae*, Vol. 2, Oxford: University Press, pp. 120–125; Vitringa, Campegius [1696]: *De Synagoga Vetere*, Franeker, pp. 895–905). A modern kommentárirodalom (pl. Aune 1997, pp. 109–110) igazolta, hogy ez a párhuzam intézménytörténetileg téves: a sheliach tzibbur nem utazó futár vagy postás volt, hanem a helyi gyülekezet liturgikus előimádkozója (kántora), aki a közösség képviselőjeként („szájaként”) tolmácsolta az imádságokat Isten előtt.

29. 7:24

30. Kol 4:16

31. Hermasz Pásztor: *Látomások (Visio) II*, 4, 3.

32. Jel 1,16.20

„A természetfeletti értelmezés legkomolyabb teológiai problémája az, hogy Krisztus az angyalokat felelőssé teszi a gyülekezet állapotáért, bűnbánatra és megtérésre szólítja fel őket.”

jezi ki. Hermeneutikailag nehezen tartható, hogy a gyülekezetek szellemi sorsát Krisztus olyan személyekre bízna, akiknek funkciója pusztán egy pergamentercs fizikai kézbesítésére korlátozódik.

- ◆ Még nehezebben magyarázható, hogy Krisztus miként tehetné felelőssé a levél kézbesítőjét egy teljes gyülekezet lelki állapotáért. Egy egyszerű postásra nehezen elképzelhető, hogy Jézus ráruházza egy helyi gyülekezet kollektív Isten előtti felelősségét.
- ◆ A mai szakirodalomban ez az értelmezés kisebbségi álláspontnak számít. Bár nyelvtanilag az aggelos jelenthet földi követet is, a Jelenések könyvének apokaliptikus műfaja, belső terminológiája és a szimbólumok teológiai súlya miatt ez a magyarázat összességében nem tűnik meggyőzőnek.

2.3. A természetfeletti őrangyal hipotézis

A kortárs kommentáriródalom jelentős része ezt tekinti a Jelenések könyve apokaliptikus világképével leginkább összhangban álló értelmezésnek.

Az apokaliptika műfajára jellemző, hogy a földi valóságnak mennyei megfelelője van. Dániel könyve³³ ismeri a nemzetek angyalainak fogalmát: Perzsiának, Görögországnak és Izráelnek (Mihály arkangyal) egyaránt megvan a maga égi „fejedelmei”. Ez a tradíció a Hénok könyvében és a Jubileumok könyvében is tovább él. Ebben a hagyományban természetesnek számít, hogy a földi közösségeknek mennyei megfelelőjük vagy képviselőjük van. A Jelentések könyve ezzel a teológiai hagyománnyal összhangban értelmezhető úgy, hogy a helyi közösségeknek van egy égi „képviselője”, aki a gyülekezet spirituális valóságát képviseli az isteni trón előtt.

A Jelentések könyvének szimbolikájában a gyülekezet egyszerre két valóságban jelenik meg:

- ◆ Földi szinten: gyertyatartó — amelyet el lehet mozdtítani.
- ◆ Mennyei szinten: csillag — amelyet Krisztus a jobb kezében tart.

Ez a hét gyülekezetnek íródott leveleket meghatározó kettős reprezentáció teljesen illeszkedik az apokaliptikus világképbe. A műfajnak, a könyv szókincsének következetessége, hogy minden más esetben az aggelos szó mennyei lényeket jelent, arra enged következtetni,

hogy a legtermészetesebb értelmezés a hét gyülekezet angyalával kapcsolatban is az, hogy ezek mennyei lények, akik a gyülekezetet képviselik és védik.

A legfontosabb kritikák és ellenvetések:

A teológiai szakirodalomban a természetfeletti őrangyal/mennyei képviselő hipotézise³⁴ komoly filológiai és műfaji alapokon nyugszik, azonban számos ellenvetést és kritikát fogalmaztak meg vele szemben.

- ◆ A büntelen angyalok problémája: A klasszikus dogmatikai konszenzus szerint a mennyei angyalok büntelenek, nem képesek elhagyni „első szeretetüket” (mint Efezusban), nem tűrhetnek meg tévtanításokat és erkölcsi romlottságot (mint Thyatirában vagy Pergamonban), és nincs szükségük megtérésre.
- ◆ Mennyei címzettek és földi logisztika: A Jelenések könyvének első fejezetében³⁵ Krisztus arra utasítja Jánost, hogy írja le a látottakat egy fizikai tekercsre (könyvbe), és küldje el a hét gyülekezetnek. Ha a levelek címzettjei transzcendens, mennyei lények, nehezen érthető, hogy miért kell egy földi embernek (Jánosnak) fizikai, anyagi formában megírt leveleket postáznia nekik Kis-Ázsiába? Az angyaloknak nincs szükségük földi levelekre ahhoz, hogy megismerjék Isten akaratát.

A természetfeletti értelmezés legkomolyabb teológiai problémája az, hogy Krisztus az angyalokat felelőssé teszi a gyülekezet állapotáért, bűnbánatra és megtérésre szólítja fel őket. Ezt a paradoxont a reprezentatív azonosítás elmélete oldja fel: e megközelítés szerint a megszólítás nem az angyal személyes erkölcsi állapotára vonatkozik, hanem arra a közösségre, amelyet mennyei képviselőjeként megjelenít. Az angyal így reprezentatív értelemben részesül a gyülekezet dicséretében vagy feddésében.

2.4. A kollektív megszemélyesítés/ reprezentáció hipotézise

A „kollektív megszemélyesítés” vagy „uralkodó szelle-

34. Beale (1999, 217–219.o.) és Aune (1997, 108–109.o.)

35. Jel 1,11-ben és 1,19-ben

33. Dán 10,13.20.21; 12,1

„A négy fő értelmezési lehetőség áttekintése azt mutatja, hogy egyik álláspont sem rendelkezik olyan mértékű exegetikai bizonyossággal, amely önmagában elegendő lenne egy normatív egyháztani következtetés levonásához.”

miség” hipotézise³⁶ mögött átgondolt hermeneutikai és teológiai érvrendszer áll, amelyet számos jelentős kortárs írásmagyarázó³⁷ képvisel, ezért a mai kommentárróladalomban is komolyan számításba vett értelmezési lehetőségnek tekinthető.

Ez a megközelítés egyfajta hermeneutikai középutat képvisel a tisztán égi (őrangyal) és a tisztán földi (lelkipásztor) hipotézisek között. Képviselői szerint a gyülekezet angyala nem egy valóságos transzcendens mennyei lény, és nem is egy konkrét gyülekezeti tisztviselő. Ehelyett az angyal a helyi közösség kollektív személyiségének, vagy uralkodó szellemi karakterének, vagy kollektív énjének³⁸ irodalmi és teológiai megszemélyesítése. Másképp fogalmazva: minden emberi intézménynek (így a gyülekezetnek is) van egy látható külső struktúrája és egy láthatatlan, belső szellemi realitása. Az angyal ennek a belső, kollektív szellemi atmoszférának a megszemélyesítője, amely a közösséggel együtt jön létre, és nem választható el tőle.

A legfontosabb kritikák és ellenvetések:

- ◆ A legfőbb ellenvetés arra mutat rá, hogy a Jelenések 1,20-ban a feltámadott Krisztus kifejezetten megkülönbözteti egymástól a hét csillagot (az angyalokat) és a hét gyertyatartót (a gyülekezeteket). Ha az „angyal” csupán a gyülekezet kollektív szellemiségének vagy ideális énjének a megszemélyesítése, akkor ez a szövegben megfogalmazott különbségtétel szimbolikussá válik.
- ◆ Több kritikus kiemeli, hogy a „gyülekezet uralkodó szellemisége” vagy „kollektív karaktere”, mint irodalmi megszemélyesítés túlságosan modern, elvont megközelítésnek tűnik. Ez a fajta absztrakt, szimbolikus ekkleziológia kevésbé illeszkedik az ókori zsidó és őskeresztény irodalom jellemző fogalomhasználatához.
- ◆ Végül a szimbólumok felesleges megkettőzése egy exegetikai ellenérv. Mivel a gyertyatartó már ön-

magában is a gyülekezetet szimbolizálja, az angyal, mint megszemélyesített gyülekezeti karakter bevezetése felesleges szimbólumhalmozásnak tűnhet. A felsorolt nehézségek ellenére ez az értelmezés több olyan előnnyel rendelkezik, amelyek miatt továbbra is jelentős támogatottságot élvez a szakirodalomban.

- ◆ Feloldja a „bűnös angyalok” dilemmáját. Nem kell magyarázni, hogyan követhetett el bűnt egy szent mennyei angyal, vagy miért szólítja őt Krisztus bűnbánatra és megtérésre, hiszen a dorgálás a megszemélyesített földi közösség szellemi állapotának szól.
- ◆ E mellett a megközelítés mellett szól az is, hogy az apokaliptikus irodalom gyakran él a kollektív valóságok megszemélyesítésének eszközével. A Jelenések könyvében a nagy parázna³⁹ sem egyetlen személyt jelöl, hanem egy várost, birodalmat vagy akár egy teljes vallási-politikai rendszert jelenít meg. Hasonlóképpen a fenevadak⁴⁰, a Bárány menyasszonya⁴¹ vagy akár a Napba öltözött aszszony⁴² is olyan szimbolikus alakok, amelyek kollektív valóságokat jelenítenek meg személyes módon, és nem egy konkrét személyt jelentenek.
- ◆ Történetileg realisabb. Nem vetíti vissza az 1. század végére a 2. század utáni monarchikus (egyszemélyi) püspöki rendszert, abban az időszakban, amikor a gyülekezeteket még kollektív presbiteri testületek vezették.

2.5. Összegzés és következtetés

A négy fő értelmezési lehetőség áttekintése azt mutatja, hogy egyik álláspont sem rendelkezik olyan mértékű exegetikai bizonyossággal, amely önmagában elegendő lenne egy normatív egyháztani következtetés levonásához. Ez nem jelenti azt, hogy minden értelmezés egyformán valószínű, hanem azt, hogy a kérdés nyitottsága módszertani óvatosságra int a leegyszerűsített „angyal = lelkipásztor” azonosítással kapcsolatban.

A „gyülekezet angyala” kifejezés nem azonosítható bizonyosan egy emberi szereplővel (püspök vagy lelkipásztor), nagyobb valószínűséggel a Jelenések köny-

36. A „kollektív személyiség” (corporate personality) fogalma eredetileg H. Wheeler Robinson (1936, 49–62.o.) ótestamentumi teológiai kutatásaiból származik, az „uralkodó szellemiség” (prevailing spirit) terminológiát pedig Walter Wink (1986, 69–77.o.) alkalmazta a gyülekezetek és intézmények belső szellemi karakterére.

37. Henry Barclay (1906, 22.o.), Beckwith (1919, 445–447.o.), Mounce (1997, 60–62.o.)

38. Wink (1986, 69–77.o.)

39. Jel 17–18

40. 13:1

41. 21:9

42. 12:1

„Fontos tudatosítanunk, hogy a pásztori szolgálat gazdag képanyagát az ószövetségi háttér tölti fel tartalommal.”

vének következetes apokaliptikus nyelvezetén belül egy olyan szimbolikus reprezentációt jelöl, ami által a gyülekezet mennyei és földi dimenziójának szoros kapcsolata fejeződik ki. Ennek következtében az értelmezési spektrum helyes megértése csak az apokaliptikus dualitás, vagyis a mennyei-földi reprezentáció figyelembevételével lehetséges.⁴³

Az exegetikai bizonytalanság önmagában nem teszi lehetetlenné a teológiai következtetések levonását. A kérdés inkább az, hogy milyen jelentőséget tulajdoníthatunk egy vitatott szövegértelmezésnek akkor, amikor abból az egész egyházra nézve normatív következtetéseket kívánunk levonni. Ez nem egyszerűen azért lenne problematikus, mert több értelmezés létezik, hanem azért, mert egyik értelmezés mellett sem áll rendelkezésre olyan egyértelmű a szövegben lévő explicit bizonyíték, amely egy egyértelmű gyülekezeti és egyházkormányzási következtetést indokolna. Fontos konklúzió, hogy egy vitatott jelentéssel bíró apokaliptikus szimbólumra nem lehet normatív egyházatant építeni, miközben a Szentírás más helyein világos és közvetlen tanítás áll rendelkezésre a gyülekezeti vezetésről.

Mindez azonban nem azt jelenti, hogy a Jelenések könyve hallgat a gyülekezeti vezetés kérdéseiről. Ellenkezőleg: a hét levél éppen azért szól olyan erőteljesen a gyülekezetek állapotáról, mert a Krisztus uralma nem elvont teológiai tétel, hanem a közösség mindennapi életében megjelenő realitás, és ennek megvalósításához Krisztus emberi vezetőket hív el és bíz meg. A kérdés tehát nem az, hogy szükség van-e pásztori vezetésre, hanem az, hogy ezt a szerepet milyen bibliai alapon értelmezzük. Ha a Jelenések könyvének apokaliptikus képanyagából nem lehet közvetlenül normatív egyházszervezeti modellt levezetni, akkor a pásztori szerepkör megalapozását ott kell keresnünk, ahol a Biblia sokkal közvetlenebbül és határozottabban tárgyalja. Ezeket az alapokat a pásztor-metafora gazdag ószövetségi háttérében találjuk meg, amelynek képanyaga nélkül az újszövetségi pásztori szerep érthetetlen marad. Ezt egészítik ki azok az újszövetségi szakaszok, amelyek konkrétan körülírják a gyülekezeti lelki vezetés feladatát és természetét. A következő bekezdés ezt a bibliai alapot tekinti át.

3. A pásztori szerepértelmezés bibliai alapjai

Mivel a Jelenések könyvének apokaliptikus műfaja nem egyházszervezeti- vagy gyülekezetvezetési szabályzatot kíván adni, a pásztori szolgálat bibliai alapjait az Újszövetség tanító irataiból és az Ószövetség pásztor-metaforájának háttéréből kell rekonstruálnunk.

Mielőtt azonban a bibliai alapokhoz fordulunk, érdemes egy pillanatra megállni annál a kérdésnél, hogy milyen előfeltevésekkel közelítünk a lelkipásztori szerephez, mert a kortárs lelkéskép néha eltakarja azt, amiről a Biblia valójában szól. Kyle Haselden némi ironiával így fogalmaz: "a lelkipásztor gyakran olyan benyomást nyújt, mint a nyájasság megtestesítője, aki igyekszik mindenkinek a kedvében járni, olyan mint a szimpatikus, mindig segítőkész kis úttörő; az idősebb hölgyek kedvence; a fiatalokkal szemben kellőképpen tartózkodó; a gyermekek számára apafigura, a magányosok társa s megnyerő jelenség, amint kezét ráz a teadélutánokon és ünnepi vacsorákon. Ha ez a kép valóban megfelel a valóságnak, akkor ha kedvelik is a prédikátort, bizony nem respektálják"⁴⁴ Ez a kellőképpen ironikus leírás figyelmeztet minket arra, hogy a mai lelkipásztori szerepfelfogást nem vetíthetjük automatikusan vissza a bibliai szövegek világába.

A pásztori szolgálat megértéséhez nagyon fontos a pásztor metafora ószövetségi beágyazottságát látni⁴⁵, és úgy eljutni az újszövetségi értelemben vett pásztori szerep körülírásához. Az újszövetségi gyülekezet Bibliája az Ószövetség volt ami fokozatosan kiegészült az apostolok által közvetített kinyilatkoztatás alapján az Újszövetség többi iratával. Ez azt jelenti: fontos tudatosítanunk, hogy a pásztori szolgálat gazdag képanyagát az ószövetségi háttér tölti fel tartalommal. Mivel nagy történelmi, kulturális és civilizációs szakadék választ el minket ettől a képanyagtól, fontos kicsit mélyebben megértenünk a háttérét.

3.1. Ókori pásztor kultúrák

Az ókori kelet népei valójában pásztor-civilizációk voltak. A vagyont a nyáj nagyságában mérték, éppen ezért a pásztor a társadalom megbecsült tagja volt. A tulajdonos jól felfogott érdeke azt diktálta, hogy ne akárkiket

44. Kyle Haselden (1963., 28–29. o.)

45. Pákozdi László Márton: (1947.) és Jeremias, Joachim (1968, TDNT. Vol. VI., 485–502.o.)

43. Osborne, Grant R. (2002, 107–108.o.)

„A hétköznapiok pásztoréletének jelentősége magyarázza meg azt, hogy miért kapott olyan fontos szerepet a Bibliában a pásztor-nyáj metafora, a vallási és politikai élettel kapcsolatos jelképrendszerben.”

alkalmazzon pásztornak, ha történetesen nem éppen saját maga vállalta ezt a szerepet. A nyáj őrzése általában a tulajdonos fiának volt a feladata⁴⁶. Ha egy család gazdagabb volt, nagyobb volt a nyája, alkalmazottakat is felfogadott⁴⁷. A gazda fia volt a pásztor, a fizetett alkalmazottak a béreseket⁴⁸. A nomád pásztorkodás azzal járt, hogy gyakran töltötték az éjszakát szabad ég alatt, esetleg körül kerített területeken, úgynevezett aklokban. Este a pásztor odaállt a szűk bejáráshoz⁴⁹, és a botja alatt egyenként engedete be a bárányokat, így meg tudta számolni őket, és ellenőrizte az állapotukat⁵⁰. Ha hiányzott közülük, elindult, otthagya a többi a karámban, hogy megkeresse a hiányzókat. A jó pásztor egyért is elment⁵¹, bár rendezhette a kárt a saját "számlájára"⁵² is. A keresés során nem volt ritka, hogy vadállatokkal kellett szembenéznie⁵³, esetleg rablókkal⁵⁴. A béres, ha túl kockázatosnak mérte fel a szituációt inkább elfutott⁵⁵, a jó pásztor viszont küzdött a bárányért, ami azzal is végződhetett, hogy életét vesztette⁵⁶. A keleti pásztor reggel csak kurjantott egyet, és a nyáj utána eredt, Ő elöl ment és a juhok követték, mert ismerték a saját pásztoruk hangját⁵⁷. A hétköznapiok pásztoréletének jelentősége magyarázza meg azt, hogy miért kapott olyan fontos szerepet a Bibliában a pásztor-nyáj metafora, a vallási és politikai élettel kapcsolatos jelképrendszerben. Itt fontos megjegyezni, hogy ez a kettő: vallási és politikai az Ószövetségben összetartozott, még ha különbség is volt a kettő között, ez az Újszövetségben a gyülekezetekkel kapcsolatban nincs így, az újszövetségi gyülekezet spirituális és nem politikai közösség akkor is, ha a politikai térben is jelen van és hatással van rá.

3.2. Az Ószövetség pásztor-teológiája

Az Ószövetségben elsősorban Isten Izráel pásztora⁵⁸, aki szemmeltartja népét, vagyis az Ő nyáját, hogy vigyázzon rá. De pásztorok azok a vezetők is, akiket Isten hívott el, hogy népe vezetői legyenek. Ilyen pásztor Mózes⁵⁹, Józsué⁶⁰, Dávid⁶¹. Mivel a pásztor mögött álló főpásztor a fontos, neki még pogányok is a pásztorai lehetnek, akik az Ő akaratát hajtják végre a történelem egy adott pontján, ilyen pásztor pl. Círus⁶². Az Ószövetség megkülönböztetia pásztorokat a papoktól, prófétáktól és tanítóktól⁶³. A pásztorok Izráel politikai értelemben vett vezetői: vagyis a király és a mögötte álló tisztviselők a pásztorok, akik vigyáznak Isten népére⁶⁴ mint egy pásztor a tulajdonos nyájára. Izráel pásztorainak feladata az Isten által adott jog és rend őrzése, végrehajtása és végrehajtatása, ők tehát Isten királyi uralmának az eszközei. Az volna a dolguk, hogy a teokráciára felügyeljenek, mégis ezekről a vezetőkről túl gyakran mint gonosz pásztorokról esik szó⁶⁵. Velük szemben Isten maga lesz népe pásztora⁶⁶, és Ő ad majd helyettük szíve szerint való pásztorokat⁶⁷. De Isten túlmutat a megígért pásztorokon, és ígéretet tesz népének a dávidi sarj eljövételére, ő lesz majd népe egyetlen pásztora és királya⁶⁸, ezzel egy eschatológiai alak, a Messiás lesz az a jó pásztor, akit Izráel várt.

3.3. Az Újszövetség pásztor-teológiája

Az ószövetségi ígéret Jézusban teljesedik be. Amikor a rómaiaktól ill. Heródes politikai apparátusától elkínzott, az írástudóktól, farizeusoktól, papoktól megvetett és elhanyagolt népre tekint Jézus, megesik a szíve, és pásztor nélküli nyájhoz⁶⁹ hasonlítja őket. Majd kijelenti

46. 1Móz 37:12, 1Sám 16:11, esetleg a lányaié: 1Móz 29:9, 2Móz 2:16

47. 1Móz 30:33

48. Lk 15:19

49. Vö. Jn 10:1

50. 3Móz 27:32; Ez 20:37; Jer 33:13 (az elvonuló nyáj bot alatti megszámlálásának és ellenőrzésének klasszikus ótestamentumi képei).

51. Vö. Mt 18:11-14 és Lk 15:1-7

52. 1Móz 31:39, 2Móz 22:9-12

53. 1Sám 17:34-36, vö. Jn 10:12

54. 1Sám 25:7, vö. Jn 10:9

55. Vö. Jn 10:12

56. Vö. Jn 10:11

57. Vö. Jn 10:14

58. Zsolt 23:1, 74:1, 77:20-21, 79:13, 80:2, 95:7, 100:3, Ézs 40:10-11, Jer 31:10, Ez 34:11 stb.

59. Ézs 63:11

60. 4Móz 27:16.kk.

61. Zsolt 78:70-72 vö. 1Sám 13:14

62. Ézs 44:28

63. Jer 2:8, a Jer 6:3 pásztorok alatt pl. az ellenséges, hódító hadsereg királyait és vezetőit érti

64. Ézs 56:10-11

65. Ez 34:1-10, Jer 10:21, 23:1-4

66. Jer 23:4, Ez 34:11, 15

67. Jer 3:15

68. Ez 34:23.kk., 37:22, 24

69. Mt 9:36 és Mk 6:34

„Azt mindenképpen látnunk kell, hogy a pásztor funkció sokkal több mint lelkigondozás, családlátogatás és a vasárnapi prédikáció.”

önmagáról: Én vagyok a jópásztor⁷⁰. Jézus küldetésének leírására az Ószövetség pásztor- szimbolikáját használja, de nem az ígért pásztorkokkal (többes szám), hanem az eschatológikus jópásztorral (egyes szám) azonosította magát. Ő az tehát, aki az új üdvkorszak pásztora (= királya). De az az uralom (Isten országa), amely vele vette kezdetét, a szolgálaton keresztül valósul meg.⁷¹

Az Újszövetségben a pásztori szerep annyira Jézus személyéhez kötődik, hogy valójában egy eset⁷² van csak, ahol nem órá utal a poimēn főnév. Alapvetően tehát a krisztológiához tartozó fogalom. Még Péter apostol is, akihez a katolikus hagyomány köti a főpásztori címet, így ír: "Mert olyanok voltatok, mint a tévelygő juhok, de most megtértetek lelketek pásztoraéhoz és gondviselőjéhez."⁷³ Tehát mind a pásztori tisztt, mint a pásztori munka elsődlegesen Jézust illeti, a "juhok Nagy Pásztorát"⁷⁴. Mégis Ő az, aki ajándékba "adott némelyeket ... pásztorkul" a gyülekezetnek⁷⁵. A pásztori szerepkör körülírása ezért nem könnyű ha csak az Újszövetségre támaszkodunk és nem figyelünk arra, amit az Ószövetség tanít, mert az újszövetségi szócsoporth⁷⁶ igei tagja (poimainō) gyülekezeti kontextusban nem vonatkozik egy esetben sem⁷⁷ kizárólag csak a pásztori szolgálatot ellátókra, hanem mindig a presbiteri testület egészére⁷⁸.

Az Újszövetség tehát egy érdekes feszültséget mutat a

poimēn (pásztor) főnév és a poimainō (pásztorolni) ige használata között. Míg a poimēn főnév gyülekezeti vezetőre mindössze egyetlen alkalommal és ott is többes számban vonatkozik⁷⁹, addig a poimainō (pásztorolni, legeltetni) ige minden gyülekezeti előfordulásában a presbiteriek közös feladatát jelöli.⁸⁰ A pásztorklás tehát az Újszövetségben nem egyetlen tisztségviselő kizárólagos szolgálata, hanem a presbiteri testület közös felelőssége. Mit jelent ez? Azt jelenti, hogy míg a mai szóhasználatban a „lekipásztor” egyetlen egyházi tisztségviselőt jelöl, az Újszövetségben még a „pásztorklás” (poimainō) mint tevékenység mindig a vének/presbiteriek közösségi felelőssége, és soha nem egyetlen emberé csupán a vezetők közül.

Tehát a pásztori vezetés a Bibliában egy nagy átfogó megközelítése a lelki vezetésnek, ebből az következik, hogy minden vezetőnek pásztori szívvel kell szolgálnia attól függetlenül, hogy a karizmái, tehetsége és tapasztalatai alapján milyen speciális területre fókuszál a vezetői csapat munkáján belül. Másrészt fontos belátni, hogy egy ember nem képes egyedül azt a komplex vezetői hatást kifejteni, amit a Biblia pásztori vezetéssel ír le.

3.4. Összegzés

Az újszövetségi adatok összessége arra utal, hogy az 1. századi gyülekezeti kontextusokban még a pásztorkok (többes szám) a presbiteri csapaton belül szolgáltak. Ők azok a különleges képességgel megáldott vezetők, akik a vezetőtársaikkal együttműködve ügyelnek arra, hogy a gyülekezetben Isten Országának, az evangéliumból fakadó rend érvényesüljön. Az a feladatuk, hogy vezessék a nyáját, és Jézus Krisztus kezében eszközök legyenek arra, hogy a Fő Pásztor uralma megvalósuljon a gyülekezetben. Ebbe beletartozik a helyes tanítás, mint a nyájról való gondoskodás legfontosabb eszköze, és a nyáj védelme is. Erre elhívásuk és a karizmájuk teszi képessé őket. Ennek fényében komolyan végig kell gondolnunk a pásztorki szolgálat lényegét. Természetesen nem lenne helyes fontos szolgálati területeket egymással szembe állítani, de azt mindenképpen látnunk kell, hogy a pásztor funkció sokkal több mint lelkigondozás, családlátogatás és a vasárnapi prédikáció. A pásztorkok azok a vezetők, akik hosszútávon felelősséget vállalnak Isten

70. Jn 10:11

71. Jn 13:1-20

72. Ef 4:11

73. 1Pt 2:25

74. Zsid 13:20

75. Ef 4:11

76. A téma tanulmányozása szempontjából fontos újszövetségi szókészlet: poimainō 11-szer található meg, jelentése: legeltet, nyáját őriz; óv, oltalmaz, gondoz. A poimēn 18-szor fordul elő, és jelentése: pásztor, a nyáj őrzője. A poimnē 5-ször bukkan fel, és jelentése: nyáj, kül. juhnyáj. A poimnion szintén 5-ször fordul elő, jelentése: nyáj, kül. juhnyáj. A nyáj (poimnē, poimnion), rászorul a pásztor (poimēn) pásztorklására, gondoskodására, őrzésére (poimainō).

77. A tizenegy előfordulás következőképpen csoportosítható: (1) Jézusra vonatkozik 5 esetben: Mt 2:6, Jel 2:27, 7:17, 12:5, 19:15, (2) Kereszttyén munkásokra: Péterre (Jn 21:16), Pál az apostoli munkát írja körül vele a korinthusiakkal való vitában (1Kor 9:7 vö. 9:3-6), Egy helyi gyülekezet presbiteriumával kapcsolatban (ApCs 20:28, 1Pt 5:2), (3) Hamis tanítókról, akik magukat hízlalják (=legeltetik - Jud 12), (4) Jézus és a tanítványok viszonyáról szóló példázatban, egy hétköznapi szolgál munkájával kapcsolatban (Lk 17:7)

78. ApCs 20:28, 1Pt 5:2 – lásd: Strauch (1995, 15–25, 97–105.o.)

79. Ef 4:11

80. ApCsel 20,28; 1Pt 5,2

„A „gyülekezet anygala” kifejezés értelmezési lehetőségeinek vizsgálata tehát nem a lelkipásztori szolgálat ellen szól, hanem annak biblikus kereteit segít újra felfedezni és megerősíteni.”

népének felügyeletéért, hogy közöttük Jézus Krisztus (főpásztor és tulajdonos) akarata megvalósuljon, a gyülekezet a küldetését betöltse és hogy ennek érdekében gondoskodjanak a gyülekezetet alkotó hívő emberek lelki jólétéről és fejlődéséről⁸¹. A bibliai értelemben vett pásztori vezetés lényegénél fogva nem egyszemélyes feladat, hanem testületi szolgálat.

4. Záró következtetések

Az eddig elvégzett exegetikai és hermeneutikai vizsgálat alapján megállapítható, hogy a „gyülekezet anygala” kifejezés nem szolgálatat kellően szilárd alapot egy kizárólagos földi vezetői tisztség normatív igazolására. Bár az anygal pontos azonosítása továbbra is vitatott kérdés, egyik meghatározó értelmezési irány sem teszi lehetővé a monarchikus püspöki modell vagy a presbiterektől elkülönülő lelkipásztori tisztség visszavetítését a Jelenések könyvébe.

A Jelenések könyvének képi világa a figyelmet nem elsősorban a „gyülekezet anygalának” személyére irányítja, hanem arra, hogy Krisztus a jobb kezében tartja a hét csillagot. A hangsúly ezért nem a földi vezetők megkérdőjelezhetetlen hatalmát hangsúlyozza, hanem éppen teljes függőségüket és a krisztusi kontrollt feleltük. A vezető tekintélyének elsődleges forrása ezért nem pozíciója, hanem Krisztus uralmának való alárendelődése. Ez a felismerés nem megalázó a pásztori szolgálat számára – éppen ellenkezőleg: felszabadító. Aki nem a saját tekintélyét védi, hanem Krisztus tekintélyét közvetíti, az nem fél sebezhető lenni, nem fél hibát beismerni, és nem fél mások ajándékait a sajátja mellett fontosnak tartani. A „gyülekezet anygala” ezért végső soron nem a vezető másokhoz képest kiemelt státuszáról, hanem Krisztus szuverenitásáról szól – és ez a szuverenitás éppen azokban a közösségekben válik láthatóvá, ahol a vezető nem önmagára, hanem Jézusra mutat.

Mindez azonban nem csökkenti a lelkipásztori szolgálat jelentőségét. Ellenkezőleg: segít biblikus keretek között értelmezni annak helyét és súlyát. A lelkipásztor elhívása, felkészültsége és egyházi megbízatása alapján kiemelt felelősséget hordoz az igehirdetés, a tanítás, a vezetés és a lelki gondozás szolgálatában. Ez a kiemelt szerep azonban nem uralkodói pozíciót jelent, hanem presbitertársaival közösségben és kölcsönös elzá-

moltathatóságban hordozott felelősséget. Az apostoli iratok a helyi gyülekezetek vezetését következetesen a presbiterek testületi és plurális szolgálataként mutatják be, és nem találunk egyértelmű példát arra, hogy egyetlen személy kizárólagos lelkipásztori tekintélyt gyakorolt volna egy teljes gyülekezet vagy régió felett. Ebből következik, hogy a pásztori vezető egyik legfontosabb feladata nem csupán a nyáj gondozása, hanem a nyájban lévő ajándékok felismerése és kibontakoztatása is. Egy jó lelkipásztor célja nem az, hogy a gyülekezet saját személyétől váljon függővé, hanem hogy a hívők Krisztusban növekedjenek, és ajándékaikkal egymást építsék a Főpásztor uralma alatt.

A „gyülekezet anygala” kifejezés értelmezési lehetőségeinek vizsgálata tehát nem a lelkipásztori szolgálat ellen szól, hanem annak biblikus kereteit segít újra felfedezni és megerősíteni. A legfontosabb felismerések egyike talán az, hogy a Jelenések könyvét nem szabad olyan vezetői modellek igazolására használni, amelyeket maga a szöveg nem kíván megalapozni. Az anygal kilétével kapcsolatos „teológiai homály” ebben az értelemben nagy jelentőséggel bír: nem a címzett személye a legfontosabb, hanem az a tény, hogy Krisztus közvetlenül, személyesen és szuverén módon áll kapcsolatban minden egyes gyülekezettel, a hét csillag az Ő jobb kezében van, függetlenül attól, hogy ki is valójában a gyülekezet anygala. Ez a kép a pásztori szolgálat legmélyebb szabadságáról szól: aki Krisztus kezében tudja a gyülekezetet, az nem kényszeredetten, hanem örömmel vállalja a szolgálat terhét és a sebezhetőséget – mert tudja, hogy a nyáját végső soron nem ő, hanem a Főpásztor hordozza.

81. Ef 4:11-14, vö.: Ez 34:11-30

Bibliográfia

- ◆ Almási Tibor. A Jelenések könyve I–II. A Biblia újszövetségi könyveinek magyarázata. Szokolya: GyuRó Art-Press, 1998.
- ◆ Aune, David E. Revelation 1–5. Word Biblical Commentary, Vol. 52A. Dallas: Word Books, 1997.
- ◆ Bauckham, Richard. The Climax of Prophecy: Studies on the Book of Revelation. Edinburgh: T&T Clark, 1993.
- ◆ Bauckham, Richard. The Theology of the Book of Revelation. New Testament Theology. Cambridge: Cambridge University Press, 1993.
- ◆ Beale, Gregory K. The Book of Revelation: A Commentary on the Greek Text. New International Greek Testament Commentary. Grand Rapids: Eerdmans, 1999.
- ◆ Beckwith, Isbon T. The Apocalypse of John: Studies in Introduction, with a Critical and Exegetical Commentary. New York: Macmillan, 1919.
- ◆ Bolyki János. A Jelenések könyve 1–5. fejezeteinek magyarázata. Budapest: Budapesti Református Teológiai Akadémia, 1983.
- ◆ Bolyki János. „A Jelenések könyve liturgikus elemei.” Magyar Egyházzene IV (1996/97): 19–31.
- ◆ Csia Lajos. A Jelenések könyve a mai kor tükrében. Budapest: Százszorszép Kiadó, 2001.
- ◆ Dean, Robert, Jr. „Identifying the Aggelos in Revelation 2 & 3.” Chafer Theological Seminary Journal 7, no. 4 (2001): 32–49.
- ◆ Dér Katalin. A Jelenések könyve. Budapest: Kairosz Kiadó, 2013.
- ◆ Fee, Gordon D. 1 and 2 Timothy, Titus. New International Biblical Commentary. Peabody: Hendrickson, 1988.
- ◆ Firth, Katharine R. The Apocalyptic Tradition in Reformation Britain, 1530–1645. Oxford: Oxford University Press, 1979.
- ◆ Haselden, Kyle. The Urgency of Preaching. New York: Harper & Row, 1963.
- ◆ Hemer, Colin J. The Letters to the Seven Churches of Asia in Their Local Setting. Journal for the Study of the New Testament Supplement Series, 11. Sheffield: JSOT Press, 1986.
- ◆ Jeremias, Joachim. „ποιμήν, ποιμαίνω, ποίμνη, ποίμνιον, ἀρχιποίμην.” In: Friedrich, Gerhard (szerk.). Theological Dictionary of the New Testament. Ford. Bromiley, Geoffrey W. Vol. VI. Grand Rapids: Eerdmans, 1968. 485–502.
- ◆ Karner Károly. Apokalipszis: fordítás és magyarázat. Karner Károly előadásai nyomán közzétette Rátkai Róbert és Szépfalusi István. Bécs: magánkiadás, 1974. [Hasonmás kiadás: Budapest: Evangélikus Sajtóosztály, 1990.]
- ◆ Mounce, Robert H. The Book of Revelation. Átdolgozott kiadás. New International Commentary on the New Testament. Grand Rapids: Eerdmans, 1997.
- ◆ Osborne, Grant R. Revelation. Baker Exegetical Commentary on the New Testament. Grand Rapids: Baker Academic, 2002.
- ◆ Robinson, H. Wheeler. The Hebrew Conception of Corporate Personality. Giessen: Töpelmann, 1936
- ◆ Strauch, Alexander. Biblical Eldership: An Urgent Call to Restore Biblical Church Leadership. Litteron: Lewis and Roth, 1995.
- ◆ Swete, Henry Barclay. The Apocalypse of St. John: The Greek Text with Introduction, Notes and Indices. London: Macmillan, 1906.
- ◆ Thomas, Robert L. Revelation 1–7: An Exegetical Commentary. Chicago: Moody Press, 1992.
- ◆ Trebilco, Paul. The Early Christians in Ephesus from Paul to Ignatius. Grand Rapids: Eerdmans, 2007.
- ◆ Trevett, Christine. A Study of Ignatius of Antioch in Syria and Asia. Lewiston: Edwin Mellen, 1992.
- ◆ Wink, Walter. Unmasking the Powers: The Invisible Forces That Determine Human Existence. Philadelphia: Fortress Press, 1986.
- ◆ Wright, N. T. Revelation for Everyone. London: SPCK; Louisville: Westminster John Knox, 2011.

Háló Gyula

A RÁHANGOLÓDÁS MINDEN KAPCSOLAT, MINDEN NEVELÉS KULCSA

„A szél fúj, amerre akar; hallod a zúgását, de nem tudod, honnan jön és hová megy: így van mindenki, aki a Lélektől született.” (Jn 3,8)

A ráhangolódás kifejezést bár nem használja Jézus, de többször beszél róla, mint belső éberségről, szellemi figyelemről, a kapcsolódás akarásáról. A Mester legtöbbször így az Istenhez való kapcsolódásra irányítja a figyelmet, de a másik emberrel szemben is ezt szükségesnek mondja.

A ráhangolódás szót sokáig csupán olyan kifejezésként használtuk, ahogy egy munkára, egy másik emberre, egy olvasmányra vagy épp Istenre megnyílunk és rezonálunk rá. Hogyan találjuk meg az azonos hullámhosszot, aminek segítségével létrejöhet a közös eredmény.

A pszichológiában Daniel Stern affektív ráhangolódás (interszubsztívitás) elmélete (1985-ben jelentette meg *The Interpersonal World of the Infant* című könyvében, 2002-ben adták ki magyarul *A csecsemő személyközi világa* címmel) alapozta meg, hogy a fogalmat sokkal inkább az érzelmi kapcsolatteremtés és fenntartás kifejezésére használjuk. A könyv megjelenése óta a szakmában egyre jobban kiszélesedett a ráhangolódás (attunement) kapcsolati fontosságának megértése, és mind az elméleti, mind a gyakorlati kutatása. Ezek a felismerések az istenhit és a bizalom működését is segítik megérteni, sőt helyesen gyakorolni.

Cikkemben igyekszem röviden összefoglalni a ráhangolódás szerepét az emberekkel és Istennel való kapcsolatban.

A ráhangolódás (attunement) attitűdje kapcsán a

„A ráhangolódás kapcsolatokban való elemi fontosságát keresem és hangsúlyozom.”

következő kérdésekre keresem a választ. Hogyan hangolódjunk magzatunkra és csecsemőnkre úgy, hogy az kíváncsi és biztonságos érzelmi alapot teremtsen benne? Miért történik, hogy a csecsemőjükre és a kisgyermekükre ösztönösen ráhangolódó és empatikus szülők gyermekük kamasz korára viselkedésfókuszúak, modern behavioristák lesznek, akik inkább gyermeküknek csak magatartásával kezdenek foglalkozni? És ezt miért tartósítják – ha nem fokozzák – gyermekük felnőtt korára? Miért olyan nehéz a kezdeti romantika után a házaspároknak egymásra hangolódni? A párterápiában miért inkább viszonyulási technikákat tanulnak a kapcsolat elmélyítése helyett?

Rá tud-e hangolódni az ember saját magára? És ha igen, ezt hogyan tegye? Hogy hangolódhatunk rá Istenre, aki titok, és akivel nem olyan interakciót folytatunk, mint bárki emberrel? Egyszerűen a ráhangolódás kapcsolatokban való elemi fontosságát keresem és hangsúlyozom.

A végkövetetésem az, hogy vagy ráhangolódunk egymásra, vagy továbbra is csak a helyes viselkedésekben, magatartásokban keressük kapcsolataink megoldását. Különösen a pedagógusok, az óvónők, a védőnők, a lelkesek és persze a szülők, a nagyszülők nagy kihívása is ez. Pedig a másikkra való ráhangolódásra szükségünk van a nevelésben, a házasságban, az önismeretben, és minden emberi és isteni kapcsolatban.

Kultúránk magára hagyta a szülőket

A családi (az otthonokban történő) és intézményi (akár az egész társadalmat is annak vége) nevelés döntően az ipari forradalomtól válik ketté. Itt kényszerülnek tömegesen az apák, hogy a nap nagy részében családjuktól elszakítva dolgozzanak. Hogy ez milyen óriási váltás lehetett, azt érzékelhetjük a korabeli képeken, ahol az anyák a gyermekükkel együtt a munkanap végén már a bánya, az üzem kijáratánál, kapujánál várják férjüket, az apát. Olyanok ezek a képek, mintha nem lett volna otthon semmi teendőjük. De egyszerűen nem tudták elfogadni, hogy párjuknak a családtól ennyire elszakítva kell dolgozni.

Ma vannak családbarát munkahelyek, de ezek sem a család fizikai együttlétét biztosítják, csupán néhány szabályozással támogatják a szülő-gyermek kapcsolatot. Ebben a rendszerben egyre kevesebb időben figyelheti meg a gyermek szülei dimanikáját, és egyre kevesebb

a velük való közös tér.

Mindez történelmileg utat nyitott az általános tankötelezettség elfogadásához, később az óvoda igenléséhez, melyek nem rosszak. De ezért ma már természetesnek, sőt segítségnek vesszük, hogy a házaspárok tagjai és a szülők-gyermekek többsége nappal egymástól távol vannak, és így mindenki foglalkozhat a saját dolgával. A gyermekek oktatásának és nevelésének terhe így átkerül a velük foglalkozó intézményekbe.

Az óvodára és iskolára készülő és készítő családi folyamat sokszor lecsökkenti a szülők fejében a magzati, a csecsemő- és kisgyermekkori lét családban elvégezhető óriási és a következő éveket meghatározó munkáját, amikor is kialakul a gyermek érzelmi intelligenciájának rendszere.

Ebben a folyamatban az apák szerepe különösen is megváltozott. Addig az egész családot gazdaságilag, de akár működésében is irányította. Majd nappali távolléte miatt szerepe főként az anyagi működtetésre fókuszált, és egyre jobban elveszítette a gyermekek nevelésében való részét.

Mindemellett a házaspárok együtt töltött ideje is egyre kisebbre zsugorodott, és az esti együttlétek is egyre szegényesebbé váltak.

Az évszázadokon keresztül biztosított generációk közötti kapcsolat kontinuitása a történelem során lassan, de a családok számára gyorsuló ütemben lett egyre töredezettebb, ami egyre hatalmasabb pedagógiai és pszichológiai feladat elé állítja a szülőt, ami hegyként tornyosul előtte.

Viselkedéskultúra – ráhangolódás: nem vagy, hanem és

Jelenlegi nevelési hozzáállásunkat a behaviorista (viselkedéslélektani) pedagógia és pszichológia határozza meg. Miért? Mert olyan technikai kulturális korban élünk, amelyben a tudományos megoldások, a technikai eszközök és az általános gépesítés döntően határozza meg a gondolkodásmódunkat, az értékrendünket, a kommunikációs módszereinket és egyáltalán a mindennapi életvitelünket. Ezért a felvetődő kérdésekre és problémákra a nevelés területén is hatékony módszerű technikákat keresünk. (Már ha szabad redundáns módon fogalmazni, mivel mindkét szavunkat – módszer és technika – ma már egymás szinonimájaként használjuk.) Ez a nevelési módszerünk viszont inkább a gyer-

„Életbevágóan szükséges tehát megértenünk és elsődlegessé tennünk a ráhangolódást nevelésünk során.”

mek, a kamasz viselkedésére koncentráltat bennünket, ahelyett, hogy egyre mélyülő kapcsolatot alakítanánk ki velük.

Bár jelenlegi gyakorlatunk értékközpontú attitűdöket hangsúlyoz, de azáltal, hogy a kompetenciákat elsődlegesebbnek tartjuk a kapcsolatoknál, egyre jobban elveszítjük a személyiségfejlesztés lehetőségét a nevelés folyamatában. Ezért válogathatunk sokkal több neveléstechnikai képzés és tréning között, mint kapcsolatfókuszúak között.

Életbevágóan szükséges tehát megértenünk és elsődlegessé tennünk a ráhangolódást nevelésünk során.

Ezen a ponton fontos megértenünk az empátia és a ráhangolódás közötti különbséget. (A különbség természetesen nem azt jelenti, mintha egyik vagy másik értékesebb lenne. Mindkettőre szükségünk van.) A ket-
tő természetesen nincs ellentétben egymással, de más dimenziókban működnek.

Mi a különbségük lényege? Az empátia jó viszonyulást akar, a ráhangolódás pedig kapcsolatokat. A szakirodalomban az empátia kutatása és értelmezése már a 20. század elején kezdődött, míg a ráhangolódásé csak a 70-80-as években. Talán ez a késlekedés az oka annak, hogy a ráhangolódás elengedhetetlen fontossága lassan éri el a társadalmi köztudatot.

Az empátia (empathy)

Vegyük először az empátiát! Az empátia attitűd, olyan képesség, amely tanítható intellektuálisan és gyakorlással. Tanítják is nagy rendszerekben és kis közösségekben egyaránt. Az empátiát ezért sokféle szóval használják. A társadalmat vagy épp a bírót érzékenyítik. Míg az óvodásokat a csoportban társaik iránti együttérzésre edukálják. Az empátia képességét ezért a legkülönbözőbb személyiségű embereknek hatékonyan és eredményesen taníthatjuk. A pszichés torzulások (akár betegségek) természetesen akadályozhatják a tanulási folyamatot, de a társadalom empátia tőkéje még őket is segíti a viselkedésben. Az empátia individualista: viselkedése indításánál önmagából indul ki, pszichéje részeinek projektálása segítségével keresi a másokban a vele azonos részt, aminek alapján jól, empatikusan viszonyul a másikkal. A pszichoterapeuta empatikus viszonyulása klienséhez épp így történik: figyel, jelen van, hogy „megérezze” a másikat (magában azonosítsa a másokban vélhetően épp megjelenő érzést). Ő azért,

hogy kíméletesen, de módszeresen vezesse tovább a beszélgetést. A mindennapi életben viszont az empátikus viselkedéssel a legkisebb közös nevezőn próbálunk együtt továbbhaladni a másikkal. Az empátia tehát úgy igyekszik partner lenni, hogy közben individualista maradjon. Gyakorlásakor a partnerséggel helyettesíti a kapcsolatot, a közösséget. Társadalmi szinten azt az érzetet keltheti, hogy a közös viselkedés a közösség látszatát biztosítja. Természetesen az empátia olajozottá teheti a mindennapi találkozásokat, cselekvéseket, interakciókat, amik mikró és makró társadalmi szinteken segítik ezeket az egységeknek a hatékony működését. Az empátia ezért pragmatikus, ami a szülői elvárásnak gyorsan tud megfelelni.

A ráhangolódás (attunement)

A ráhangolódás viszont másképp működik, mivel a két lélek kapcsolódását tűzi célul. A ráhangolódást, annak fokát a személyiség legbelsőbb alapállásának egyik meghatározó összetevője dönti el: a zsigerig ható biztonságérzet, ami hormonálisan, sőt genetikailag is befolyásolja az élő szervezetet. Végtelen állapotban az ösbizalom adhatná ezt, ha nem lett volna östörös, mely trauma által bizalmunk fogyatékos. Viszont mély és pozitív életélmények (ha töredékesen is) visszaállíthatják ösbizalmunk állapotát. Ekkor őszintén és nyitottan élünk. Nem viselkedünk, hanem így létezőnk. Ezt a másik ember felé való nyitottságunk teszi lehetővé, hogy lényünk egésze rezonáljon a másikkal. A nyitottság mértékétől függ, hogy az anya vagy az apa milyen mértékben tud ráhangolódni magzatára, csecsemőjére. Hogy a szülő milyen mértékben rezonál a kicsi lényére, az döntően meghatározza a kicsi biztonságérzetét, a nyitottságát, a másikkal való ráhangolódását. Sok szülő azért nem érti kamaszát, azért nem tud ráhangolódni, mert magzatára, csecsemőjére sem tudott, de akkor ezt elfedte gondoskodásával, az empátia nyújtotta megértéssel. Ha egy csecsemő úgymond jó gyerek – jól eszik, alszik, rendszeresen ürít, alkalmazkodik a felnőttek világához –, nem is kényszeríti a szülőt a ráhangolódásra, a rezonálásra. Később pedig a gyermek az intellektuális fejlődése nyomán képes mozogni a viselkedések, a viszonyok világában, ami végképp nem szembesíti a szülőt a ráhangolódás hiányával. Talán sokakról elmondható, hogy aki nem tud ráhangolódni kamaszára, az vélhetőleg gyermeke csecsemőkorában sem tudta,

„A nyitottság mértékétől függ, hogy az anya vagy az apa milyen mértékben tud ráhangolódni magzatára, csecsemőjére.”

mi a ráhangolódás. Pedig a ráhangolódás adja az élet legnagyobb értékét: az igazi kapcsolatot. Ezért lehet a nevelés forradalmára a ráhangolódó szülő.

Összegezzük tehát! Az empátia inkább a vélhetően megfelelő viselkedést támogatja, mivel a viszonyra fókuszál individualista létében, bár a közösség elképzelt valóságára apellál. Az empátiának ezért a társadalom kigondolt és elvárt jövője az emberi viselkedés közös nevezője.

A ráhangolódás mögött viszont az a biztonságérzet, bizalom és nyitottság van, amely eleve a kapcsolatban, a közösségben él már a találkozás előtt. Ezért a ráhangolódás önmaga végső biztonságérzetét keresi (még ha rá is talál) egész életében. Ebben a folytonos kereső vándorlásban válik nyitottá (és sebezhetővé is), hogy megérinthesse őt az igazi élet, találkozhasson végső alappal, mely élővé teszi.

Az agy és az idegrendszer kiépülése igényli a ráhangolódást

A ráhangolódás biológiánkban gyökerezik, és az idegrendszerünk velünk született képessége ahhoz, hogy alkalmasak legyünk másokkal összhangban élni, olvasni finom jelzéseiket, reagálni rejtett szándékaikra és céljaikra, kapcsolódni mély valójukhoz. Az empátia kiszélesedését is ez a ráhangolódás táplálja.

A ráhangolódás nevelési szükségszerűségének megértéséhez a törzs- és egyedfejlődés ismerete mellett az agykutatás egyre jobban segít minket. Ezért szükséges ismernünk és tudnunk, hogy gyermekünkkel való kapcsolatunk már magzati kortól kezdve milyen döntő pozitív vagy negatív agyi és idegrendszeri változásokat eredményezhet benne. A mentális egészség összetett érzelmi és kognitív agyi áramkörökből áll, amelyeket nagyrészt a korai életben, a fogantatástól körülbelül hároméves korig tartó időszak kapcsolatai alakítanak ki.

Hogyan épül és fejlődik az agy és az idegrendszer a fogantatástól kezdve? Tekintsük át röviden a gyermeki agy áramköreinek fejlődési szakaszait!

1. Először az agytörzs (túlélő agynak is hívjuk) fejlődik ki a várandóságtól az első életévig. Ez köti össze az agyunkat a gerincvelőnkkel. Testünk irányító központjaként működik és kezeli az életfenntartó működésünket (légzés, pulzusszám, vérnyomás, tudatállapot, stb.)

2. Másodsorban limbikus rendszerünk (hétköznapien érzelmi agyunk) szintén a várandóságtól a harmadik életévig alakul ki. A limbikus rendszer összetett hálózatként épül, így szabályozza az érzelmeket, az emlékezetet, a motivációkat, de az alapvető túlélési ösztönt is. Hídként és meghatározó szabályozóként is működik az agytörzs (tudattalan testi funkciók) és a később épülő neocortex (a tudatos gondolkodás irányítója) között. Vagyis az első három év végéig kialakulnak azok az érzelmi reflexek, amik később – gyermek- és ifjú, sőt felnőttkorban is – előre meghatározzák a történésekre és kapcsolatokra adott válaszainkat, előítéleteinket, szemléletünket. Ezért életbevágó, hogyan sikerül minél jobban felépíteni a gyermek limbikus rendszerét nevelésünk során.

3. Harmadsorban a prefrontális kéreg (azon belül is a neocortex) csecsemőkortól egészen 25 éves korig fejlődik a legjobban (sőt még utána is), de hálózatának kialakulási struktúráját az érzelmi agy (limbikus rendszer) működési mintázata határozza meg.

Ha az agy és az idegrendszer egészségesen fejlődik, akkor alapvetően biztonságérzete lesz a gyermeknek, akkor majd képes lesz kezelni az őt érő hatásokra benne jelentkező stresszt, és akkor éltető társas kapcsolatokban találjuk őt a későbbiekben. A mentális egészség tehát összetett érzelmi és kognitív agyi áramkörökből áll, amelyeket nagyrészt a korai életévekben, a fogantatástól körülbelül hároméves korig tartó időszakban alakíthatunk ki. A születésnél megalapozhatjuk gyermekünk egészséges agyi és idegrendszeri működését. A mi szülőagyunk, idegrendszerünk is lényegesen gyógyulhat, mert újra plasztikusabbá válik. Amikor újra formálható szülői agyunkat a ráhangolódó gondoskodásból származó oxitocinba merítjük (ez a hormon segít kötődni, intimmé és empatikussá válni), és tudatos változásokat hozunk létre, drámaian átalakíthatjuk érzelmi agyunkat (amygdala, hippocampus, prefrontális kéreg, insula) a mentális egészség irányába.

Ez az időszak nemcsak a babanevelésről szól, hanem a megújulásunkról is. Arról, hogy újra kapcsolatba lépünk szülőként emberségünkkel, hitelességünkkel és önrendelkezésünkkel. Arról a fejlődésről, amely messze túlmutat ezeken a korai éveken.

A ráhangolódás ősi és zsigeri képességünk

„Évszázadokkal vagy évezredekkel ezelőtt is az emberek egymásra hangolódva hoztak létre átlátható kapcsolatokat és közösségeket, melyek hatékonyá tették a mindennapi életet.”

Évszázadokkal vagy évezredekkel ezelőtt is az emberek egymásra hangolódva hoztak létre átlátható kapcsolatokat és közösségeket, melyek hatékonyá tették a mindennapi életet. A ráhangolódás segítette, hogy a következő generációt is életképessé neveljék. Ez a ráhangolódás ösztönös és zsigeri és egyben hatékony volt. Ahogy ma is az. De az értelem felsőbbrendűségének néhány évszázados, de erősödő mítoszának hite alsóbbrendűnek tekinti a ráhangolódás látszólagosan nem értelmi alapú képességünket. Pedig csak ez teremtetett régen is és ma is csak ez teremt kapcsolatot bárkik között.

Hajlamosan vagyunk elavultnak, megbélyegzően ezoterikusnak nyilvánítani a szülő ösztönös, emberi létükből következő kapcsolódási képességét. Pedig az ember társas lény, vagyis csak a kapcsolatokban létezik valóságosan és hitelesen (vagy hiteltelenül).

A ráhangolódást nem csupán bátorítani kell az emberben, hanem tudatában kell lennünk, hogy olykor gyógyulására is szüksége van ahhoz, hogy kapcsolataiban feléledjen, felélesszen.

A szülők számára gyermekük csecsemőkorában magától értetődő, hogy ráhangolódniak kicsinyükre. Talán nem is tudják, micsoda hormonokat szabadítanak föl benne, melyek aktívan egészségesre építik agyát és idegrendszerét. Talán nem is kell ennek mindig tudatában lenniük. Mint ahogy a törzsi létben maradt népek közösségeinek szülői sem tudatosan adják meg kicsinyüknek a túléléshez, majd a helyes élethez szükséges kapcsolódást, hogy így biztonságérzetük létérzetté váljon, hogy később maguk tudjanak bánni a stresszes helyzetekkel, és hírből se ismerjék a kiégést, mivel korai fejlődésük reziliensé tette őket. A törzs- és egyedfejlődésünk garantálja, hogy képesek legyünk felnőttként – talán egyre többen már gyermekkorukban, fiatalokkorukban is – ráhangolódni a másokra.

A magatartás-központú nevelés oka az IQ-mítosz

Az IQ mítosza a középkorban kezdett felemelkedni. Descartes axiómája – „gondolkodom, tehát vagyok” – mindennek megágyazott a közgondolkodásban. Linné a 18. század közepén vezette be a homo sapiens (értelmes, gondolkodó) kifejezést az ember meghatározására, amivel tovább erősítette az IQ mítoszának megerősödését. A francia jakobinus diktatúra az ész kultuszát emelte

magasra. Odáig mentek, hogy 1793-ban a Notre-Dame székesegyház oltárán az „Ész istennőjét”, akit egy korabeli színésznő testesített meg, ünnepélyesen trónra emelték. Ez a folyamat végzetes módon összekapcsolta kultúránkban az értelmet az ésszel, az összefüggések értését a praktikus okossággal. Úgyhogy nem csupán segítette az IQ-mítosz megerősödését, hanem a mindennapok szintjén a gyakorlatias okosságot, a „mindenre van jó technika” hitét is.

Ennek a folyamatnak máig tartó általánossá válását mutatja a gyermekek tanulási eredményeinek különféle felmérése, mint pl. a PISA vagy itthon az Országos Kompetenciamérés. Ezekkel a felmérésekkel az IQ-t helyezzük előtérbe az EQ rovására. Pedig az EQ irányít egyenként bennünket, mégpedig úgy, ahogy erre csecsemő- és kisgyermekkorban kondicionáltak szüleink, bár sokszor öntudatlanul.

Ez a folyamat tette erőssé a behaviorista, a viselkedés lélektani pszichológiai egyre szélesebb körű elterjedését és használatát. Ez természetesen vezetett a családi és részben az iskolai nevelésben ahhoz, hogy a gyermek lelkénél fontosabb tartsuk a magatartását, a viselkedését a kompetenciáival (némelyeknél a tehetségével) együtt. Ma ezért szorul rá az érzelmi intelligencia, hogy újra meghatározóvá válhasson.

A szülő is sokszor így fordul a gyermekéhez: „Elég értelmes vagy már, hogy megérted végre...” Sok édesapa eleve úgy gondolja, hogy az ő nevelési kulcsszerepe akkor kezdődik, mikor már elég értelmes a gyermek ahhoz, hogy felfogja és kövesse meglátásait, tanácsait.

Hála Istennek, az utóbbi időszakban egyre jobban tudatosul kultúránkban az érzelmi intelligencia fontossága, amely mindent meghatározó személyiségalap. Neveléskutatók és pszichológusok egyaránt figyelmeztetnek arra, hogy felnőttkori kapcsolatainkban magatartásunk jelentős mértékben függ érzelmi intelligenciánktól, amelynek hálózati működése egyébként magzati, csecsemő- és kisgyermekkorunkban alakult ki.

A kompetencia és a tehetség félreértése miatt változik meg a szülő

Korunkra elveszett a tehetség úgy gondolkodni, hogy az csak közösségben értelmezhető. Nem magunknak hanem a közösség miatt, mások miatt van különös képességünk, tehetségünk, aminek a többiek örülnek, vagy hasznos nekik, vagy ezzel segítjük jövőjét. Ezelőtt a te-

„A ráhangolódást nem csupán bátorítani kell az emberben, hanem tudatában kell lennünk, hogy olykor gyógyulására is szüksége van ahhoz, hogy kapcsolataiban feléledjen, felélesszen.”

tehetségnek örült mindenki a közösségben, és a gyermek és a felnőtt egyaránt az övéi között élte meg tehetsége hasznát. Ma a tehetséget sokkal egyénibb jelenségnek értelmezzük, ezért sokszor elszakítjuk a gyermeket saját tág közösségétől tehetsége menedzselésekor: barátaitól, iskolatársaitól, településétől. Ezzel még nagyobb terhet teszünk rá, mivel sokszor független és objektív paraméterek alapján értékeljük teljesítményét ahelyett, hogy valóságos közössége jelezné vissza és értékelné tehetsége hasznát, alkalmazását, kibontakoztatását.

Ugyanígy gondolkodik társadalmunk a kompetenciáról, a képességekről. Ezért egyre többen karrier- és egzisztenciaépítésük sikerei során individualistává, olykor magányossá válnak. Ez a kulturális folyamat a szülőket abba az irányba viszi, hogy gyermekük boldogulását szem előtt tartva, ne annak boldogságát, személyiségének érettségét célozzák, hanem azt tartásuk legfontosabbnak, hogy „jól menjen neki”, vagyis külsőleg is mérhető eredményeket érjen el. A szülőket sok-sok impulzussal, társadalmi nyomással kísérti és csalogatja ez a „jövőkép”, amely kísértésének nem szabad engednünk.

A szülői, a nevelői ráhangolódás eredménye

A nevelői ráhangolódás azért döntő jelentőségű a gyermek számára, mert csak így lendülnek aktivitásba azok a hormonok a kicsik szervezetében, amelyek döntően meghatározzák agyuk és idegrendszerük optimális kialakulását.

A kutatások egyértelműen bizonyítják, hogy az agy és az idegrendszer optimális fejlődése a következetes, ismétlődő és érzelmileg finom interakciókon alapul, aminek folyamán alakulnak ki az kedvező idegi áramkörök. Ennek kialakulását, felépülését a szülő a gyermekére ráhangolódó hozzáállásával biztosítja. Ez azért is döntő, mivel a csecsemő anyja (vagy apja) agyát és idegrendszerét kölcsönzi addig is, míg az övé nem éri el a megoldást adó szükséges hálózat kiépülését.

Hogyan tehetik ezt a szülők a fogantatástól kezdve?

Magzati korban az anya stresszre adott jó válaszai (magas kortizolszint) segítik a benne élő gyermekének kiépíteni a stresszválasz rendszerét. Az anya és az apa rendszeres beszéde vagy hangos olvasása hozzászoktatja az övéi hangjához a magzatot, ami mostani és későbbi

biztonságérzetének záloga. Az anya rendszeres alvász ciklusa és étkezése segít a magzat biológiai órájának optimális kialakításában.

Csecsemőkorában fontos azonnal reagálni és viszonzni a gyermek jelzéseit, akár gagyog, akár sír, akár feszül, akár néz. A valamilyen okból túlingerelt csecsemő biztonságra vágyik, ekkor nyugodt mozdulatokkal, ütemes légzéssel, szelíd hanggal és minél nagyobb felületű érintéssel nyugtassuk meg idegrendszerét. Minél gyakrabban legyünk vele bőrkontaktusban, mivel ez a fizikai kontaktus oxitocin hormokat szabadít fel a gyermekben, ami erősíti a szüleivel való kötődést, az általános bizalomérzetét, sőt még szíve ritmusát is stabilizálja. A normális mellett magas hangon is beszéljünk a gyermekhez, ami segíti nyelvi térképe kialakulásának gyorsítását. Mihelyt a csecsemő szemével keresi a kontaktust, sűrűn szükséges játékos tekintetegyveztetést végeznünk vele, hogy kialakuljanak a szükséges idegpályák.

Kisgyermekkorban újra és újra megnevezzük a benne keltődő érzelmeket, hogy agya tudatos rétegébe kerüljenek a meghatározások. A végrehajtó funkcióinak fejlesztését és autonómiájának kialakulását segítjük azzal, hogy korlátozott, számára nem megterhelő lehetőségeket kínálunk, hogy választhasson. Sűrűn biztosítunk neki játékosan vizuális, bőrérzékelésű, hallásos és mozgásos (motoros) tapasztalatokat, élményeket, amelyekkel erősítjük a testérzékeléses (szomatoszenzoros) hálózatai kiépülését. Vele való olvasásunk közben nyitott kérdéseket tegyünk föl a történet kapcsán, amivel fejlesztjük gyermekünk kognitív, nyelvi és érzelmi ké-

„Korunkra elveszett a tehetség úgy gondolkodni, hogy az csak közösségben értelmezhető.”

pességeit. Az élet egészét beszövő rutinok kialakítása és együttes (később egyedüli) gyakorlása csökkentik az idegrendszeri sűrűlődni és csökkentik a szorongást.

Az óvodapedagógus szintén ráhangolódásával ad biztonságérzetet a gyermeknek. A kooperatív játékok hatékonyan tudják erősíteni a gyermekekben a tükrö-neuron-hálózatokat és az empátiát. A sokféle mozgás stimulálja az egyensúlyi és a térérzékelés rendszerét.

Akár a családban, akár az óvodában a büntető intézkedések és fegyelmezések mindenféle formájától tartózkodnunk kell, nehogy a gyermek agya hozzászokjon egy túlélési üzemmódhoz, ami gátolja, hogy érzelmi intelligenciája optimálisan fejlődjön.

Miért van szüksége a kamasznak is szülői ráhangolódásra?

Az agy plaszticitása kamaszkorban újra erőteljes, mégpedig azért, hogy újra strukturálódjon idegrendszerével ahhoz, hogy felfogja és megértse egyediségének lényegét és azt megélje, megvalósítsa felnőttként. De hogy ez optimálisan megtörténhessen, ahhoz a kamasznak szüksége van a szülő egészséges agyára és idegrendszerére, hogy ahhoz kapcsolódva, azt újra „kölcsonvehesse” a szükséges átalakulás drámai folyamatához. A gyermek ebben kaphatja meg a változáshoz és átalakuláshoz szükséges biztonságérzetet és stresszkezelést.

Hogyan történik mindez?

Ez a fejlődési tanulás nem értelmi, tudatos szinten történik, hanem a ráhangolódáskor a szülő és gyermeke idegrendszere kölcsönösen hat egymásra, segítve egymás megnyugtatót, az érzelmi stabilitást. A ráhangolódás beindítja a serdülő paraszimpatikus idegrendszerét (különösen a biztonságért felelős vagus ideget). A szülő nyugodt agya ideiglenes prefrontális (tudatos) kéregként működik a serdülő rendkívül reaktív limbikus (érzelmi) rendszere számára. A tinédzserek ekkor megfigyelik és tükrözik a szülő nonverbális nyugodt jelzéseit, például az egyenletes hangszínt, a nyitott testtartást és a lassú légzést. A pozitív, így összehangolt kapcsolatuk oxitocint szabadít fel, amely közvetlenül ellensúlyozza a krónikus stressz és a szorongás toxikus hatásait. Összességében így veszi kölcsön a kamasz szülője agyát és idegrendszerét a saját változásai közben, mivel épp az átalakulás miatt erre magától képtelen lenne. Amikor tehát a szülő a ráhangolódáskor pontosan

olvassa és reagál a kamasza érzelmi állapotára, külső idegrendszerként működik, amely segít lenyugtatni a tinédzser aktív fenyegetésre adott reakcióját. Idővel a serdülő beépíti (internalizálja) a személyiségébe ezeket az interakciókat, így alakítja át önálló önszabályozássá anyja vagy apja „agykölcsonzését”. Mert vagy kamaszkorban válik függetlenné vagy soha.

Sokakban felmerülhet kérdésként, hogy amíg a szülő sarja csecsemő, esetleg még kisgyermek, addig általában könnyen ráhangolódik, viszont amikor kamaszodni kezd, sőt teljesen kamasz lesz, akkor rögtön a viselkedésével foglalkozik, azon szeretne változtatni. Mintha sosem hangolódott volna még rá gyermekére. Pedig a kamasz is csak ezt akarja. Persze sokak számára nehézséget okoz, hogy a ráhangolódásnak nincsenek olyan konkrét lépései, mint amiket gyors megoldásként a viselkedés lélektan kínál.

Csak az önmagára ráhangolódni képes szülő tud ráhangolódni gyermekére

Gyermekeire ráhangolódni az a szülő képes, aki már magára tud. Az önmagunkra ráhangolódás képessége tartalmazza az önismeretet és tudatosságot a szerveztünk és a pszichénk pillanatnyi jelzései érzékelésében. Ez mindenképp megköveteli tőlünk azokat a szüneteket a tevékenységünkben, amit az önfigyelésre használunk. Arra, hogy megfigyeljük, a külső impulzusok, hatások mit váltanak ki belőlünk. A tevékenységeinkhez, terveinkhez és a céljainkhoz milyen érzelmek fűződnek, milyen hiányok és szükségletek erősek bennünk a különféle helyzetekben. Mindenképp előnyt kell adnunk annak, hogy megfigyelhessük önmagunk működését. Ez

„A kamasznak szüksége van a szülő egészséges agyára és idegrendszerére, hogy ahhoz kapcsolódva, azt újra »kölsönvehesse« a szükséges átalakulás drámai folyamatához.”

a megfigyelő szerep minél erősebb, annál tudatosabban élhetünk. Ezt az ítélkezés nélküli megfigyelést kell használnunk kifelé is, miközben széleskörű kíváncsisággal fogadjuk be a világot. Ezt teszi lehetővé, hogy belső biztonságérzettel úgy legyünk képesek hatni engedelni magunkra mindent és mindenkit, amit és akit tapasztalunk, hogy közben elfogadjuk azt, mint valóságot. Így válunk egyre jobban önmagunkká.

Amikor nincs az ember összhangban önmagával, krónikus stresszt tapasztal, vagy úgy érezheti, hogy eltávolodik a céljaitól. A ráhangolódás viszont lehetővé teszi, hogy hatékony, megalapozott döntéseket hozzon ahelyett, hogy vakon reagálna a külső nyomásokra.

Az önmagunkra hangolódás az a folyamat, amelynél kizárni igyekszünk a külső zavaró vagy épp csalogató impulzusokat, hogy ellenőrizhessük saját elménket, testünket és érzelmeinket. A „ráhangolódás” segít felismerni, hogy valójában mit érzünk, miért érezzük azt, és mire van szükségünk a jelen pillanatban. Ahogy magunkra tudunk figyelni, hangolódni, olyan mértékben vagyunk képesek gyermekünkre is.

Nincs boldog házasság egymásra hangolódás nélkül

A házasság egy ember életében a harmadik olyan időszak, fejlődési stádium, amikor újból döntő szükség van a ráhangolódásra, hiszen olyan kapcsolatról van szó, ahol az idegrendszereknek is kölcsönös hatásba kell lépniük. Csak ez a kapcsolódás képes könnyebbé tenni a megbeszéléseket, az egyeztetéseket, egymás igazi megértését. Mert ez a megértés alapvetően nem tudatosan (nem a prefrontális kéreg aktivitása és irányítása nyomán) jön létre, hanem egymás érzelmi dinamikájához (limbikus rendszer) kapcsolódva, mert ekkor tesszük ki magunkat és engedjük meg a kölcsönös hatást. Bár melyik házastárs biztonságérzetét garantáló jó idegi működés (vagus ideg) – a ráhangolódás kölcsönössége miatt – szükségszerűen érzelmi stabilitást eredményes a másik számára is. Az egyik házastárs nyugodt agya az egymásra hangolódásban szükségszerűen érzelmi lecsillapodást ad a másik számára is. Az ilyen módon történő kölcsönösség felszabadítja a felekben azt a hormont (oxitocin), amely újra vagy még erősebb egymáshoz való kötődést teremt. Enélkül a párkapcsolati tréningek, a kommunikációs tanácsok sem hoznak maradandó változást.

Ha a házastársak számára magától értetődő a kölcsönös egymásra hangolódás, akkor semmilyen körülmény, semmilyen más kapcsolat nem tudja egységük tudatát és érzetét komolyan kikezdeni. Az egymásra ráhangolódó feleségek és férfiek tudják bemutatni, hogy mi a különbség a jó házasság és a valódi párkapcsolat között. A házasság igazi éltetője az egymásra hangolódás.

A hit feltétele az istenre hangolódás

Megtéréskor, és amikor utána Isten bármikor megérinti lényünk mélyét, akkor döntő és végleges változások történnek agyunkban is, melyek okai megváltozott életszemléletünknek, jellemünknek vagy viselkedésünknek. Ezért fontos, hogy képesek legyünk Istenre hangolódni egész életünkben, hogy bennünk legyen az a vágy és nyitottság, amelyben Isten váratlanul, kiszámíthatatlan időben és helyen szólhat hozzánk.

Némelyek a keresztyénység melletti, Isten melletti döntést egyenértékűnek tartják azzal, amit a Szentírás megtérésnek, újjászületésnek nevez. Lényeges egymástól megkülönböztetni az emberi akarat döntését és Isten embert szólító, érintő kapcsolódását.

Ekkor lényünk legbelső dimenziójára koncentrálunk, ahol Isten is megszólíthat, megérinthet bennünket. A vallásnak, a hitnek egyetlen mértékegysége, mert csak ettől valóságos, az istentapasztalat. Hogy ilyen teljes egzisztenciális élményben legyen részünk, hogy meg tapasztalhassuk Istent, ahhoz a keresés és a vágy adja azt a hajtóerőt, mellyel egyre érzékenyebb és nyitottabbá válunk Isten iránt. És ekkor – bár tőlünk függetlenül – kiszámíthatatlan ponton átéljük érintését. Ettől kezdve lesz valóságos kapcsolatunk vele, amely teljesen átalakít bennünket.

Az etika nem nagyobb érték a személynél

Korunk megoldásközpontú, pozitívista életszemléletéből fakadóan a társadalom – a nélkülözhetetlen életfeltételek mellett – az etikai normát, az erkölcsi minimumot tartja rendkívüli értéknek. Társadalmilag, a tömegek szintjén ez érthető is, hiszen így tudják megfelelő keretek között tartani a népet vezetőik. A társadalom szabályai erkölcsi mércévé válnak. Ez társadalmi méretben, a tömegek szintjén jogos is, hiszen csak így tud működni minden egyes közösség.

Viszont ez az etikai nézőpont áthatja a humanizmust is, sőt a keresztyéniséget is. Ezért mindkettő hajlamos

„A másik ember – akár gyerek, fiatal vagy felnőtt – mindenképp nagyobb érték bármilyen erkölcsi rendszernél.”

inkább erkölcsi ítélet, etikai „kódex” alapján mérlegelni, megítélni az embereket, főképp azokat, akikkel nincs is személyes kapcsolat.

Nagy a kísértése mindkettőnek, hogy inkább nem is akar kapcsolatba kerülni az ítélete alá került személyekkel, történetekkel, jelenségekkel, mert csak így tudja megőrizni a szerinte objektív minősítését, bírálatát. Talán ez magyarázza, hogy a keresztények olykor az erkölcsöt még akár Jézus elé is helyezik. Ezért találkozunk sűrűn mindkét réteg erkölcsi állásfoglalásával a legkülönbözőbb események kapcsán. Legyen az politikai, munkahelyi, közúti, rokoni, baráti, társadalmi, természeti, gazdasági történés, jelenség. Természetesen helye van annak, hogy ezeket erkölcsi megfontolások alapján is értékeljük.

Jézus épp a hasonló attitűd miatt mondta el az irgalmas samaritánus példázatát, ahol egyértelművé tette, hogy csak az ítélt helyesen, aki kapcsolatba akart kerülni az áldozattal. Az etikát, az erkölcsöt jó eszköznek láthatja a humanista és a keresztény is a maga igazolására. A példázat viszont arra figyelmeztet bennünket, hogy nem a kiművelt etikai értékelésünk tesz bennün-

ket kiváló emberré, hanem a kapcsolódás bátorsága és felelőssége.

A másik ember – akár gyerek, fiatal vagy felnőtt – mindenképp nagyobb érték bármilyen erkölcsi rendszernél.

Felhasznált és ajánlott irodalom

- ◆ Bereczkei Tamás: Elhangolódás – A modern civilizáció evolúciós csapdái, Typotex Kiadó, 2019
- ◆ Chapman, Gary és Campbell, Ross: Gyerekekre hangolva – A gyerekek öt szeretetnyelve, Harmat Kiadó, 2024
- ◆ Filliozat, Isabella: Mit kezdünk egy kamasszal, Ursus Libris, 2018
- ◆ Joan DeClaire, Gottman, John: Gyerekek érzelmi intelligenciája – Nevelés szívvel-lélekkel, Jaffa Kiadó, 2026
- ◆ Kádár Annamária: Az érzelmi intelligencia fejlődése és fejlesztésének lehetőségei óvodás- és kisiskoláskorban, Ábel Kiadó, 2012
- ◆ Kirshenbaum, Greer: A gondoskodás forradalma, Hogyan formálja a ráhangolódó gondoskodás gyermekünk agyát és mentális egészségét, Ursus Libris, 2026
- ◆ Ruth Newton: A biztonságos kötődés megalapozása, A fogantatástól ötéves korig, Kulcslyuk Kiadó, 2019
- ◆ Siegel, Daniel és Payne Bryson, Tina: A gyermeki elme – Agyfejlődés, konfliktusok, támogató szülői stratégiák, Ursus Libris, 2019
- ◆ Siegel, Daniel és Payne Bryson, Tina: A szülői jelenlét ereje, A gondoskodás hatása a gyerekek fejlődésére és agyműködésére, Ursus Libris, 2020
- ◆ Stern, Daniel: A csecsemő személyközi világa, Anima Kiadó, 2002
- ◆ Uzsálné Pécsi Rita: A nevelés az élet szolgálata 1. – Az érzelmi intelligencia fejlesztése – A lélek mozgását kísérő nevelés, Kulcs A Muzsikához Kiadó, 2010

Tóth Sándor

ÁTUTAZÓBAN E VILÁGBAN

Idegenek és jövevények

Ezért tehát nem vagytok többé idegenek és jövevények, hanem polgártársai a szenteknek és háza népe Istennek. (Ef 2,19)

„Az otthonom a Mennyben van. Csak átutazóban vagyok ezen a világon.” (Billy Graham)

Mindenekelőtt az egymás iránti szeretet legyen kitartó bennetek, mert a szeretet sok bűnt elfedez. (1Pt 4,8)

E világbán való küldetésünk és értékrendünk alapja a szeretet e három dimenziójával írható le, szeretni Istent, szeretni egymást és szeretni az embereket. Ami ezt megkérdőjelezni, torzítani, vagy felülírni akarja szívünkben az a gonosztól van. Ne adjuk oda szerető szívünket lelkünk ellenségének, hogy abban a gyűlölet, a pártoskodás, a versengés, vagy az irigység vegyen szálást. Erre bátorít bennünket Isten szava, amit először Káinnak mondott:

Hiszen ha jól cselekszel, emelt fővel járhatsz. Ha pedig

nem jól cselekszel, a bűn az ajtó előtt leselkedik, és rád vágyódik, de te uralkodjál rajta. (1Móz 4,7)

Áldott, ha egy keresztyén közösségbe érkezők arról a tapasztalatukról számolnak be, miszerint megindító számukra az a szeretet, amit közöttünk éreznek és tapasztalnak. Amikor átélik a gyülekezetbe érkezve, hogy a Krisztusban és tőle nyert kegyelem-szeretettel igyekszünk egymást szeretni és így fordulni a hozzánk érkezőkhöz is. A Szentírás buzdít, hogy ne adjuk fel, sőt inkább növekedjünk a szeretetben,

az igazsághoz ragaszkodva növekedjünk fel szeretetben mindenestől őhöz, aki a fej, a Krisztus. Az egész test pedig az ő hatására egybeilleszkedve és összefogva, a különféle kapcsolatok segítségével, és minden egyes rész saját adottságának megfelelően működve gondoskodik önmaga növekedéséről, hogy épüljön szeretetben. (Ef 4,15–16)

Bevezetés

Akik ismerjük a Szentírást és bűneinkből Istenhez tér-

„Három görög kifejezést találunk a Bibliánkban, melyek segítenek eligazodni az ügyben, hogyan viszonyuljunk az e világban való létünkhöz.”

tünk, elfogadva végtelen kegyelem-szeretetét, amit Urunk Jézus Krisztus áldozata által kaptunk, szívünkben hordozzuk az örök élet bizonyosságát és reménységét. Tudjuk, hogy nem élünk örökké e jelenvaló és múlandó világban. E hit-bizonyosságunkat foglalja össze az ősatyák példáján a Zsidókhoz írt levél,

Mert nincsen itt maradandó városunk, hanem az eljövendőt keressük (kívánjuk). (Zsid 13,14)

A keresztyén ember léte e világban

Három görög kifejezést találunk a Bibliánkban, melyek segítenek eligazodni az ügyben, hogyan viszonyuljunk az e világban való létünkhöz: *xenos*, *parepidemos*, *paroikos*. Ezen Újszövetségi szócsoporthoz írja le a keresztyén ember világhoz való viszonyát, olyan embereket mutatnak be, akik zárándokok, vendégek, idegenek, tehát akiknek nincs állandó lakhelyük, nem telepedtek le és nem rendezkedtek be ebbe a világba.

Az első szó a „*xenos*” – Idegen, külföldi

E csoportban az első szó a „*xenos*” (pl. Ef 2,19). „A klasszikus görögben idegent vagy külföldit jelent, ez ellentétben áll a „*polites*” (az ország polgára), a „*epichorios*” (az ország lakosa) és „*endemos*” (az ország bennszülöttje) kifejezésekkel. Továbbá vándort, bevándorlót és menekültet is jelenthet.” Ennek megértését segíti, amit a Zsidókhoz írt levélben találhatunk,

Hitben haltak meg ezek mind, anélkül, hogy beteljesültek volna rajtuk az ígéretek. Csak távolról látták és üdvözölték azokat, és vallást tettek arról, hogy idegenek (*xenos*) és jövevények (*parepidemos*) a földön. (Zsid 11,13)

Az ősatyák egész életükben idegenek és vendégek voltak e világban. Hozzájuk hasonlóan a keresztyén ember is idegen (*xenos*) ebben a múlandó világban. Példának okáért egy összetartó faluközösségbe beköltözött „jöttment”-nek nevezik, aki igazán nem tartozik a közösséghez, hanem megtűrik ott, mint kívülállót. Felismerhetjük, hogy a keresztyénség, így Krisztus tanítványai ebben a világban mindig idegennek számítottak. Soha nem leszünk otthon, nem tekintjük ezt a világot maradandó hazának. Ennek okán nem is érthet meg bennünket a világ a maga bölcsességében, s mindig idegenként tekint ránk, mint akik számukra különös utakon járunk. Ameddig ez a világ áll, a Krisztust

követni igyekvő keresztyén ember mindig idegen lesz benne, mert az ő örök hazája és polgárjoga a mennyben van (Fil 3,20).

A második szó a „*parepidemos*” – meghatározott ideig itt tartózkodó, vándor

A második szó, ami leírja a keresztyénség helyét e világban, a „*parepidemos*” (Zsid 11,13²). A klasszikus görögben ez a szó olyan emberre vonatkozik, aki meghatározott ideig valahol letelepedett, anélkül, hogy ott állandó otthonot teremtett volna.³ Az Újszövetségben az ősatyákra (patriarchák) használt kifejezés, akik vándorokként éltek e világban. Soha nem volt állandó lakhelyük, hanem idegenek voltak itt (Zsid 11,13; 1Móz 23,4⁴; Zsolt 39,13⁵). Pál apostol által int józanságra bennünket a Szent Szellem,

Ezt pedig azért mondom, testvéreim, mert a hátralevő idő rövidre szabott. Ezután tehát azok is, akiknek van feleségük, úgy éljenek, mintha nem volna, és akik sírnak, mintha nem sírnának, akik pedig örülnek, mintha nem örülnének, akik vásárolnak valamit, mintha nem volna az az övék, és akik a világ javaival élnek, mintha nem élnének vele, mert e világ ábrázata elmúlik. (1Kor 7,29–31)

A keresztyén ember egyik legfontosabb meggyőződése, hogy ő ebben a világban csak vándorként van jelen, mint aki úton van. Itt él ugyan, de gyökerei és hazája nem ebben a világban vannak. A régi görögök (Anaxagoras, Epiktetos) a lelkiismerettől ösztönözött világtértelemezésükből fakadóan az életről alkotott képüket következőképpen írták le,

„Az ember úgy tesz, mint egy utazó, aki úton van hazája felé. Megáll egy kitűnő fogadónál, megtetszik neki és ott marad. Ember, a célotat elfelejtetted, te itt csak átutazóban vagy! Azonban az egy jó fogadó! De mennyi jó szálláshely van még, s mégis azokat csak az átutazáskor használjuk.”⁶

2. „jövevények”, G3927 παρεπίδημος, ον (*parepidémosz, on*), idegenben lakozó, jövevény, emigráns, bevándorló, idegen

3. Nagy István, Újszövetség kulcsfogalmai

4. Sára halálát követően, amikor Ábrahám sírhelyet vesz a hettitáktól, 1Móz 23,4 Jövevény és idegen vagyok köztetek. Adjatok nekem sírhelynek való birtokot nálatok, hogy oda temethessem halottamat.

5. Dávid, Zsolt 39,12 (13) Hallgasd meg imádságomat, Uram, figyelj segélykiáltásomra! Könnyeim láttán ne légy néma, mert jövevény vagyok nálad, zsellér, mint minden ősom.

6. Dr. Nagy István

1. Nagy István, Újszövetség kulcsfogalmai

„A gyülekezet ugyan ebben a városban működött, de az igazi hazája nem ott volt.”

Epiktetos a jelenvaló és a szemmel látható világot nem látta az „élet-utazás” céljának, hanem csupán egy útmenti pihenő helynek. A „parepidemos” tehát olyan emberre utal, aki útutazóban van és ezen a helyen nincs maradandó otthona. A keresztyén ember nem becsüli le ezt a világot, hanem tudja, nem itt van a maradandó hazája. E világ élet-utazásának egy állomása.

A harmadik szó a „paroikos” – más országból származó

A harmadik szó, mely a keresztyének a világhoz való viszonyát leírja, a „paroikos” főnév, valamint a „paroi-kein” ige (1Pt 2,11). A klasszikus görögben gyakoribb a „metokos” szó használata. Egy olyan lakost jelent, aki más országból származik és a pillanatnyi lakhelyén nem telepedett le. Fizette az idegenadót, vendég volt, kinek megadták a tartózkodási engedélyt.⁷ Egy ideig bizonyos helyen lakott, de sohasem adta fel hazája állampolgárságát, illetve nem is kapott állampolgárságot ott. Nincs kettős állampolgársága sem. Péter apostol által erre hívja fel figyelmünket a Szent Szellem, megadva a helyes viszonyulást is az itt „őshonos” emberek iránt.

Szeretteim, kérlek titeket, mint jövevényeket és idege-
neket, tartózkodjatok a testi vágyaktól, amelyek a lélek
ellen harcolnak. Tisztességesen (jól) éljétek a pogányok
között, hogy ha valamivel rágalmaznak titeket, mint
gonosztevőket, a ti jó cselekedeteiteket látva, dicsőítsék
Istent a meglátogatás napján. (1Pt 2,11–12)

A régi egyházatyák közül Római Kelemen⁸ levelét a Rómába működő gyülekezetből (paroikouse, más országból származó) a korinthusi gyülekezetnek (paroikouse, más országból származó) írta. Szmirnai Polikarp⁹ ugyanezt a kifejezést használja a filippi gyülekezetre. A gyülekezet ugyan ebben a városban működött, de az igazi hazája nem ott volt. A keresztyének olyan emberek közössége, akik ezen a világon élnek, de értékrendjét, módszereit és az életmódját soha nem vették át. Értékrendjüket Isten igéjéhez és az Ő aka-

ratához igazítják. Figyelembe veszik ugyan annak az ország törvényeit, amelyben élnek, de számukra Isten törvényei magasabb rendűek (szigorúbbak is, főként erkölcsi értelemben). Az egyedüli és igazi, krisztusi polgárjoguk, Isten országában, királyságában van, ahogy erről a Filippi levélben is olvashatunk,

Nekünk pedig a mennyben van polgárjogunk, ahonnan az Úr Jézus Krisztust is várjuk üdvözítőül, aki az ő dicsőséges testéhez hasonlóvá változtatja a mi gyarló testünket, azzal az erővel, amellyel maga alá vethet mindeneket. (Fil 3,20–21)

A jelenvaló és az eljövendő világ értékrendkülönbségét írja le a következő igeszakasz:

Ha tehát feltámadtatok a Krisztussal, azokat keressétek, amik odafent vannak, ahol a Krisztus van, aki az Isten jobbán ül. Az odafennvalókkal törődjétek, ne a földiekkel. Mert meghaltatok, és a ti életek el van rejtve a Krisztussal együtt az Istenben. Mikor Krisztus, a mi életünk megjelenik, akkor vele együtt ti is megjelentek dicsőségben. Öljétek meg tehát tagjaitokban azt, ami csak erre a földre irányul, a paráznaságot, a tisztátalanságot, a szenvedélyt, a gonosz kívánságot és a kapzsiságot, ami bálványimádás, mert ezek miatt haragszik Isten. Ti is ezeket tettétek egykor, amikor ezekben éltetek; most azonban vessétek el magatoktól mindezt, a haragot, az indulatot, a gonoszságot, az istenkáromlást, és szátokból a gyalázatos beszédet. Ne hazudjatok egymásnak, mert levetköztétek a régi embert cselekedeteivel együtt, és felöltöztétek az új embert, aki Teremtőjének képmására állandóan megújul, hogy egyre jobban megismerje őt. (Kol 3,1–10)

Az egyre durvuló közbeszéd és kommentháború közepette még inkább kiragyog Krisztus tanítványinak tiszta és kedves beszéde. A régi és a bűn miatt megromlott természetünk árnyoldalaira való rálátás a megszentelődés folyamatában Isten Szelleme áldott munkája nyomán zajlik. Ő ad erőt a felismert romboló magatartás, gesztusok, szokások, indulatok naponkénti megökléséhez és a Krisztustól tanult minták életünkbe építéséhez. Igen ez egy harc, de áldott és örömré, szabadságra és másokra is áldást hozó életre vezet. Így valósul meg, hogy Teremtőnk képmására „állandóan megújul”-unk.

Mi kell a földi élethez? Étel, víz, és levegő! A szellemi élethez szintén szükség van ezek szellemi megfelelőire, Étel, Isten igéjének olvasása, hallgatása, tanulmá-

7. Nagy István

8. Római Kelemen (latinul, Clemens Romanus; ógörögül, Κλήμης Ρώμης, romanizáltan, Klēmēs Rōmēs; kb. 100-ban halt meg), más néven I. Kelemen pápa, Róma püspöke volt az első század végén.

9. Szmirnai Polikarp vagy Polükarposz (ógörögül, Πολύκαρπος, latinul, Polycarpus), egyházi nevén Szent Polikarp (69 előtt – Szmirna, 155. február 23.)^[1] a kis-ázsiai Szmirna (a mai İzmir) keresztyén püspöke a 2. században.

„Ami számunkra is nagyon fontos, hogy békességben, ugyanakkor istenfélő életet élhessünk és ezért ne üldözzenek bennünket, az imádkozáshoz kötött.”

nyozása, szívünkbe fogadása. Az élet kenyere Jézus Krisztus, aki a testté lett Ige. (Jn 6,35¹⁰, 38)

Víz, Isten Szelleme, az élő víz. Urunk feltámadása után, amikor megjelent tanítványainak így szót hoztunk, „Vegyetek Szent Szellemet!” (Jn 20,22¹¹)

Friss levegő: Imádság oly természetes, mint a levegővétel. Urunk példája jól mutatja, hogyan kereste a legelfoglaltabb időszakokban is az imádságra az időt, néha hajnalban kelve (Mk 1,35¹²).

Mindezek áldásul adattak, hogy Atyánkkal, a Szent Szellem által közösségben lehessünk s Krisztust követve élhessük az „új ember” (újjászületett) életét e világban való jövevényiségünk idején, „egyre jobban megismerve őt”. Így lehet igazzá életünk és gyülekezeteinkre,

„Az egyház csak akkor tud missziói lenni, ha a világban való léte nem az e világból való létbe gyökerezik.”¹³ (Dr. Bütösi János)

Nem azt kérem, hogy vedd ki őket a világból, hanem hogy őrizd meg őket a gonosztól. (Jn 17,15)

A keresztyének és az államhatalom

Ezekben a zűrzavaros korszakban különösen élessé válik a kérdés, Hogyan viszonyuljunk e világhoz és a világi hatalomhoz? Akik istenfélő szívvel vagyunk, a választ a Szentírásban és nem az Interneten, az influenszerek posztjaiban, vagy vieóiban, keressük.

Mit tanít nekünk Isten igéje, hogyan viszonyuljunk az államhatalomhoz?

- ◆ Imádkozzunk érte
 - ◆ Isten emel és dönt „királyokat”
 - ◆ Törvényhozás és a törvényes rend fenntartása
 - ◆ Az engedelmesség kötelezettsége alóli felmentés (Mikor, milyen körülmények között?)
 - ◆ Őrizkedjünk a bálványimádástól (korunk bálványimádása)
 - ◆ Adó és a vám megfizetése
- Nézzük meg a fent felsorolt témaköröket egyenként,

hogy megértsük milyen jót tartogat a Krisztusban hívőknek, és a Hozzá megtérőnek Atyánk.

Imádkozzunk érte

Pál apostol által a Szent Szellem felhívja a figyelmünket arra, hogy szükségesek az imáink az emberek megtéréséhez, de ezzel együtt, sőt ennek következtében további áldásokban is részesülünk.

Arra kérlek mindenekelőtt, hogy tartsatok könyörgéseket, imádságokat, esedezéseket és hálaadásokat minden emberért, a királyokért és minden feljebbvalóért, hogy nyugodt és csendes életet éljünk teljes istenfélelemben és tisztességben. Ez jó és kedves a mi üdvözítő Istenünk színe előtt, aki azt akarja, hogy minden ember üdvözüljön, és eljusson az igazság megismerésére. (1Tím 2,1–4)

Emeljük ki az igéből a következő két gondolatot,

„Ez jó és kedves a mi üdvözítő Istenünk színe előtt” – tehát a minden emberért és a vezetőkért, s kiemelten a megtérésükért való közbenjárás kedves Isten előtt.

„hogy nyugodt¹⁴ és csendes¹⁵ életet éljünk teljes istenfélelemben és tisztességben”, és ebből külön is a „teljes istenfélelemben¹⁶ és tisztességben¹⁷” áldást.

Ami számunkra is nagyon fontos, hogy békességben, ugyanakkor istenfélő életet élhessünk és ezért ne üldözzenek bennünket, az imádkozáshoz kötött. Miként az is, hogy ne is kényszerítsenek semmilyen becstelenségre, hanem tisztességes, méltóságteljes és fedhetetlen életet élhessünk, amíg ez ideiglenes világban tartózkodunk. Ne feledjük nekünk, akik Krisztus Urunk tanítványai vagyunk, az imádság és az evangélium szeretetteljes, s hiteles megosztása az elsődleges és legfontosabb küldetésünk, ugyanakkor kiváltságunk is hazánkban. Örömhírt vihetünk a bűn miatt meggyötört, megnyomorított és elfáradt életeknek. Szánjuk oda erre magunkat és ez hassa át imaéletünket is! Maradjunk a „csónakban”, ami a Krisztus tanítványainak helyi közössége, hogy az e világban elmerülteket kimenthessük és a „csónakunk-

10. Ján 6,35 Jézus azt mondta nekik, „Én vagyok az élet kenyere, aki énhozzám jön, nem éhezik meg, és aki énbenem hisz, nem szomjazik meg soha.

11. Ján 20,22 Ezt mondván, rájuk lehelt, és így folytatta, „Vegyetek Szentlelket!

12. Márk 1,35 Nagyon korán, a hajnali szürkületkor felkelt, kiment, elment egy lakatlan helyre, és ott imádkozott.

13. Bütösi, 236. o.

14. „nyugodt”, G2263 ἡρεμος, ον (éremosz, on), nyugodt, békés, csendes

15. „csendes”, G2272 ἡσυχιος, ον (hészükhiosz, on), csendes, békés, nyugodt

16. „istenfélelem”, G2150 ἡ εὐσεβεια, -ας (hé euszebeia, -asz), istenfélelem, kegyesség, jámborság

17. „tisztességben”, G4587 ἡ σεμνότης, -ητος (hé szemnotész, -étosz), tisztesség, méltóság, komolyság, becsületesség, feddhetetlenség

„A Biblia tanítása szerint tehát a földi hatalom Istentől van.”

ba” segíthessük. Az emberek közül sokan azért nem kárhozni el, mert mi keresztyének imádkozunk értük, hogy meg tudjanak térni és nem hallgatjuk el előlük az evangéliumot, hanem bizonysgot teszünk nekik Jézus Krisztusról, azt életpéldánkkal is megerősítve. Ami pedig hitelesít bennünket és tanúságtételünket, az egymás iránti testvéri szeretet (Jn 13,35¹⁸).

Isten emel és dönt „királyokat”

A Szentírásban olvashatjuk e témában, amikor Dániel felfedi Nebukadneccar Babilónia uralkodójának az államát az egymást követő világbirodalmakat szimbolizáló aranyfejű szoborról.

Ezt mondta Dániel:

Isten neve legyen áldott örökkön örökké, övé a bölcsesség és a hatalom. Ő szabja meg a különböző idöket és alkalmakat. Királyokat taszít el, és királyokat támaszt. Ő ad bölcsességet a bölcseknek és tudományt a nagy tudósoknak. Ő tárja fel a mélyen elrejtett titkokat; tudja, mi van a sötétségben, és nála lakik a világosság. (Dán 2,20–22) Majd Pál apostol által így szól a Szent Szellem, Minden lélek engedelmeskedjék a felettes hatalmaknak, mert nincs hatalom mástól, mint Istentől, ami hatalom pedig van, az az Istentől rendeltetett. (Róm 13,1)

A Biblia tanítása szerint tehát a földi hatalom Istentől van. Viszont az, hogy ki mit kezd a kapott hatalommal, azt a rábízottak javára használja-e fel, vagy visszaél vele, már az adott személy felelőssége. Erről számot is kell majd adnia Isten előtt (1Pt 4,5¹⁹). Amikor e világot és az abban megjelenő igazságtalanságot, hamisságot, esetenként a gonosz kegyetlenséget látjuk, ne feledkezzünk meg, hogy e világ fejedelme a Sátán, a hazugság atyja, aki embergyilkosként örömét leli az emberiség pusztulásában. Ő keresi a lehetőségét annak, hogy az Istentől hatalommal felruházott személyeken uralmat véve, általuk pusztító szándékait megvalósítsa a Földön. (Jn 8,44, 10,10²⁰; Dán 10,20²¹)

Mivel a hatalom forrása a földön Isten, ebből az is következik, hogy az anarchia, vagy a csöcselék uralom nem Tőle való. Tanultuk, hogy a társadalmi változások a következő folyamattal, körforgással írhatók le,

Demokrácia: Szabad választásokra épülő, jogállami működés. Közvetlen vagy képviseleti formában működik. Jellemzi a szabad sajtó, a független bíróságok és többpártrendszer (plurális demokrácia).

Oklokrácia: A demokrácia torz formája, elfajzása, a „csöcselék uralma”, amikor a tömeg manipulatív, ill. manipulált indulati döntései dominálnak. A döntéseket a tömeg hozza, gyakran erőszakkal vagy demagógiával, figyelmen kívül hagyva a jogot és a racionalitást.

Diktatúra: Önkényuralom, a szabadságjogok korlátozása és egyéni/csoportos hatalomgyakorlás. Alkotmányos felhatalmazás nélküli, autokrata hatalomgyakorlás. Jellemzője a szólásszabadság korlátozása, az ellenzék üldözése és a más nézetek félelemkeltés útján való elhallgattatása.

A közöttük lévő átmenet jellemzően forradalom, katonai puccs, külső hatalmak által és érdekében befolyósolt felkelés, lázadás útján megy végbe. Láthatjuk ezt megvalósulni a Francia forradalom (1789) és az azt követő jakobinus diktatúra²² esetében (1793. június 2. – 1794. július 27.), majd később a bolsevik, vagy a náci tömeggyilkos diktatúrákban.

Mivel az egyház az Isten ígéje tanítására figyelve alapvetően tisztelettel viszonyul az államhatalomhoz, amennyire ez lehetséges, az evangéliumi szempontú együttműködést keresve, példaként vehetjük Billy Graham viszonyulását a kommunista térség államaihoz az evangelizáció érdekében, de erre később még visszatérünk.

Mivel az egyház konszolidált viszonyt igyekszik kialakítani és fenntartani a mindenkori hatalommal, a forradalmak gyakran egyházellenességet hoznak

18. Ján 13,35 Arról fogja megtudni mindenki, hogy az én tanítványaim vagytok, ha szeretitek egymást.”

19. 1Pt 4,5 De számot fognak adni annak, aki készül ítélni élőket és holtakat.

20. Ján 10,10 A tolvaj csak azért jön, hogy lopjon, öljön és pusztítson, én azért jöttem, hogy életük legyen, sőt bőségben éljenek.”

21. Dán 10,20 Azután így szólt, Tudod-e, miért jöttem hozzád? Nekem most újra harcolnom kell Perzsia vezérével, és ha abból a harcból kikerülök, a görögök vezére következik.

22. Jakobinus diktatúra: 1793. június 2-án a párizsi népmozgalom hatására a jakobinusok (Hegypárt) eltávolították a mérsékelt girondista képviselőket a Nemzeti Konventből. A „forradalom védelmében” hozott intézkedésekkel, mint a gyanúsak elleni törvény, tömeges kivégzésekkel számoltak le a vélt és valós ellenségekkel, beleértve a korábbi forradalmárokat (Danton, Hébert) is. A Közjóléti Bizottság gyakorolta a tényleges végrehajtó hatalmat, Robespierre irányításával. A fokozódó terror és a belső ellentétek miatt Robespierre elszigetelődött, és 1794. július 27-én (thermidor 9-én) megbuktatták, majd kivégezték. (Forrás: AI)

„Mivel az egyház konszolidált viszonyt igyekszik kialakítani és fenntartani a mindenkori hatalommal, a forradalmak gyakran egyházellenességet hoznak magukkal.”

magukkal. Ez történt a francia forradalom idején is, amikor a felkelők hatalomhoz jutva, elemi és pusztító gyűlölettel fordultak a keresztyének ellen. De ezt a mintázatot mutatta a bolsevik és a náci (nemzetiszocialista) diktatúra is.

Törvényhozás és a törvényes rend fenntartása

Aki tehát ellene szegül a hatalomnak, az az Isten rendelésének áll ellen; akik pedig ellenállnak, azok ítéletet vonnak magukra.

Mert a jócselekedet miatt nem kell félni az előljáróktól, hanem csak a rossz miatt. Azt akarod, hogy ne kelljen félned a hatalomtól? Tedd a jót, és dicséretet kapsz tőle, mert Isten szolgálja az a te javadra. Ha azonban a rosszat teszed, akkor félj, mert nem ok nélkül viseli a kardot, hiszen ő Isten szolgálja, aki az ő haragját hajtja végre azon, aki a rosszat teszi. Ezért tehát engedelmeskedni kell nemcsak a harag miatt, hanem a lelkiismeret miatt is. (Róm 13,2–5)

A kard és a mérleg ismert szimbólum volt a Rómában élő testvérek előtt, hisz Justiciát²³, aki a római mitológiában az igazság, az igazságszolgáltatás és az erkölcsi erő istennője volt, kezében mérleggel és karddal ábrázolták. A mérleg az igazságos és alapos vizsgálatot, a bekötött szem a pártatlanságot, a kezében lévő kétélű kard pedig a mindkét félre egyaránt érvényes bírói hatalmat jelképezi. Ezen szimbólumok jelentik tehát az igazságos jogalkotást és ítélethozatalt, valamint a törvényszegők arányos megbüntetését. Az Ige tanítása szerint az államhatalom akkor működik jól és istenfélő módon, ha a jót megjutalmazza, a rosszat pedig arányosan megbünteti. Nyilván a kettőt, azaz jót és a rosszat nem felcserélve. Ezt a hatalom egyedüli forrása Isten, számon is kéri a vezetőktől.

Az isteni igazságos ítélethozatal talán egyik legismertebb Ószövetségi példája az, amikor Bélsaccar, Babilónia királya részegen előhozatta a Jeruzsálemi templomból elrabolt szent edényeket, hogy társaival azokból folytassa az ivást, s e „közben dicsőítették az aranyból, ezüstből, rézből, vasból, fából és kőből csinált isteneket”.

23. Iustitia (erasmida átírással Justicia) az igazság, az igazságszolgáltatás és az erkölcsi erő istennője a római mitológiában. A erasmida átírás jelentése, Rotterdami Erasmus (1469–1536) németalföldi humanista tudós át, vagy elírása. Erasmus és tanítványai a keresztyén humanizmust képviselték.

Ekkor Isten angyalának keze egy feliratot rótt palotája falára a szemei láttára (Dán 5,1-6²⁴), amit végül Dániel magyarázott meg. Beszédes Dániel nevének jelentése, ami így hangzik, „Isten a bíróm”.

Amikor Bélsaccar meglátta a feliratot,

Közben a király arca elsápadt, gyötrő gondolatai támadtak, dereka elernyed, és még a térdei is reszkettek. (Dán 5,6)

Dániel emlékeztette a királyt atyja, Nebukadneccar bukására (Dán 4. rész), akit Isten álmában figyelmeztetett, de 12 hónapra rá hatalma teljében szíve felfuvalkodott s elbukott. A király atyjának álomban adott figyelmeztetéséből idézzünk itt egy tanulságos részletet,

(14) Az angyalok határozata ez a rendelet, a szentek parancsa ez a végzés. Hadd tudják meg az élők, hogy a Felséges uralkodik az emberek királysága fölött, annak adja, akinek akarja, és a legalacsonyabb sorsú embert is trónra emelheti. (Dán 4,17)

Dániel a következőket mondta Bélsaccarnak,

De te, Bélsaccar, aki a fia vagy, nem aláztad meg magadat, bár mindezt tudtad. A menny Ura fölé helyezted magad, mert az ő házának edényeit hozták eléd, és te bort ittál azokból főrangú embereiddel, feleségeiddel és ágyasaiddal együtt, miközben dicsőítetted az ezüstből, aranyból, rézből, vasból, fából és kőből csinált isteneket, amelyek nem látnak, nem hallanak, és semmit sem tudnak. De azt az Istent, akinek a kezében van az életed és minden utad, nem dicsőítetted. Ezért küldte ő ezt a kezet, és íratta föl ezt az írást. Ez az az írás, amelyet

24. Dán 5,1 Bélsaccar király nagy lakomát rendezett ezer főrangú emberének, és az ezer emberrel együtt itta a bort.

Dán 5,2 A bor hatására megparancsolta Bélsaccar, hogy hozzák elő azokat az arany és ezüst edényeket, amelyeket apja, Nebukadneccar hozott el a jeruzsálemi templomból. Azokból akart inni a király főrangú embereivel, feleségeivel és ágyasaival együtt.

Dán 5,3 Elő is hozták az arany edényeket, amelyeket a jeruzsálemi templomból, az Isten házából hoztak el, és a király azokból ivott főrangú embereivel, feleségeivel és ágyasaival együtt.

Dán 5,4 Itták a bort, és közben dicsőítették az aranyból, ezüstből, rézből, vasból, fából és kőből csinált isteneket.

Dán 5,5 Egyszerre csak egy emberi kéz ujjai tűntek fel, és írni kezdtek a királyi palota festett falára, a lámpatartóval szemben; a király pedig nézte a kezet, ahogyan írt.

Dán 5,6 Közben a király arca elsápadt, gyötrő gondolatai támadtak, dereka elernyed, és még a térdei is reszkettek.

„Annak megértése érdekében, hogy mi tekinthető jónak, lapozzuk fel a Biblia első oldalait.”

fölíratott, mené mené tekél ú-parszin. Ez pedig a szavak magyarázata, A mené azt jelenti, hogy számba vette Isten királyságodat, és véget vet annak.

A tekél azt jelenti, hogy megmért téged mérlegen, és könnyűnek talált. A perész azt jelenti, hogy felosztotta királyságodat, és a médeknek meg a perzsáknak adta. (Dán 5,22–28)

Az Újszövetségben található a példa, amikor Jézus Krisztus a gyülekezet Ura, méri meg a Kis-Ázsiában élő hét gyülekezetét (Jel 2-3 rész). Urunk, bennünket is az igazságos ítélethozatalra szólít fel, aminek következményeire is rávilágít,

„Ne ítéldetek, hogy ne ítéltessetek! Mert amilyen ítélettel ítélték, olyannal ítéltettek; és amilyen mértékkel mérték, nektek is olyannal mérnek. (Mt 7,1–2)

Az államhatalommal kapcsolatosan a fent leírtakat erősíti meg Bibliánk, Péter apostol első levelében is,

Engedelmeskedjete minden emberi rendnek az Úrért, akár a királynak, mint a legfőbb hatalomnak, akár a helytartóknak, mint akiket ő küld a gonosztevők megbüntetésére és a jót cselekvők megdicsérésére. Mert Isten akarata az, hogy jót cselekedve némissátok el az értelmetlen emberek tudatlanságát, mint szabadok, nem úgy, mint akik a szabadságot a gonoszság takarójául használják, hanem mint Isten szolgái. Mindenkinek adjátok meg a tiszteletet, a testvéreket szeressétek, az Istent féljétek, a királyt tiszteljétek. (1Pt 2,13–17)

Max Weber tudós, szociológus írta,

„Aki a politikába bocsátkozik, s a hatalmat és az erőszakot eszközként használja, az paktumot köt diabolikus hatalmakkal, és tetteire nézve nem igaz, hogy a jóból csak jó, a rosszból pedig csak rossz származhat, hanem gyakran éppen az ellenkezője igaz. Aki ezt nem látja be, az politikai értelemben valóban gyermek.²⁵”

Itt merül fel két fontos kérdés:

Mi határozza meg, hogy mi a jó, ami alapján az államhatalom törvényhozási, illetve törvénykezési gyakorlata megítélhető?

Mit várhat el a keresztyén állampolgár erkölcsi kérdésekben az államhatalomtól és annak ilyen vonatkozású törvényalkotási és törvénykezési gyakorlatától?

Igyekezzünk választ keresni e két kérdésre: Mi határozza meg, hogy mi a jó, ami alapján az államhatalom törvényhozási, illetve törvénykezési gyakorlata megítélhető?

Annak megértése érdekében, hogy mi tekinthető Jónak, lapozzuk fel a Biblia első oldalait. Itt a világ és az ember teremtését követően olvassuk Isten megáldását, hogy JÓ. Ezzel a JÓ-val Isten mintegy nyugtázza, hogy az teremtvő tervével egyező, amint a mindenség SZAVÁRA előállt. Végül egy megerősítő nyugtázással zárul a teremtés történet leírása.

És látta Isten, hogy minden, amit alkotott, igen jó. Így lett este, és lett reggel, hatodik nap. (1Móz 1,31)

A JÓ tehát nem egy szubjektív értékmérő, hanem objektíve az Isten teremtvő rendjéhez igazodót jelet. Ez azért is lényeges mert jelen korszakunkban annak vagyunk tanúi, hogy a teremtés rendjének ellenkezőjét emelik törvényerőre, amikor a társadalmi nem (gender)²⁶, a transzgender²⁷ vagy a transzhumanizmus²⁸ ideológia elveit állami törvényekbe foglalják, vagy akarják foglalni és így kötelező érvényűvé tenni.

A Szentírásban ez áll,

Megteremtette Isten az embert a maga képmására, Isten képmására teremtette, férfivá és nővé teremtette őket. (1Móz 1,27; 1Móz 5,2)

Ő így válaszolt, "Nem olvastátok-e, hogy a Teremtő kezdetől fogva férfivá és nővé teremtette őket?" (Mt 19,4)

Erre tekintettel állampolgárként jogosan várhatjuk el az államhatalomtól, hogy a teremtés rendjét vegye figyelembe a törvényalkotásban, tekintettel arra, hogy a hatalmát Istentől a JÓ érvényre juttatására kapta. Jól él felhatalmazásával, ha így jár el. Elvárható továbbá az

26. „társadalmi nem”, A társadalmi nem (angolul, gender, fonetikus írásmóddal, dzsender) olyan tanult (nem biológiai) tulajdonságok, szerepek, viselkedésmódok halmaza, amelyet a társadalom elvár az egyéntől biológiai neme alapján.

27. „transzgender”, A transzgender (magyarul transznemű) szó azt jelenti, hogy valakinek a belső megélése a saját neméről nem egyezik meg azzal a nemmel, amit a születésekor a biológiai jellemzői alapján kaptak. (Forrás: AI; <https://www.humanityplus.org/the-transhumanist-declaration> 2026.04.23.)

28. „transzhumanizmus”, A transzhumanizmus egy olyan nemzetközi filozófiai és intellektuális mozgalom, amely a tudomány és a technológia (például a mesterséges intelligencia, a genetika és a nanotechnológia) alkalmazásával kívánja fejleszteni az emberi képességeket, és megszüntetni az emberi lét nemkívánatos korlátait. (Forrás: AI)

25. Weber, Max, A tudomány és a politika mint hivatás (több kiadás, pl. Kossuth Könyvkiadó, 1970; (Max Weber, teljes nevén, Emil Maximilian Weber; Erfurt, 1864. április 21. – München, 1920. június 14., német közgazdász, szociológus.

„A világ számára nem csupán idegen, hanem irritáló, sőt gyűlöletes is lehet a keresztyén ember Krisztustól tanult és vett gondolkodása, tanítása és életgyakorlata.”

is, hogy olyan törvényeket hozzon és tartasson be, melyek a tízparancsolat emberi kapcsolatokra vonatkozó kijelentéseivel szinkronban vannak. Ezek a következők,

Tiszteld apádat és anyádat, hogy hosszú ideig élhess azon a földön, amelyet Istened, az Úr ad neked! Ne ölj! Ne paráználkodj! Ne lopj! Ne tanúskodj hamisan felebarátod ellen! Ne kívánd felebarátod házát! Ne kívánd felebarátod feleségét, se szolgáját, se szolgálóját, se ökrét, se szamarát, és semmit, ami a felebarátodé! (2Móz 20,12–17)

A „ne paráználkodj” parancsolat tilt mindenféle szexuális kapcsolatot, ami kívül esik a férfi és nő közötti házasságon. Így az államhatalom sem kapott Istentől felhatalmazást arra, hogy olyan törvényeket alkosson, melyek ezeket „jogszerűvé” teszik. Akik így élnek, tudniuk kell, hogy szabad akaratukból ugyan, de a bűnt cselekszik. Az emberek a lelkiismeret-furdalásukat igyekeznek elnémítani azzal, hogy követelik a hatalomtól ezen szexuális devianciák törvénybe iktatását. Ez nyílt szembeszegülés Isten a teremtésben kinyilatkoztatott akaratával, amit Krisztus tanítványa nem támogathat. Természetszerűleg nem várhatjuk el az államhatalomtól, hogy Isten ítéletét előre hozva büntesse a szexuális devianciákat, de arra sincs felhatalmazása Istentől, hogy azokat normálisnak vagy törvényesnek állítsa be. Az egyháznak nem felelőssége az állami törvényalkotásba való részvétel. Befolyását az evangélium hirdetésével, az imádsággal és szent étellel hivatott érvényre juttatni e világban.

„A Biblia Isten ígéreteinek könyve, és az emberek által írt könyvekkel ellentétben nem változik és nem avul el.” (Billy Graham)

Mit várhat el a keresztyén állampolgár erkölcsi kérdésben az államhatalomtól és annak ilyen vonatkozású törvényalkotási és törvénykezési gyakorlatától?

Idézzük fel Urunk főpapi imájának következő részét,

Ezeket azért parancsolom nektek, hogy szeressétek egymást. "Ha gyűlöl titeket a világ, tudjátok meg, hogy engem előbb gyűlölt, mint titeket. Ha e világból valók volnátok, a világ szeretné a magáét, de mivel nem e világból valók vagytok, hanem én választottalak ki titeket a világból, azért gyűlöl titeket a világ. Emlékezzetek arra az ígére, amelyet én mondtam nektek, Nem nagyobb a szolgálta az uránál. Ha engem üldöztek, titeket is üldözni fognak, ha az én ígémet megtartották, a titeket is meg

fogják tartani. De mindezt az én nevéért teszik veletek, mert nem ismerik azt, aki elküldött engem. (Jn 15,17–21)

A világ számára nem csupán idegen, hanem irritáló, sőt gyűlöletes is lehet a keresztyén ember Krisztustól tanult és vett gondolkodása, tanítása és életgyakorlata. Viszont az alábbi igeszakasz alapján egyértelmű, hogy Isten más erkölcsi normákat vár el a világ faitól és a Krisztust követő tanítványoktól, azaz a valódi keresztyén embertől.

Levelemben már megírtam nektek, hogy nem szabad kapcsolatot tartani paráználkkal. De nem általában e világ paráznáival vagy nyerészkedőivel, harácsolóival vagy bálványimádóival, hiszen akkor ki kellene menetek a világból. Most tehát azt írom nektek, hogy ne éljetekek közösségben azzal, akit bár testvérnek neveznek, de parázna vagy nyerészkedő, bálványimádó vagy rágalmazó, részeges vagy harácsoló. Az ilyennel még együtt se egyetek. Mert mit tartozik rám, hogy a kívül levők felett ítélkezzem? Nem a belül levők felett ítélkeztek-e ti is? A kívül levőket pedig Isten fogja megítélni. Távolítsátok el azért a gonoszt magatok közül! (1Kor 5,9–13)

Napjainkban is élesen merül fel a kérdés, hogy a politikusoknak milyen erkölcsi normákat kellene betartaniuk a köz és magánéletükben? Az Isten teremtési rendjéhez való igazodás és a tízparancsolat emberi kapcsolatokra vonatkozó részének betartása elvárható tőlük is, ha a JÓT kívánják képviselni, azt életpéldájukkal megerősítve és döntéseikben is szem előtt tartva. A példa ereje a vezetők életében sokkal erőteljesebb, mint azt néha az emberek gondolják. Az erkölcstelen vezetők példája igazolásul szolgál a vezetettek számára, hogy nekik sem kell betartani az erkölcsi, vagy állami törvényeket. A jó példa viszont ennek ellenkezőjeként hat, de a tisztakezü vezetőt „fenyegetőnek” is tarthatják a lelkiismeretükben megbélyegzett vezetettek. Ennek fényében még fontosabbá válik szerepünk e világban, hiszen nekünk keresztyének és a gyülekezeteinknek adatott a felelősség, hogy Isten ígését a világgal megismertessük, és Krisztus evangéliumát hirdessük.

„A Sátán legerősebb fegyvere az ember Isten Igéjével szembeni tudatlansága.” (A.W. Tozer)

A miniszter²⁹ szó jelentése, hogy valaki szolgálja an-

29. „miniszter”, A kifejezés a latin minister (szolga, segítő-társ) szóból származik, ami eredetileg az uralkodó segítőjét jelentette.

„Az istenfélő ember a tízparancsolat Istennel való közösségre vonatkozó ígét is szívébe zárja és életét, az Úr iránti viszont-szeretetből fakadóan ahhoz igazítja.”

nak a közösségnek a javát, s benne az egyénét, akik egy demokratikus rendszerben megválasztották és képviselőikre tőlük megbízatást kapott. Annak megítélése azonban, hogy az említett erkölcsi alapelvek megvalósulnak-e egy-egy konkrét személy életében, ekkora „médiavisszhangban” nehéz, sőt több esetben szinte lehetetlen az átlagembernek megítélni. Viszont Isten ítélő széke előtt mindannyiunknak meg kell majd állni. Ő az, aki igazságosan ítél (1Pt 2,20-24³⁰)! Bölcsen teszik, ha a megválasztott vezetők ezzel számolnak életük során. Természetesen ez mindannyiunkra érvényes. Az is egyértelmű lehet előttünk, hogy Isten, „aki igazságosan ítél” (1Pt 2,23), a végítéletkor a tízparancsolat megtartását kéri számon az emberen, ami egyébiránt a szeretetparancsolatban van összegezve.

Ő pedig így válaszolt, „Szeresd az Urat, a te Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből, teljes erődből és teljes elmédből, és felebarátodat, mint magadat.” Jézus ezt mondta neki, „Helyesen feleltél, tedd ezt, és élni fogsz.” (Lk 10,27-28)

A keresztyén ember saját életére nézve, függetlenül attól, hogy milyen társadalmi státuszban, munkakörben, pozícióban van, egyértelműen magasabb erkölcsi normát támaszt a Szentírás, amihez azonban a Szent Szellem megvilágosító munkája nyomán belátást is ad. Az hívő ember engedelmissége tehát nem vakbuzgóság, hanem szívbeli belátásból, megértésből, Isten és emberek iránti szeretetből fakad.

Ember, megmondta neked, hogy mi a jó, és hogy mit kíván tőled az Úr! Csak azt, hogy élj törvény szerint, törekedj szeretetre, és légy alázatos Isteneddel szemben. (Mik 6,8)

Éppen ezért az istenfélő ember a tízparancsolat Isten-

nel való közösségre vonatkozó ígét is szívébe zárja és életét, az Úr iránti viszont-szeretetből fakadóan ahhoz igazítja.

Én, az Úr, vagyok a te Istened, aki kihoztalak Egyiptom földjéről, a szolgaság házából. Ne legyen más istened rajtam kívül! Ne csinálj magadnak semmiféle istenszobrot azoknak a képmására, amik fenn az égben, lenn a földön, vagy a föld alatt a vízben vannak. Ne imádd és ne tiszteld azokat, mert én, az Úr, a te Istened, féltőn szerető Isten vagyok! Megbüntetem az atyák bűnéért a fiakat is harmad- és negyedízig, ha gyűlölnék engem. De irgalmasan bánok ezeríg azokkal, akik szeretnek engem, és megtartják parancsolataimat. Ne mondd ki hiába Istenednek, az Úrnak a nevét, mert nem hagyja az Úr büntetés nélkül, ha valaki hiába mondja ki a nevét! Emlékezzél meg a nyugalom napjáról, és szenteld meg azt! Hat napon át dolgozz, és végezd mindenféle munkádat! De a hetedik nap a te Istenednek, az Úrnak nyugalomnapja. Semmiféle munkát ne végezz azon, se te, se fiad, se leányod, se szolgád, se szolgálód, se állatod, se a kapuidon belül tartózkodó jövevény. Mert hat nap alatt alkotta meg az Úr az eget, a földet, a tengert és mindent, ami azokban van, a hetedik napon pedig megpihent. Azért megáldotta és megszentelte az Úr a nyugalom napját. (2Móz 20,2-11)

Felmerül azonban a következő kérdés: Van-e az imádságon kívül és ha igen, milyen mértékű prófétai felelőssége Krisztus gyülekezetének az állammal szemben? E kérdést napjainkban is felteszik nekünk, mely egyrészt arra irányul, hogy az egyház, s benne a lelkészek bizonyos állami vezetők által elkövetett visszaélések, bűnök miatt miért nem feddik meg őket. Ezen elvárás két különböző forrás táplálja:

1. A világi emberek elvárják az egyháztól, hogy a társadalomban és főleg annak vezetőitől a Biblia tanítása szerinti erkölcsi normákat számon kérjék, azok megszegése esetén őket megfeddjék.
2. Az egyházhoz tartozók elvárják, hogy a gyülekezetek lelkipásztorai, mintegy élő lelkiismeret működjenek az állami vezetők bűneit leleplezve, őket megfeddve és rendreutasítva.

Tegyük fel a kérdést: Valóban azt tanítja a Szentírás, hogy az Újszövetségi gyülekezetnek, pontosabban a lelkipásztorainak és vezetőinek feladata lenne ez?

Fontos bibliaértelmezési alapelv, hogy csak azt nevezhetjük helyes igeértelmezésnek, ami a föld minden

30. 1Pét 2,20 De milyen dicsőség az, ha kitartóan tűritek a hibák miatt kapott verést? Ellenben ha kitartóan cselekszitek a jót, és tűritek érte a szenvedést, az kedves az Isten szemében.

1Pét 2,21 Hiszen erre hívatatok el, mivel Krisztus is szenvedett értetek, és példát hagyott rátok, hogy az ő nyomdokait kövessétek,

1Pét 2,22 ő nem tett bűnt, álnokság sem hagyta el a száját,

1Pét 2,23 mikor gyalázták, nem viszonozta a gyalázást; amikor szenvedett, nem fenyegetőzött, hanem rábízta ezt arra, aki igazságosan ítél.

1Pét 2,24 Bűneinket maga vitte fel testében a fára, hogy miután meghaltunk a bűnöknek, az igazságnak éljünk, az ő sebei által gyógyultatok meg.

„Fontos bibliaértelmezési alapelv, hogy csak azt nevezhetjük helyes igeértelmezésnek, ami a föld minden pontján és minden történelmi korban megállja a helyét, azaz alkalmazható.”

pontján és minden történelmi korban megállja a helyét, azaz alkalmazható. Gondoljunk bele az ősegyház helyzetébe egy pogány, bálványimádó és császárkultuszt hirdető Római birodalomban. Milyen lehetősége és ebből fakadóan felelőssége volt a gyülekezetek lelkipásztorainak, vezetőinek megfeddni a császárt vagy a helytartót. Tettek-e ilyet az apostolok ezen országokban, vagy településeken? Az Újszövetségi egyház prófétai küldetése, nem keverendő össze az Ószövetségi Izraelben támadt prófétákéval! Jézus maga zárja le az Ószövetségi prófétai szolgálatot az egyház korszakára, melynek utolsó személye Bemérítő János volt,

Bizony, mondom néktek, nem támadt asszonytól születettek között nagyobb Keresztelő Jánosnál; de aki a legkisebb a mennyek országában, nagyobb nála. Mert minden próféta és a törvény János idejéig prófétált. (Mt 11,11, 13)

Érdemes ehhez hozzávenni Pál apostol Félix és Fesztusz római helytartók, illetve Agrippa király³¹ előtt elmondott védőbeszédét (ApCsel 24, 25, 26. részek). Nem találunk azokban kioktatást vagy feddést, de az evangélium hirdetését igen, ami persze ütközik az emberi romlott természettel és megtérésre ösztönzi azt. Ezért nem is bírták hallgatni Pált, amire példa a Fesztusszal való alábbi beszélgetése,

Néhány nap múlva pedig megjelent Félix a feleségével, Druzillával, aki zsidó származású volt. Magához hívatta Pált, és meghallgatta őt a Krisztus Jézusban való hitről.

De amikor az igazságról és önmegtartóztatásról meg a jövődő ítéletről kezdett beszélni, Félix megrémült, és így szólt, "Most menj el, de ha alkalmat találok, majd

ismét hívatlak." Együttal azt is remélte, hogy pénzt kap Páltól, ezért gyakrabban hívatta, és elbeszélgetett vele. (ApCsel 24,24–26)

Láthatjuk, hogy Pál a világi vezetők felé való szolgálati felelősségét jól értelmezve szólt előttük „az igazságról és önmegtartóztatásról meg a jövődő ítéletről”. A felolvasott rész utolsó versében a hivatali visszaélés és korrupció korabeli példáját találjuk. Nincs ez másként azóta sem, ne ringassuk magunkat illúziókban és ne is üljünk fel az ámtításnak, hogy a földön lesz korrupció mentes államhatalom. Viszont lehetnek becsületes emberek, akik tisztán megőrzik magukat ettől. Kérdés, hogy meddig tűrik meg őket maguk között azok, akik a hatalmat önös céljaikra kívánják felhasználni? Önbecsapás hinni az utópisztikus álmoképet felfestőknek, akik nem számolnak a bűnös emberi természettel.

A szerző cikkének befejezése a szolgatars.hu oldalon található.

31. II. Heródes Agrippa I. Heródes Agrippa és Küprosz fia, Bereniké és Druzilla testvére akit az ÚSZ Agrippa király-nak nevez (ApCsel 25,13), Kr. u. 27 körül született Rómában és ott is nevelkedett. Mivel apja halála idején még 17 éves ifjú volt, a rómaiak kizárták a trónutódlásból. Alig múlt el azonban 20 éves, amikor Claudius császár előbb elhunyt nagybátyja utódaaként a libanoni Khalkisz királyává nevezte ki, majd megbízta a jeruzsálemi templom feletti felügyelettel, amelyhez hozzátartozott a főpap kinevezési joga is. 53-ban Fülöp és Liszániász tetrarkhiájának, negyedes fejedelemségének a királyá, amihez Nero császár később még Galileából és Pereából is adott területeket. Apja fellépett a fiatal keresztyénség ellen. Az idősebb Jakabot megölette, Pétert pedig bebörtönöztette. (ApCsel 12,1-11). (<https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-keresztyen-bibliai-lexikon-C97B2/a-a-C97B4/agrippa-C9809/> 2026.05.05.)

John R. W. Stott
1921–2011

Vas Ferenc

LANGHAM PRÉDIKÁCIÓS MŰHELYEK MAGYARORSZÁGON

Több mint két éve veszek részt a Langham prédikációs műhelyek alkalmain az észak-dunántúli csoportban. Ezek a találkozók az egyik legnagyobb áldás-forrást jelentik az életemben. Elsősorban azért, mert a műhelymunka segít felkészülni az igehirdetésre, így támogat a gyülekezeti szolgálatban. Továbbá segít kiépíteni felekezeti, ökumenikus kapcsolatokat - a szó lehető legjobb értelmében -, és segít az ige jobb megértésében is, ami kulcsfontosságú ahhoz, hogy Istennek még inkább tetsző életet éljünk.

A jövőre megrendezendő jubileumi országos konferencia kapcsán örömmel mutatom be a Langham Preaching világszerte végzett munkáját. A Langham mozgalom nagyon szorosan kötődik John Stott szolgálatához. Ő egy brit lelkipásztor volt, aki egész szolgáló életében a londoni All Souls gyülekezetben munkálkodott. Ma is népszerűek a könyvei, amelyek közül számos magyarul is megjelent. Nemzetközi szinten elismert előadó is volt. Én még teológiai hallgató koromban hallottam őt prédikálni a Ráday dísztermében. Nagyon megfogott a felkészültsége, amikor az egyik nem túl „különleges” bibliai szakaszból beszélt, az első thesszalonikai levél

első fejezetéből. A Hegyi beszédről szóló könyvében fogalmazta meg azt a fontos gondolatot, hogy a kereszténységnek egyfajta ellenkultúrának kell lennie ebben a világban. Az evangéliumnak át kell formálnia a hívő emberek életét, hogy azok majd át tudják formálni a körülöttük levő világot. Ebből a gondolatmenetből következően Stott arra a meggyőződésre jutott, hogy Isten igéjének át kell formálnia minden egyes keresztényt. Viszont ahhoz, hogy ez megtörténhessen, szükségük van rá, hogy olyan tanítók és igehirdetők legyenek, akik hisznek Isten igéjében, tanítják és a saját életükben élik is azt, amit a Biblia mond. Ma ezt talán tanítványozásnak neveznénk.

Járva a világot, John Stott felismerte, hogy számtalan olyan igehirdető és lelkipásztor van, akik úgy prédikálnak, hogy nem kaptak semmilyen képzést, és nem is kapnak sehonnan segítséget ehhez a szolgálatukhoz. Ezért hozta létre a könyvei bevételeiből a Langham Alapítványt, azzal a céllal, hogy segítse a keresztény vezetők képzését. Jelenleg is ez az alap biztosítja a forrást a Langham különböző ágainak működéséhez. A szervezetnek három ága van: a Langham Literature a

A Langham igehirdetői mozgalom idővonala

keresztény irodalom kiadását támogatja, a Langham Scholars doktori ösztöndíjakat biztosít, míg a Langham Preaching az igehirdetők felkészítésére fókuszál, legyenek azok laikusok vagy egyházi szolgálatban állók. A Langham Preaching elsősorban a magyarázó igehirdetésre készít fel. Nem akar senkire semmilyen sémát ráerőltetni, de egy olyan eszközt ad a lelkipásztorok kezébe, amely segítheti a munkájukat. A prédikációra való készülés során abban igyekszik támogatni, hogy a bibliai szöveget a lehető legjobban megértsük, és ez a megértés segít majd kialakítani az igehirdetés megfelelő formáját azok számára, akik hallgatni fogják. A Langham Preaching folyamata strukturális szempontokat ad ehhez. Úgy érzékelem, hogy az ilyen közös műhelymunka egyszerre inspiráló a legtapasztaltabb igehirdetőnek és annak is, aki még csak az első prédikációjára készül. A testvéri kapcsolatok pedig segítenek abban, hogy igyekezzünk megélni a megértetteket. Mert az ige megélése nélkül erőtlenné válik még a legjobb igehirdetés is. Ez a gondolat és lelkiség van ott a Langham Preaching munkája mögött.

Miként valósul meg mindez a gyakorlatban? A 2002 óta létező Langham Preaching elsősorban műhelymunkában (helyi klubokban) gondolkodik és nem alakít ki formális szervezeteket. Ezt azért teszi, mert a klubokban olyan, felekezeti közti testvéri közösség jöhet létre, amelyben folyamatos visszajelzést kaphatnak a résztvevők. Így megmarad a mozgalmi forma és semmilyen keret nincs ráerőltetve egyetlen klubra sem.

A magyarországi Langham mozgalom munkájáról a langham.hu oldalon lehet tájékozódni. Évente szerveznek egy országos konferenciát, amely többnyire háromnapos, és sokszor erdélyi testvérek is részt vesznek rajta. Több magyar protestáns egyház gyakran anyagilag is támogatja a közösségeikhez tartozó résztvevőket, ennek érdemes utánanézni. Hazánkban jelenleg öt regionális műhely működik, amelyek havonta találkoznak, és szívesen várják az új résztvevőket.

Személyesen a székesfehérvári műhely működését ismerem a legjobban, amely 2018-ban alakult, egy évvel a magyarországi mozgalom indulása után. Egy-egy alkalom körülbelül másfél óra hosszú, ahol egy előre megadott textust veszünk elő. Igyekszünk megérteni mélyebben az igeszakaszt, átbeszéljük azt, amire jutotunk és egyúttal összegyűjtjük a konkrét igehirdetés felé vezető gondolatokat. Volt olyan időszak, amikor például „próba-prédikációkat” tartottunk, ahol a hűség, relevancia és érthetőség szempontjait felhasználva adtunk visszajelzést egymásnak. (Ezeket a Langham-alapelveket meg lehet ismerni a műhelymunka alatt vagy a konferencián, a honlapról pedig más segédanyagok

Magyarországon működő Langham-műhelyek (klubok)

Nyíregyházi klub (Észak-Magyarország)

Pesti klub

Budai klub

Székesfehérvári klub (Észak-Dunántúl)

Pécsi klub (Dél-Dunántúl)

Kapcsolatinformációk: langham.hu

is letölthetők.) Ez azért fontos, mert a tartalmas visszajelzés az egyik legnagyobb hiánycikk egy átlagos igehirdető életében. A legfontosabb azonban az, hogy a klubok maguk alakíthatják ki az alkalmukat, a saját szükségleteikre tekintettel. A mi műhelyünkre is jellemző a felekezeti köziség, ahol baptisták, evangélikusok, karizmatikusok, független evangéliumiak, presbiteriánusok, reformátusok vannak együtt. Ez a sokszínűség még jobban megjelenik az éves konferenciákon, ahol nagyon sok közösségből vannak résztvevők, mégis meg lehet tapasztalni az Isten egyházának egységét.

Végül néhány érdekesség a Langham világszerte végzett munkájából. A Langham Magyarország a nemzetközi hálózaton belül az európai és karib-térségi régióhoz tartozik, amelynek jelenleg egyébként Budapesten van a központja. A magyar mozgalom elsősorban a protestáns közösségeket köti össze, vezetésében négy egyház képviselteti magát: a református, az evangélikus, a metodista és a baptista. A Langham Preaching a világ több mint 100 országában van jelen mintegy 120 mozgalom által – mivel például Romániában külön szerveződnek az erdélyi magyar és a román igehirdetők. Ezek a mozgalmak mindenhol igehirdető csoportokat (műhelyeket, klubokat) hoznak létre. A legfrissebb adatok alapján jelenleg 1571 aktív klub van világszerte, amelyből öt hazánkban működik.

A három szolgálati ágat (Literature, Scholars, Preaching) összefogó Langham Partnership az elmúlt év-

Langham-konferencia, 2026. 03. 11-13. Érd

tizedek során több mint 64 700 lekipásztor képzését, több mint 355 PhD hallgató kutatását és több mint 2 490 000 könyv terjesztését segítette több mint 170 országban. Arról is tanúskodnak ezek a számok, hogy milyen sok ember dolgozik azért, hogy segítsék az igehirdetők munkáját. A mi kis műhelyeink egy ilyen, világszerte jelen levő mozgalom részei. Érdemes megragadni a lehetőséget és bekapcsolódni a havonta tartott regionális alkalmakba, valamint részt venni az országos konferencián, amely 2027-ben tízéves jubileumot ünnepel.

2027 | Langham

25 éve indult

a Langham Preaching
világszerte

10 éve indult

a Langham prédikációs
mozgalom Magyarországon

Szeretettel meghívunk egy különleges

JUBILEUMI KONFERENCIÁRA március 10-12-ig,

ahol vendégünk lesz

Chris Wright

További részletek hamarosan
a langham.hu oldalon

HUNGARY

Langham™

PREACHING

Dr. Rusz Gábor

SZABADÍTS MEG A GONOSZTÓL

Novella

Az Úr 1290. éve Szent Jakab havának 10-én éjjel a Körösszeg vára¹ előtti táborban

A kék selyem kaftánba² és fehér, bő szárú nadrágba öltözött, nemezsizmát viselő húsz év körüli lány büszkén, felszegezett fejjel lépdelt az uralkodó jurtája felé. Nem hordta sem a hajadonok pártáját, sem a házasszonyok főköötőjét. A királyi testőrök feltartóztatták, abban reménykedve, hogy majd hosszan gyönyörködnek karcsú alakjában. Azonban a tábortűz fényénél elég volt egy pillantást vetniük a két copfba font hollófekete hajára, meleg barna szemekre, kihívó gúnyos mosolyára, hogy rémülten hatra hőköljenek, majd szemüket lesütve továbbbengedjék. A lány ugyanis nem közönséges pár volt, hanem Mandula, egyike László³ király három kedvenc

kun⁴ szeretőjének.

- Most végre kizárólag az enyém lehet a szerelmem, nem kell, osztozzak rajta se Éduával, se Köpcseccsel, mivel reggel kockán elnyertem tőlük - gondolta magában kárörvendően a hölgy, miközben felhajtotta a bejáratott fedő nemezlapot. Amit azonban a fáklyák fényében odabent látott, attól földbe gyökerezett a lába.

A kereveten heverő zavaros tekintetű, uralkodó már teljesen megittasodott. Nagyokat szürcsölt a kezében

1. Borsa Kopasz tartományúr birtoka

2. Térdig, vagy bokáig érő bő ujjú, köpenyszerű ruha vagy kabát

3. IV. (Kun) László királyunk 1272–1290 között uralkodott

4. Török nyelvű nomád népcsoport. Magyarországon több hullámban IV. Béla királyunk telepítette le őket, különböző kiváltságokat biztosítva nekik. Szállásaik főképp Duna-Tisza közén, a Tisza és Körös között, a Körös-Maros közén és a Temesközben voltak. Beilleszkedésük nem volt zökkenőmentes. A királyi hadseregben könnyűlovasként szolgáltak. IV László, - aki édesanyja Erzsébet révén maga is félig kun volt - nagyra becsülte őket, ideje nagy részét köztük töltötte, ami tovább élezte a feszültséget a magyar tartományurakkal és az egyházzal. A kun nép emlékét Jász-Nagykun-Szolnok és Bács-Kiskun vármegye őrzi.

tartott ezüstkorsóból, majd hol a jobbán fekvő aranykaftános, hol pedig a bal keze felől heverő barna köpenyes lány ölelésébe temetkezett.

Az újonnan érkezett arcából kifutott minden csepp vér - miközben nézte őket - ám nem tett egy lépést sem feljük. Harag söpört végig rajta ekkora árulás láttán.

- Bezzeg Édua sűrűn megengedheti magának, hogy egyedül enyelegjen vele, de ugyanezt sajnálják tőlem, - gondolta magában keserűen, miközben a gyűlölet elárasztotta és kezdte betölteni.

Ezalatt az uralkodó észrevette jöttét, kibontakozott a nyakára kigyóként fonódó karok öleléséből, tekintete még jobban felvidult, majd felült.

- Szerelmeem! Már aaggódtunk érted! - motyogta kótyagosan, majd intett neki, hogy jöjjön, igyon, és csatlakozzon hozzájuk.

Mandula azonban nem mozdult egy tapodtat sem. A feszültséget hosszú pillanatokig vágni lehetett volna köztük, végül a csendet az aranykaftános éles, parancsoláshoz szokott hangja törte meg. Szavaiból gúny és felsőbbrendűség érzése csöpögött.

- Féltekenységet érzek rajtad, annak ellenére, hogy testvérekké fogadtuk egymást és megígértük, hogy mindenben megosztozunk! Gyere közénk!

- Testvérek persze, de valahogy mindig mindenből neked jut a jobb rész, és mindig én húzom a rövidebbet! Elegem van belőled Édua és belőled is Köpcsecs - fordult a barna köpenyes felé -, mert kutyaként loholsz utána és szolgálként teljesíted a parancsait! De legjobban bened csalódtam királyom! - kiáltotta, azzal kivi harzott a sátorból.

László bambán, kifejezéstelen arccal nézett utána, Köpcsecs rémült volt, Édua azonban felkacagott.

- Hadd menjen! - mondta megvetően. Reggelre megtér, és itt fog nyüzszíteni a küszöbünk előtt, s alig várja majd, hogy visszafogadjuk. Most pedig igyunk és ünnepezzük a szerelmet! Azzal a mellettük álló hordóból újratöltötte a kiürült edényt, amely újra kézzel kézzel járt hármójuk között.

Miközben a sértett Mandula fehér paripáján nyugat felé vágatott, kun merénylők lopódnak a sátorba, és könnyedén végeztek a gyönyörbe és a mámorba feledkezett huszonnyolc éves királlyal.

Mivel Lászlónak nem született gyermeke, öccse And-

rás herceg pedig gyermekkorában meghalt⁵, a magyar trónt egy távoli rokon, a dinasztia utolsó élő férfitagja, egy másik - a velenceinek nevezett - András foglalta el, aki harmadik volt e néven.

A kunokra rossz világ következett, kiváltságukat megnyirbálták. A halott király ágyasai után hajtóvadászatot indítottak a tartományurak⁶. Egy ideig szajháként emlegették őket az ország lakói, majd lassanként feledés homálya borult rájuk.

Az Úr 1301. éve Nagyboldogasszony⁷ havának 20. napján valahol az Alföld nyugati peremén

Sötét volt még, mire a kakas másodjára is megszólalt. A férfi és a nő egyszerre ébredtek. Felöltötték vastag báránnyal bundáikat majd nesztelenül kimásztak a veremházból. Tízéves forma fiuk Lacika és ötéves ikerlányaik Mandula és Hajna az igazak álmát aludták tovább. A szülők a letaposott, fagyott havon megálltak egymással szemben, elmondták a Miatyánkot és a Hiszekegyet, majd mindenki a saját dolga után nézett. Mire a kovácsműhely kéményéből vékony füstfelhő kigyózott a vörösbe öltöző égbolt felé, s az üllőn ütemesen csendülő kalapács hangja verte fel a hajnal csendjét, a kócos hajú legényke is előbújt, s csatlakozott édesapjához.

Ezalatt az istállóban a lovak, a tehenek és juhok türelmetlenül várták eledelüket. Az asszony előbb az udvaron egy üstben jeget olvasztott, majd a felmelegített vizet beöntötte a befagyott vályúkba. Egy öl szénát tett minden egyes jászolba, majd hozzáfogott a két tehén megféséséhez. Közben gondolatai el-elkalandoztak, a múltba révedtek, s nem tudtak elszakadni egyetlen szerelme fájó emlékképeitől, aki nem a férje volt.

5. Jelenlegi ismereteink szerint 1268–1278 között élt. A herceg „utóéletére” vonatkozóan lásd Kanyó Ferenc: Árpád-házi András herceg nevét több imposedor is használta - Helló Magyar, Zsoldos Attila: <https://mult-kor.hu/tenyleg-iii-andras-volt-az-utolso-arpad-hazi-kiraly-20160114?pldx=2>

6. Az utolsó Árpádok idején némely főnemeseik tartományként (oligarchaként) egy-egy nagyobb országgrészen önhatalmúlag uralkodtak, és ezeken a területeken királyi felségjogokat gyakoroltak. Önálló külpolitikát folytattak és öldöklő harcokat vívtak hol egymás, hol a király ellen.

A leghatalmasabbak: Dunántúlon: Kőszegi Henrik, Felső-Magyarországon: Csák Máté és Aba Amádé, Erdélyben: Kán László, Debrecen-Nagyvárad és a Körösök vidékén: Borsa Kopasz, Horvát és Bosnyák területeken: Subics Pál.

7. Január

A Péter nevű kovács egy nyugatra szakadt, és a Kottiusi Alpokban⁸ a valdensék⁹ hitét felvevő, majd a honvágy miatt mégiscsak hazatérő jószívű ember volt. Befogadta és feleségül vette, amikor nagy szükségben volt és sokan vadásztak rá, ő pedig tisztelte ezért, de együttélésük tíz és fél éve alatt nem tudta és nem is akarta neki adni a szívét. Abban a korban szinte minden házasság elrendezett volt és szerelem nélkül kötött, de a nőt ez egy cseppet sem vigasztalta. Hogy könnyítsen a lelkén, egy szomorú dalt kezdett dúdolni a saját anyanyelvén.

Az ének visszavitte szülőföldjére, újra az a fiatal lány lett, aki tíz évvel ezelőtt volt, s átélte azt is, amivé válhatott volna. Teljesen megszűnt számára a külvilág.

Mikor végzett a család kedvencével, Behemóttal, épp egy üres sajtár után nézett a „Beles”-nek nevezett másik marhának, amikor hirtelen előlépett a múltból egy kellemetlen emlékkép.

Először azt hitte, hogy álmodik, ezért megdörzsölte a szemét, de a vele szemben álló, rég nem látott, hajadonfőtt, hódprémbe öltözött szép, karcsú nő igencsak valóságosnak tűnt. Miközben a betolakodónak gúnyos mosolyra nyúlt az ajka, egy görbe szablyát húzott elő az övéből. Odakintről csatazaj: kardok csattogása és lovak horkantása szűrődött be, és égő zsúpfedélszagot sodort feléjük a szél. Az asszony védekezésül hátralendítette a karját, hogy a tejjel teli faedényt támadója arcába vágja, ám elkésett, mert a háta mögül az egyik oszlop takarásából villámként ugrott elő egy még karcsúbb és még gyönyörűbb, nercbundába öltözött nő, aki a kardja markolatával pontos és hatalmas ütest mért a tarkójára. Az asszony liszteszsákként csuklott össze.

- Rég nem láttunk, húgocskánk! – vicsorogta megkönnyebbülten legyőzője, akinek az arcát nemcsak a fülétől az álláig húzódó forradások, hanem a gyűlölet is eltorzította.

8. A hegyvonulat a Francia Királyság (Dauphiné tartomány) és a Német-Római Birodalom (Savoyai Grófság) területére esett.

9. Keresztény megújulási mozgalom, mely a 12. század végén egy Vald Péter (Pierre Valdès) nevű gazdag lyoni textilkereskedő megtérésével kezdődött. A férfi a vagyonának jelentős részét szétosztotta a szegények között és az apostoli szegénység, a bűnbánat, a népnyelvű Szentírás-ismeret és a laikus prédikáció szükségességét hirdette.

Ugyanaznap délelőtt

Egy lassan ügető ló sörényére dőlve tért magához, kezei szorosan össze voltak kötözve. Jobbján és balján egy-egy harcos poroszkált, előtte és mögötte pedig jóval többen, de hogy mennyien, azt nem tudta megállapítani a mindent beborító sűrű és tejfehér köd miatt. A lovak patája fagyott havat taposott, az időjárás hidegebb volt, mint hajnalban. Amennyire meg tudta állapítani, az irányuk délkeleti volt. Első gondolatai ösztönösen azok voltak, hogy térdeivel és sarkaival kimozdítja a hátast a sorban elfoglalt helyéből és hazáig vágat.

- De vajon van-e még otthon, és a mi még fontosabb: mi lett a családommal? Lehet, hogy ők is itt vannak? – kérdezte kétségbeesetten magában, ezért egyelőre letett a szökésről.

Hamarosan egy harmincas éveinek elején járó fiatalember ügetett el mellette és megszólította. A hang idegen volt a számára, de azok a karvaly szemek, a csontos arc, a jellegzetes mosoly igenis ismerős volt: az elmúlt évek alatt bárhol is igyekezett, nem tudta és nem is akarta száműzni gondolataiból, álmaiban is időről-időre visszatért. A szíve lassanként felhevült.

- Te vagy az? Hát mégsem haltál meg? – szakadt ki belőle a megkönnyebbült kiáltás, miközben hangja elcsuklott, és tekintete fátyolos lett.

- Én nem Ő vagyok, hanem az öccse, András – mondta csendesén. Árpád utolsó ivadékainak egyike.

- Az nem lehet! – rázta a fejét a nő! – Te legalább huszonhárom éve halott vagy! – közben tekintete elkerekedett a rémülettől, ahogy körülnézett a kietlen tájon.

- Én is halott vagyok? – kérdezte félelemmel a hangjában.

- Nagyon is élsz! – felelte a másik kaján vigyorral az arcán és belecsípett a nő jobb karjába. A válasza nem volt felkészülve, mert az összekötött öklök pörölyként csaptak le rá. Megpróbált félrehúzni az arcát, de az állát így is találat érte. Egy pillanatra megszedült, de aztán megrázta a fejét és felnevetett.

- Te semmit sem változtál, Mandula! Ugyanaz a szilaj és fékezhetetlen szépség maradtál, mint a nővéreid: Édua és Köpcsecs! Pontosan olyanok vagytok, amilyenek a bátyám a halála előtti utolsó látogatásán évekket ezelőtt lefestett benneteket.

- Ha te vagy András, hol voltál mindez ideig? – tudakolta kételkedve a nő. Miért nem érvényesítetted a jogaidat? Miért hagytad, hogy anyád kun és apád

magyar népét a tartományurak marcangolják? Hogy tűrhetted el, hogy a trónt olyan személy kaparintsa meg, akinek nálad kevesebb joga van az uralomhoz? És miért nem jöttél el értem? – ez utóbbi mondatából a kétkedés mellett nagy adag sértettség is áradt.

- Miután tízéves koromban a Kőszegiek elraboltak, hogy ellenkirályt kreáljanak belőlem, a bátyám csak úgy tudott kiszabadítani, hogy más tartományurakkal ideiglenesen szövetséget kötött. Győzelme után elhatározta, hogy soha többé nem teszi ki ilyen veszélynek a koronáját, ezért a halálhíremet keltette, engem pedig elzárva tartott az ország egyik távoli erősségében. Tartalék lett belőlem, kizárólag arra az esetre őriztek, ha ő utód nélkül halna meg. Amikor azonban mindez váratlanul bekövetkezett, nem volt seregem, aki trónra emelt volna. Sok derék férfi áldozta értem az életét, hogy eljussak Lengyelországba a nagynénémhez, Kingához. Ő felismert a családomra jellemző anyajegyről. A krakkói fejedelem sereget bocsátott a rendelkezésemre, akiket mind egy szálíg lemészároltak velencei András király emberei, engem pedig hazahurcoltak. A trónbitorló mégsem öletett meg, hanem tíz évre tömlöcbe vetett. Megint én lettem a tartalék. Minden egyes nap azoknak az arcával keltem és feküdtem, akik azért haltak meg, mert hatalmat akartam. A király halálakor a tartományurak megneszelték, hogy életben vagyok, ezért elküldtek értem, de Édua és Köpcsecs gyorsabbak voltak náluk, és ők szabadítottak ki.

- Gondolom, nem önzetlenül tették – szakadt ki a gúnyos nevetés az asszonyból.

- Veled ellentétben mi továbbra is hűek maradtunk a nemzetünkhöz! Minden tettünket a kunok boldogulása motiválja, mint ahogy arra esküt is tettünk – szólalt meg egy jeges női hang a háta mögül, miközben lassanként egy ló és gazdájának alakja bontakozott ki a ködből.

- Andrást, aki e néven a IV., elvisszük a sajátjainkhoz, s ott avatjuk királlyá! Vele előcsalogatjuk a tartományurakat, akiket egyszerre győzünk majd le, utána elűzünk minden trónkövetelőt, legyen szó akár a nápolyi, akár a cseh, akár a bajor hercegről!

- Köpcsecs, te örült vagy! – mondta neki az asszony megborzongva, majd a férfi felé fordult, és így szólt.

- Nem halt még meg értem elég ember? Ha szorult beléd egy csepp emberség, nem áldozod fel a népünket a hatalmadért! Az utóbbi tíz évben a tartományurak sokszorosára növelték a hatalmukat, nem fogod tudni

megállítani őket! Akárki is vagy, könyörgök, fordulj vissza!

- Ha visszafordul, meghal! Neked köszönhetően pótolhatóvá vált! – poroszkált elő egy újabb női lovas a ködből. Gyönyörű arcának jobb felét vékony, fehér hegek szántották fel, melyek bíborvörössé és vastaggá váltak gazdájuk haragja miatt. Egyik kezében a saját kantárát tartotta, a másikkal pedig egy öszvért vezetett, melynek utasa egy megkötözött kezű, durcás fiú épp akkor vált láthatóvá.

- Édua, engedd el őt azonnal! Nincs semmi dolgod vele! – kiáltotta összetörten az asszony, amint felismerte fiát a fogolyban. - Értéktelen a számodra, nincs joga a koronára!

- A kunok elfogadják, nekik elég lesz, a zászlója alá tódulnak majd. Ennek a két szajhának nem a trón kell, hanem csak egy sereg, hogy végre bosszút állhassanak az egész világon az őket ért sérelmekért – mondta érzelemmentes hangon a férfi.

- Ránk figyelj! – búgták egyszerre korábbi nővérei, miközben két oldalról odaugrattak mellé. - Mondd meg magadnak őszintén! Nem hiányoztunk neked? Nem vágyasz újra versenyt lovagolni velünk, nem szeretnéd a Hold fényében ismét a természet elemeit imádni? Nem akarsz újra és újra válogatás nélkül hódolni a szerelemnek? Nem akarsz megint elmerülni a mágia hatalmában?

- Férjem van, családom és keresztény lettem – mondta elhaló hangon az asszony, de szavaiból érződött, hogy kezd meginni.

- Ugyan már, mit adott neked Krisztus? – kérdezte megvetően Köpcsecs.

- Az örök élet ígését. – mondta az asszony egy nagy adag bizonytalansággal a hangjában.

- Akit a régi rómaiak egyszer szajhaként vettek nyilvántartásba, az örökké szajha maradt. Ez igaz ránk és rád is – búgta gúnyosan Édua - Ezért lassan választanod kell! – mondta csúfondárosan.

Döntését megkönnyítendő, két kun hajadon vágott elő, nyergükben egy-egy lánnyal, az ő ikreivel!

Minden vér kifutott az arcából, körülnézett segítő után, de senkit sem talált. A magát Andrásnak kiadó férfi előreugratott így teljesen magára maradt.

Megadása jeléül csupán ennyit mondott megtörten:

- Visszatérek hozzátok... Csak ne bántsátok a gyermekeimet!

Ugyanaznap este

Már el is felejtette, milyen mámorító érzés a fogvacogató hidegben kipirult arccal nyugat felé végigvágatni a nővéreivel együtt egy befagyott világon, miközben hajukba belekap a szél, és testüket - a hátasaikkal együtt - lassan belepi a hó. A verseny első szakaszát Édua nyerte, a másodikat Köpcsecs, míg a harmadikat ő. Mint a régi szép időkben, amikor közösen osztozott velük egy férfin, és még hitt a kunok felsőbbrendűségében és kiválasztott voltában.

Azóta azonban történt egy s más. Hátat fordított a nemzetének és ősei hitének is. Férje lett, gyermekei, s megkeresztelkedett.

Mégis hátat fordított mindezeknek. Először csak színből hódolt be a nővéreinek, hogy megmentse a családját, de az órák óta tartó verseny minden egyes percében újabb és újabb mámorító emlékek törtek felszínre elméjében a régi életéből. Olyan volt az egész, mintha egy feneketlen kútból ivott volna.

A férje által nyújtott oltalom, és a keresztény válás pedig egyre haloványabb lett, ahogy megpróbálta száműzni a gondolataiból. Tudta ugyanis, ahhoz, hogy visszafogadják, el kell vágjon minden köteléket, ami a korábbi életéhez köti. Ha visszatérnek a táborba, újra szajhává és boszorkánnyá kell változzon, és magába kell bolondítsa azt az András nevű imposztort, vagy a valódit? Az asszony ugyanis maga sem tudta, higgyen-e neki, vagy sem. A külső hasonlóságok ellenére belül teljesen elütött Lászlótól. Inkább a férjéhez hasonlított. Bajkerülő volt és békeszerető, márpedig ez az embertípus korán hal, gondolta keserűen. Tudatában volt saját szépségének és nőiességének. Képesnek érezte magát, hogy bárkiben felkeltsen és bárkiből előcsalogasson minden romlott uralkodói tulajdonságot: úgy mint a kéj és a hatalomvágy, az intrika kapzsisága és a kegyetlenség. Teljesen megrészegült a saját és a testvérei hatalmától. Azt, amit még nem is olyan rég reálsan látott, a tartományurak hatalmáról és arról, hogy a kunoknak esélyük sem lesz ellenük, már nem volt hajlandó még csak számításba sem venni. Merengéséből Édua csatakiáltása zavarta fel.

- Ellenség! – mutatott előre, egy magányos lovasra.

Köpcsecs erre azonnal lekapta válláról az íját, veszőt illesztett a húrra, és már azonnal lőtt is volna, de a nővére rátette a kezét a fegyverére és gúnyos mosollyal

az arcán eltolta.

- Nem gondoltam volna, hogy a mi kis húgocskánk-nak még ma lehetősége adódik arra, hogy bebizonyítsa őszinte megtérését! – fröcsögte, s miközben elővonta saját szablyáját. Mandula kezébe tette és utasította:

- Öld meg!

Az asszony szó nélkül átvette a fegyvert, de el is sápadt rögtön, mert a jövevény nem volt más, mint Péter, a férje. Tanácstalan volt, mit tegyen, mégis, abban a pillanatban mintha egy láthatatlan erő megsarkantyúzta volna helyette a paripáját, és a háta magától előrelódult. Mintha nem e világból származó kezek emelték volna a magasba a pengét tartó vonakodó karját, elméjét pedig megrohanták mindenféle képek, melyekben a férje bántalmazza őt és a gyermekeiket. Halványan derengett neki, hogy ezek nem valódiak, de ahogy a távolság csökkent köztük, úgy áradt szét benne a harag és a gyűlölet.

- Mandula! Nem ez a te utad! Érted jöttem, nem elened! Nem fogok harcolni veled! – kiáltotta a férfi, s bár a kardját sem vette elő, hihetetlen békesség áradt belőle, miközben belekezdett az Úr imájába. A nő erre feldühödött, és gyorsabb vágásra ösztönözte a hátasát. Azonban amikor már majdnem összeértek, és épp halálos csapásra lendítette a fegyverét, a férje ennél a résznél tartott:

„ - szabadíts meg a gonosztól...”

Abban a pillanatban több dolog is történt. Az asszony lova hirtelen felágaskodott, levetette a hátáról, majd továbbnyargalt. Miközben a föld felé zuhant, Mandula életében először látta Jézust, amint eljött érte és kiitta a neki szánt poharat, mely tele volt büntetéssel és a Mindenható haragjával. Ezután kemény kézzel leszaggatta róla azokat a láncokat és hazugságokat, melyekkel a gonosz szellemek megkötözték. Végre újra szabadnak érezte magát. Majd minden elsötétült körülötte.

- Mire vársz, te ostoba liba! Lődd már le! – teremtette le a társát Édua.

- Te nekem ne parancsolgass! Nem állsz fölöttem! Különben is te akadályoztad meg, hogy végezzek vele! – üvöltötte magából kikelve Köpcsecs, azzal bal kezéből hirtelen elhajította az íját, belemarkolt riválisa hajába és lerántotta a lóról.

Édua zuhanása pillanatában egy tört rántott elő és a másikba döfte. Köpcsecs válaszul a jobbjaiban szorongatott nyílveesszőt merítette megsebzője testébe, majd

megtántorodott, és mellézuhanat ő is.

Péter ezalatt feleségéhez rohant, megvizsgálta, majd miután meggyőződött róla, hogy nincs komolyabb baja, a másik két nőhöz ballagott. Ők sem voltak eszméletük-nél. A sebeiket komolynak ítélte, de nem életveszélyes-nek. Tépést csinált a ruháikból, azután előbb alaposan be, azután pedig gondosan megkötözte őket.

Közben Mandula magához tért, és szabad utat engedett az érzelmeinek, egész testét rázta a zokogás. Szégyenében nem mert a férjéhez közeledni, aki ezzel mit sem törődve hozzárohant, szótlanul átölelte, majd a karjaiba kapta. Sokáig állt vele így a pusztán a hőésés-ben, miközben a szél feltámadt, és könnyeik az arcukra fagytak.

.....

Egy fertályóra múlva megérkezett az ijakkal, baltákkal és háromágú favillákkal felszerelt 8–10 fős szomszédság, akik a kovácsműhely környéki elszórt tanyákon éltek, és gyalogszerrel eredtek Péter nyomába. Hírt hoztak arról, hogy a Kőszegiektől egy nagyobb csapat átkelt a Dunán, és az Abák kisebb, de nem jelentéktelenebb csapata is hátrahagyta a Mátra vidékét. Mindkét sereg a kunok felé tartott, és egy olyan csalót keresett, aki hercegnek mondta magát.

Nem maradt vesztegetni való idejük. Ki kellett menekíteni a gyermekeiket, mielőtt a tartományurak rátalálnak a martalócok táborára.

Ekkora csapattal már bátran lehetett tárgyalni, ezért rögtön útra keltek a fosztogatók felé. Mire elérték őket, a két nő is magához tért. Rövid alkudozás után elcserélték Éduát és Köpcsecset a három gyermekre és a titokzatos férfira. A két nő még megesküdött, hogy ők vagy a tanítványaik meg fogják még keseríteni Mandulának és az ivadékainak az életét, de fenyegetőzésnél többre nem tellett tőlük. Csapatuk nem volt nagyobb tizenöt főnél. Távol feküdt még a legközelebbi kun szállás is, ahonnan harcosokat remélhettek volna. Gyengék voltak a vérvesztéstől, és rettegtek attól, hogy a tartományurak a vártnál hamarabb megérkeznek, és fogságba vetik őket.

Percek alatt távoztak hát, nem maradt más a nyomokban csupán pár mocskolódo szó a szélben.

Mikor eléggé eltávolodtak, Mandula legnagyobb megdöbbenésére Péter és a szomszédjai fél térdre ereszkedtek, és az imposztor lábai elé helyezték a fegyvereiket.

- Örülünk, hogy végre megtaláltuk, felség! Mi, hú

szolgái bízunk benne, hogy létezése nem csak legenda. Parancsoljon velünk! Ha azt akarja, hogy vigyük a kunokhoz, és kiáltsuk ki királynak azt tesszük, ha neki akar rontani a tartományuraknak, mi követjük. Bár, ha szabad megjegyeznem, egyik sem túl bölcs döntés.

András herceg a férfi vállára tette a jobbát, majd kezét fogott vele és felsegítette. Ugyanúgy a többi pórt is.

- Valóban nem lenne bölcs döntés – felelte fájdalmas mosollyal az arcán - Már így is elég sok vér folyt értem! Nem teszek kockára még több életet. Inkább elhagyom ezt az országot. A Nyugati-tengeren van egy sziget, úgy hívják, hogy Mallorca. Ott biztosan nem fog keresni senki sem. Lehet, megházasodom majd, hisz Árpád családjának nem szabad kihálnia – mondta, és szomorú tekintettel Mandulára, majd a családjára nézett, és szeretettel megsimogatta a kisfiú borzas fejét.

- Megmentette a kunokat – mondta könnyeivel küszködve a legöregebbik paraszt, aki félig kun volt vagy talán teljes egészében. Kap öt fiatal, aki segít önnek átkelni a Dunán, és barátokra lelteni a kőszegieket földjén. De indulnia kell most azonnal!

Észak felől és nyugati irányból lódobogás hasított az éjszaka csendjébe. Péter átadta volna a lovát a hercegnek, de az nem fogadta el.

A kis csapat kettévált, épp amikor leszállt a köd, s elrejtette őket üldözőik szeme elől. Kőszegi Henrik és Aba Amádé katonái aznap hoppon maradtak. Hiába csatlakoztak hozzájuk Csák Máté, Kán László, Borsa Kopasz, és Subic Pál csapatai, hiába kutatták át szinte az egész Kunságot, nem jutottak az imposztor nyomára. Egyedül azt érték el, hogy legendává tették az egyszerű nép ajkán, akik vénségükig várták visszatértét.

Az Úr 1552. éve Karácsony havának¹⁰ 24. napja, Diósgyőr vára

A nap már lemenőbe hajlott a borsodi hegyek mögött. A harmincas éveinek derekán járó Bala Zoltánné újabb napon és újabb csalódáson volt túl: a férje ma sem tért haza Egerből. Pedig a „borsodi ötven puskás” csapat túlélői rajta kívül egytől-egyig elhagyták győzelmük színhelyét, a rommá lőtt várost. Zoltán nem esett el, ezt nemcsak érezte, hanem - a szomszédok beszámolójából - tudta is. Azt híresztelték róla, hogy jobb kezének mutató ujját elvitte egy golyó és a középső is megsérült,

10. December.

s mivel így nem szolgálhat tovább katonaként a várme-
gyénél, a székelyen visszatartja. Gonoszabb dolgokat is
pletykáltak róla: azt például, hogy összemelegetett egy
könnyűvérű helyi nőcskével, ezért késlekedik. Az asz-
szonyt nem érdekelte a valódi ok, csak azt akarta, hogy
az ura minél hamarabb hazatérjen, hiszen három kisfi-
uknak, Zoltánának, Ákosának és Aporkának apára
volt szüksége. S miközben fáradtan és csalódottan meg-
simogatta a szépen gömbölyödő pocakját visszagondolt
arra, hogy az előtte járó és mára porrá lett generációk-
nak mennyit kellett szenvednie a túlélésért.

- Ha ők feladják, én sem lennék! Mindannyian a Min-
denható Isten kezében vagyunk – gondolta magában.

Megterítette szegényes ünnepi asztalukat, leültet-
te köré a gyermekeit, majd egy rég elfeledett nyelven
imádkozni kezdett:

- Bezen attamaz kenze kikte
szen lészen szen adon
dösön szen küklön
nitziengen gerde ali kikte
bezen akomezne oknemezne
bergege pitbütör küngön
ill bezen menemezne
neszen bezde jermez berge utrogergene
illme bezne algyamanna
kutkor bezne algyamanna
szen börsön boka csalli
batson igye tengria.
Amen.¹¹

Büszke ősei nyelvéből már csak ennyi maradt. A többi
szó a rovásokkal együtt eltűnt az évszázadok forgatagá-
ban. De ő ezt még ismeri, érti, és továbbadja a gyerme-
keinek. Legalább ennyit. Az anyjától tanulta, akit az ő
anyja oktatott, s ez a láncolat így ment tovább egészen

11. Mi Atyánk, ki vagy a mennyben,
szent legyen a neved,
itt legyen a lelked,
ugyanúgy a földön, mint a mennyben!
A mi mindennapi kenyerünket
add meg nekünk minden napon!
Vidd el a mi bűnünket,
miként mi is megszánjuk az ellenünk jövőket!
Ne vígy minket el a rosszba,
óvj meg minket a rosszaktól!
Te vagy a mindenható,
Az igaz, jó Istenünk! Amen.
(kun Miatyánk kunszentmiklósi változata <https://kunszentmiklos.hu/hu/onkormanyzat/telepulesi-ertektar/kun-miatyank-kunszentmiklosi-valtozata/>)

az első kun nőig, aki kereszténnyé lett. Közülük sokan
visszaforodtak, és a természet elemeit imádták újra,
de voltak, akik halálukig megtartották a Krisztus hitét.

- Mindannyiukat Mandulának hívták, ahogy engem
is. Érzem, hogy lány leszel, ezért te is ezt a nevet fogod
kapni. Választanod kell majd az élet és a halál útja kö-
zött, és neked is meg kell tanítani, imádkozni az utó-
daidat! – suttogta csendesen evés közben a magzatának,
aki jóllakottsága okán, vagy az elhangzottak miatt meg-
elégedettségét egy közepes rúgással nyugtázta.

Az Úr 2026. évében, valahol a Kárpát- medencében, egy baptista gyülekezetben

A zöld, piros és lila hajú huszonéves lányok a reggelig
tartó buliból támoltyogtak be az imaházba. Maguk sem
tudták, hogy mit keresnek ott és, hogy kerültek oda.
Az ajtónálló egy darabig vakargatta a fejét, ám végül
beengedte és az utolsó sorhoz vezette őket, ugyanis már
csak ott volt hely. A színpadon egy könnyűzenei dicsőítő
csoport zenélt. Velük egykorú aranyhajú lány énekelte
a következő sorokat:

„...Bűngyűlölő Isten elküldted fiad, aki kiitta a nekem
szánt poharat.

Véred, elmosta bűnömet, köszönöm Jézus,

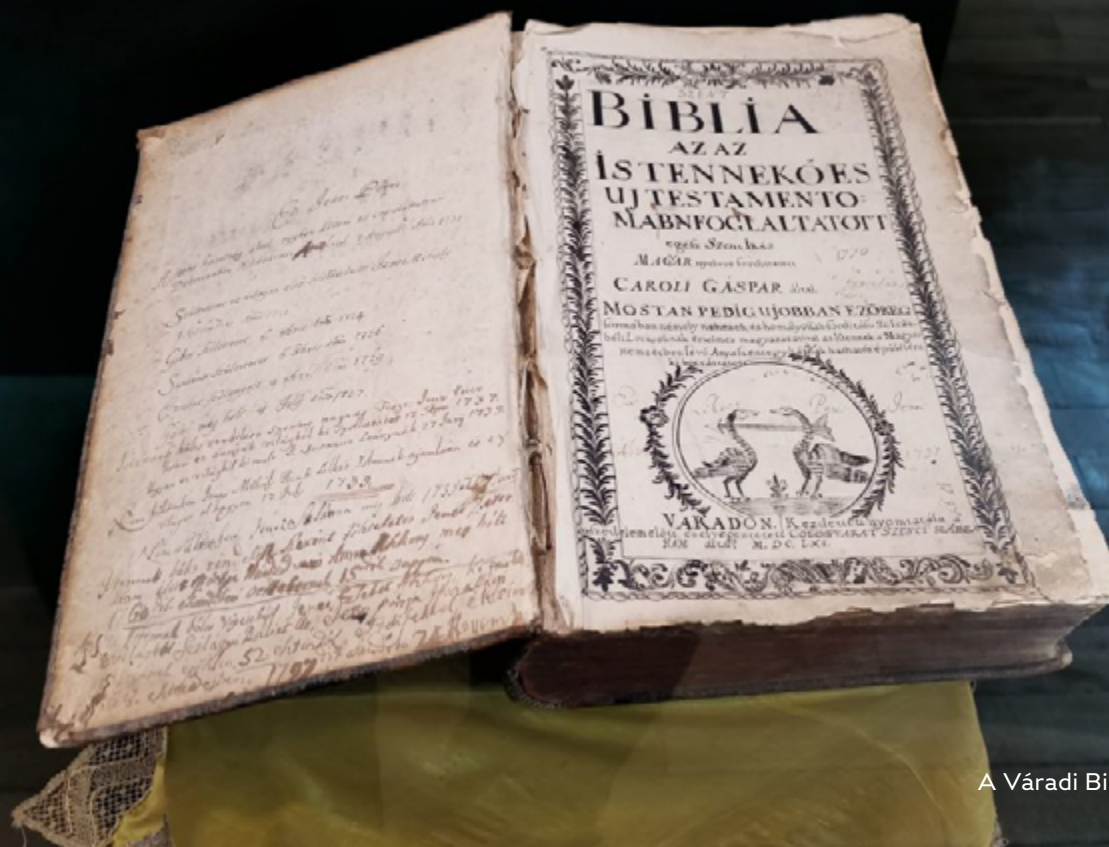
Atyád haragját kiengesztelted, köszönöm Jézus!

Ki ellenséged volt, most asztalodnál ülhet, köszönöm
Jézus!

Barátnői már mind álomba merültek, ám a zöld hajú
ébren figyelt minden szóra. A dallamok által közvetített
üzenet lassan felmelegítette a jégge fagyott szívét. Sok
emberen átgázolt már eddigi rövid élete során, rajta
azonban még többen. Magányos volt, vétkek sokasá-
gától szenvedett és a boldogságot hajszolta.

A zene hamarosan elhallgatott, és a zenészek levonul-
tak. Egy ötvenes éveiben járó férfi lépett elő, megnyitott
egy fekete könyvet és arról beszélt, hogy az emberek
legnagyobb problémája a bűn, ami elválasztja őket Is-
tentől. Jézus Krisztus azonban engesztelő áldozatul
adta oda magát értünk, meghalt a golgotai kereszten,
de feltámadt!

A lány arcán kövér könnycseppek gördültek le e sza-
vakra. A prédikáció végén elmondta a „bűnösök imáját”
befogadta Jézus Krisztust a szívébe és szabad emberként
távozott. Kovács Mandulának hívták.

A Váradai Biblia egy példánya

Bódis László

A BIBLIAOLVASÁS, BIBLIATERJESZTÉS ÉS PROTESTÁNS KEGYESSÉG ÖSSZEFÜGGÉSEI A 17. SZÁZADI MAGYAR MŰVELŐDÉSBEN

A 17. századi magyar protestáns világban a Szentírás túlmutatott a hagyományos könyvek szerepén, és egyenesen a hit, az egyházi önazonosság és a mindennapi kegyesség középpontjává vált. A protestáns ember számára a Biblia jóval több volt pusztán tananyagnál, történeti emléknél vagy liturgikus olvasmányánál; Isten megszólító, élő beszédét jelentette. A reformáció nyomán különösen felerősödött az a meggyőződés, hogy a hívő embernek közvetítők láncolatának mellőzésével, magából a Szentírásból kell megismernie Isten akaratát. Ennek következtében a Biblia olvasása, hallgatása, magyarázata és terjesztése a 17. században

központi jelentőségű gyakorlat, a protestáns egyházi lét egyik alaptényezője lett. A diplomamunkám korábbi fejezetei bemutatták a fordítások, revíziók és kiadások történeti hátterét, ezen a ponton azonban azt is meg kell látnunk, hogy a könyv valódi élete túllépett a nyomdán és a kötőműhelyen, és az olvasó, a hallgató és a gyülekezet szívében teljesedett ki.

A protestáns bibliaszemlélet lényegéhez tartozott, hogy a Biblia Isten ihletett igéje, amelynek tekintélye megelőzi az emberi hagyományt és amely képes megítélni, megjobbítani és vezérelni az emberi életet. A 17. századi református és evangéliumi kegyességben ezért

„A protestáns kollégiumok és partikulák tanrendjében a Biblia messze túlnőtt a hagyományos tantárgyak szerepén, és szinte minden tanulási folyamatot átható alapkönyvvé vált.”

a Szentírás a gyülekezeti élet állandó zsinórmértéke volt. Pál apostol szava „A teljes Írás Istentől ihletett, és hasznos a tanításra, a feddésre, a megjobbításra, az igazságban való nevelésre” a tanítási elv mellett gyakorlati életprogramként is jelen volt a protestáns közösségekben. A Biblia olvasása tehát elhagyta a fakultatív kegyességi formák körét, és a hitben való megmaradás egyik alapfeltételévé lépett elő. A 17. századi magyar protestáns ember világában, ahol háborúk, vallási nyomás, politikai bizonytalanság és társadalmi megrendülések nehezítették a mindennapokat, a Szentírás különösen is vigasztalás, eligazítás és lelki menedék volt. Ebből a szempontból a Biblia ténylegesen azzá lett, aminek a zsoltáros nevezi: „Lámpás a lábam előtt a te igéd, és ösvényem világossága.” (Zsolt 119,105.)

A bibliaolvasás 17. századi gyakorlata azonban részben eltér a mai, többnyire individuális olvasási szokásoktól. Ma természetesnek tűnik, hogy valakinek saját Bibliája van, több fordítás közül választhat és akár digitális formában is hozzáfér a szöveghez. A 17. században ez korántsem volt magától értetődő. Egy teljes Biblia beszerzése komoly anyagi áldozatot igényelt, a példányszámok korlátozottak voltak és az olvasni tudás is társadalmilag egyenetlenül oszlott meg. Ezért a Biblia használata nagyrészt közösségi jellegű volt. A templomi felolvasás, az igehirdetés, a közös zsoltáréneklés és a családi áhítat együttese adta azt a keretet, amelyben a bibliai szöveg valóban „forgalomban” volt. A Szentírás tehát egyszerre volt olvasott, hallott, megjegyzett és énekelt szöveg. A protestáns ember sokszor előbb hallotta a Bibliát, mint olvasta és előbb hordozta emlékezetében, mint a kezében. Ez különösen fontos szempont a Váradi Biblia és általában a 17. századi bibliakiadások értelmezésében: a könyv társadalmi és lelki hatása messze meghaladta a fizikai példányok számát. Egyetlen Biblia egy egész család, sőt akár egy kisebb közösség lelki életére is hatással lehetett. A családi kegyesség területén a Biblia központi helyet foglalt el. A református házi áhítatok rendjében sok helyen megszokott volt, hogy az édesapa vagy a család írástudó tagja felolvasta a kijelölt szakaszt, majd rövid magyarázatot fűzött hozzá, vagy valamelyik ismert magyarázó könyv alapján értelmezte azt. Az ilyen alkalmak a vallásgyakorlaton túl a hit továbbadásának elsődleges fórumai is voltak. A gyermekek itt tanulták meg a bibliai történeteket, az alapvető erkölcsi mintákat, az imádkozás nyelvezetét

és azt a meggyőződést, hogy Isten beszéde egyenesen az életre vonatkozó kijelentés. A bibliaolvasás tehát a 17. században családi nevelési eszköz is volt. Nem véletlen, hogy a protestáns kegyességi irodalom újra és újra visszatér a házi istentisztelet gondolatához. A Szentírás otthoni jelenléte mintegy kiterjesztette a templom terét a család belső világára. Ebben az értelemben a Biblia a szószerző könyve mellett az asztal, a pad és a betegágy könyveként is szolgált.

A gyülekezeti életben a Biblia még hangsúlyosabban jelent meg. A protestáns igehirdetés lényege az általános vallásos beszéd helyett a felolvasott és magyarázott ige szolgálata volt. A prédikátor tekintélye abból fakadt, hogy a Szentírás szövegét hűségesen értelmezze és annak aktuális üzenetét a hallgatók lelkiismeretére helyezze. A bibliaolvasás és az igehirdetés ezért elválaszthatatlan egymástól. A protestáns istentisztelet rendjében a szentírási szakasz felolvasása jóval több volt pusztán bevezető elemnél; ez volt maga a kijelentés megszólalása. Ezért volt különös jelentősége annak, hogy a lelkészek kezében megbízható magyar nyelvű bibliai szöveg legyen. A bibliakiadás tehát közvetlenül befolyásolta az igehirdetés minőségét és a gyülekezet lelki táplálását. Ahol a Biblia hiányzott, ott a prédikátor is szegényebb eszköztárral állt a szolgálatban, ahol pedig a Szentírás jelen volt, ott a gyülekezet lelki táplálása is gazdagabb lehetett.¹

A bibliaterjesztés hatása az iskolai művelődésben sem lebecsülhető. A protestáns kollégiumok és partikulák tanrendjében a Biblia messze túlnőtt a hagyományos tantárgyak szerepén, és szinte minden tanulási folyamatot átható alapkönyvvé vált.² A diákok számára a Biblia egyszerre volt nyelvi minta, teológiai forrás és lelki olvasmány. Az iskolai életben a bibliai történetek memorizálása, a zsoltárok éneklése és az igei párhuzamok keresése mindennapi gyakorlat lehetett. A magyar protestáns művelődés ebből a szempontból mélyen „biblikus” kultúra volt: a nyelv, a gondolkodás és az erkölcsi fogalmi készlet jelentős része bibliai eredetű képeken és kifejezéseken keresztül formálódott. A Károli-féle hagyomány, majd annak továbbélése a későbbi kiadá-

1. Pecsuk Ottó: Pontos. Természetes. Érthető. Kálvin Kiadó, Budapest, 2020, 145–146. o.

2. A latin nyelv, a retorika, a poétika, a morál, a hitvallási oktatás és a prédikátorképzés egyaránt kapcsolatban állt a bibliai szövegekkel.

„A bibliaterjesztés missziós dimenziója is figyelemre méltó.”

sokban a vallásos ember hite mellett a magyar nyelvű gondolkodást is alakította.

A bibliaterjesztés vallási jelentősége különösen akkor válik láthatóvá, ha belegondolunk abba, milyen lelki szükséghelyzetekben forgatták a Szentírást. Háborús időkben, ostromok, járványok, üldöztetések és egyházi bizonytalanságok idején a Biblia sokak számára valóban vigasztaló könyv volt. A zsoltárok panaszai, a próféták reménysége, az evangéliumok Krisztus-képe és Pál apostol leveleinek bátorító szavai olyan lelki nyelvet adtak, amellyel a szenvedő ember saját helyzetét is értelmezni tudta. „Az Úr az én pásztorem, nem szűkölködöm” (Zsolt 23,1.) – ez az igevers a 17. században rendkívül erős hitvallásként élt. „Ha a halál árnyékának völgyében járok is, nem félek semmi bajtól” (Zsolt 23,4.) – ez a mondat háborús és bizonytalan korban egzisztenciális tartalommal telítődött. A Szentírás így a tanítás mellett hordozott, vigasztalt és reménységet adott. A protestáns ember bibliaolvasása ezért mindig többet jelentett pusztán szövegértésnél: lelki túlélés, hitbeli kapaszkodás és Istenhez való odafordulás volt.³

Ugyanilyen fontos volt a Biblia erkölcsi hatása. A 17. századi protestáns kegyességben erőteljesen jelen volt az a meggyőződés, hogy az olvasott és hallott Ige alakítja az ember életét. A bibliaolvasás célja az ismeretgyarapítás helyett a megjobbítás volt. Aki az Írást olvassa, annak a tudás bővülése mellett a lelkiismerete is formálódik. A parancsolatok, a példázatok, az apostoli intések és Krisztus tanítása az egész életre vonatkozó eligazítást adtak: a családi életre, a gazdálkodásra, a beszédre, a munkafegyelemre, a bűnbánatra és a felebaráti magatartásra egyaránt. Ebben az összefüggésben a Biblia a közösségi erkölcs egyik alapforrása volt. A protestáns ember főként azért olvasta, hogy engedelmesebben éljen Isten előtt. A Jakab levélben olvassuk: „Legyetek az igének cselekvői, ne csupán hallgatói.” Ez az alapelv a 17. századi protestáns kegyesség egyik kulcsa. A Szentírás olvasása akkor tekinthető gyümölcsözőnek, ha életet formál. (Jak 1,22.)

A bibliaterjesztés missziós dimenziója is figyelemre méltó. A magyar protestáns közegben a Biblia kiadása és terjesztése túllépett a nyomdai vagy könyvkereskedelmi vállalkozás fogalmán, és egyértelműen szolgál-

latnak minősült. Aki támogatta, aki nyomtatta, aki hordozta, aki felolvasta, az valamiképpen az Ige útját készítette. Ezért a bibliakiadás történetét joggal lehet úgy is olvasni, mint missziótörténetet. Az a közösség, amely áldozatot hozott a Szentírás terjesztéséért, valójában azt vallotta meg, hogy Isten beszéde nélkül a nép lelki értelemben szegény marad. A 17. század hívő embere számára a Biblia hiánya a kulturális deficit mellett igazi lelki veszteség volt. Éppen ezért a bibliakiadások mögött mindig ott húzódott az a vágy, hogy ne legyen drága az Úr beszéde a nép között. A Sámuel első könyvében olvassuk, hogy volt idő, amikor ritka volt abban az időben az Úr igéje. (1Sám 3,1.) A protestáns bibliaterjesztés egyik mély indítéka éppen az volt, hogy ilyen lelki szűkösség ne álljon fenn.

A 17. századi protestáns művelődésben a Biblia egyúttal az egyházi emlékezet és folytonosság hordozója is lett. A sok külső változás, politikai fordulat, üldözés vagy intézményi megrendülés ellenére a Szentírás olyan állandó pontot jelentett, amely összekötötte a nemzedékeket. A gyermek ugyanazokat a zsoltárokat hallotta, amelyeket szülei, a prédikátor ugyanabból az apostoli intésből hirdette az igét, amelyből elődei, a közösség ugyanabból a történetből merített bátorítást, amelyből korábban is. A Biblia tehát az egyéni mellett kollektív emlékezetet is teremtett. A közösség önmagát is az Írás fényében látta: vándorló népként, megtartott maradékként, próbák között élő gyülekezetként vagy Isten kegyelméből megújuló egyházként. Ez a biblikus önértelmezés a protestáns közösségi identitás egyik legerősebb összetevője volt.

3. Kálvin János: Zsoltárok könyvének magyarázata Budapest: Kálvin Kiadó, Zsolt 23,4 értelmezése.

„A protestáns ember, amikor kézbe vette a Bibliát, a szöveg olvasása mellett egy olyan tárggyal is találkozott, amelynek megjelenése tiszteletet ébresztett.”

Barbier leírása alapján a szedés és a nyomtatás aprólékos folyamata rendkívül fegyelmezett, közös munkát igényelt: a szedő, a berakómunkás, a korrektúra és a műhely minden résztvevője hozzájárult a kötet létrejöttéhez.⁵ Ha ezt a Biblia esetében szemléljük, akkor világosabbá válik, miért tekinthettek a kor emberei a bibliakiadásra olyan tisztelettel.

Nem mellékes a könyv materiális és esztétikai hatása sem. A bibliai könyv fizikai megjelenése – a méret, a betűk, az elrendezés, a lapszélek, a kötés – maga is tekintélyt közvetített. A középkori és kora újkori könyvtörténetben a Biblia hagyományosan kitüntetett helyet foglalt el: sokáig nagy alakban, reprezentatív kivitelben jelent meg és a könyv formai megjelenése is azt szolgálta, hogy az olvasó érzékeld a szöveg rangját. Frédéric Barbier könyvtörténeti összefoglalása is rámutat arra, hogy a Szentírást hosszú ideig jellemzően nagy formátumban adták ki, a szöveg tagoltságára, áttekinthetőségére és díszítésére pedig különös figyelmet fordítottak. A központosítás, az iniciálék, a tartalmi kivonatok, a széljegyzetek és a mutatók mind azt szolgálták, hogy a könyv használható és tekintélyes legyen.⁴ Ebből a szempontból a bibliai könyv jelentős információhordozó és egyben a szent szöveg méltó megjelenési formája volt. A protestáns ember, amikor kézbe vette a Bibliát, a szöveg olvasása mellett egy olyan tárggyal is találkozott, amelynek megjelenése tiszteletet ébresztett.

A nyomtatás technológiája önmagában is teológiai gondolkodásra késztet. A szedés, a korrektúra, a regiszter pontossága, a papír előkészítése, a sajtó alá rendezés, a kötés – mindez emberi munka. Ám a protestáns ember számára ebben a munkában is ott lehetett a szolgálat tudata. Nem véletlen, hogy a könyvnyomtatás történetét sokszor egyszerű mesterség helyett a tudás és a hit terjesztésének eszközeként értelmezték.

Minden példány mögött sok ember keze munkája, sok idő, sok anyagi áldozat és sok reménység állt.

A 17. századi magyar protestáns művelődés egészét tekintve tehát a bibliaolvasás és bibliaterjesztés a vallási, erkölcsi, nyelvi, oktatási és közösségi életet átfogó folyamat volt. A Szentírás egyszerre volt kinyilatkoztatás, tankönyv, vigasztalás, erkölcsi norma, liturgikus szöveg, családi olvasmány és kulturális minta. Ebben az összetett szerepkörben érthető meg igazán a 17. századi magyar bibliakiadások jelentősége is. A Biblia fontosságát elsősorban az adta, hogy élő használatban állt. Legfőképpen azért becsülték, mert hittek abban, hogy általa maga Isten szól. Ez a szemlélet magyarázza a bibliakiadás körüli lelkesedést, áldozatvállalást és hűséget is. A Váradi Biblia és a hozzá kapcsolódó magyar protestáns hagyomány így végső soron ugyanarra mutat rá: a könyv igazi jelentősége leginkább abban áll, hogy az Írásból az egyház és a hívő ember újra meg újra meghallja az élő Ige szavát. A protestáns gyülekezeti élet belső rendjében a Szentírás a közösség lelki önazonosságának tengelye volt. A gyülekezet a Biblia köré szerveződött: az igeolvasás, az ígehirdetés, a magyarázat, az éneklés és az imádság mind abból indult ki, hogy Isten megszólítja népét és a gyülekezet erre felel. A protestáns istentisztelet ezért lényegileg igekezőpontú istentisztelet volt. Ebben a rendben a Biblia a liturgia egyik eleme mellett maga a liturgia szíve lett. A gyülekezet leginkább azért hallgatta az Igét, mert azt tartotta, hogy Isten jelenidejű módon szólal meg az írott kijelentés által. Pál apostol

4. Frédéric Barbier: A könyv története Osiris Kiadó, Budapest, 2006, 68–73. o.

5. Frédéric Barbier: i.m. 115–116. o.

„A protestáns ember a Szentírásban válaszokat talált, valamint olyan megszólalási formát is, amelyben saját kétségeit, félelmét, reményét és ragaszkodását Isten elé vihette.”

szava „A hit tehát hallásból van, a hallás pedig Krisztus beszéde által” ebben az összefüggésben a dogmatikai tétel mellett gyülekezetszervező alapelv volt. (Róm 10,17.)

A 17. századi magyar protestáns ember számára a gyülekezetben felolvasott bibliai szakasz sokszor az egyetlen rendszeres, hiteles találkozást jelentette a teljes szöveggel. Éppen ezért a prédikáció szolgálata mindenekelőtt bibliai szolgálatnak számított. A lelkipásztor tekintélyét leginkább az adta, hogy hűséges maradt-e az olvasott és magyarázott Igéhez. A protestáns egyházfelfogásban ez a különbség alapvető: a közösség emberi bölcsesség helyett az Ige köré gyűlik. A korabeli gyülekezet tehát valójában „halló közösség” volt, amely az Írásból kapta a vigasztalást, a feddést, a buzdítást és az útmutatást. Ennek megfelelően a bibliaolvasás és az igehirdetés minősége a pusztá műveltségi kérdés mellett lelki felelősségnek is számított.

A magyar protestáns művelődés ezért a Biblia körül szerveződő halláskultúrát is jelentett: a hívő ember olvasta, hallotta, ismételte, megjegyezte és énekelte az Igét.⁶ A Biblia és a gyülekezeti élet kapcsolatát jól mutatja az is, hogy a protestáns istentisztelet nyelvét nagy mértékben a bibliai szóhasználat határozta meg. A gyónás, a bűnbánat, a kegyelem, a megigazulás, a választottság, a reménység, a sákramentum, az engedelmesség vagy éppen a vigasztalás fogalmait a gyülekezet elvont teológiai nyelv helyett bibliai kijelentésekhez kötve ismerte. A Biblia így a közösségi gondolkodás nyelvi forrása lett. A zsoltárok, a prófétai panaszok, az evangéliumi példázatok és az apostoli intésformák mind beépültek a protestáns beszédmódba. Ennek komoly következménye volt: a gyülekezeti ember a hittételek mellett bibliai látásmódot is örökölt. Ez a látásmód formálta azt is, ahogyan szenvedésre, bűnre, kegyelemre, egyházi hűségre vagy nemzeti megmaradásra tekintett.⁷ A Szentírás jelenléte különösen a szenvedés idején vált egzisztenciális valósággá.

A 17. század vallási és politikai bizonytalanságai közepette a Biblia lelki menedékként szolgált. A háborús pusztítás, a török támadások, a Habsburg-ellenreformáció, a közösségek szétszóródása és az intézményi bizonytalanság következtében a protestáns ember újra

és újra azt a kérdést tette fel: hol található állandóság egy változó, sokszor fenyegető világban? A válasz sok esetben a Szentírás lett. A bibliai emberalakok szenvedései, a zsoltárok panasza, Jób kérdései, Jeremiás siralmi vagy Pál apostol fogságban írt sorai mind olyan lelki azonosulási pontokat kínáltak, amelyekben a kor embere saját sorsára ismerhetett. A szenvedés bibliai értelmezése a protestáns kegyességben sohasem jelentette a fájdalom eltagadását. Ellenkezőleg: a zsoltárok és próféták nyelvén megszólaló hit megtanította a közösséget arra, hogy Isten előtt a panasz is lehet hitvallás. Ez azért különösen fontos, mert a szenvedés idején használt bibliai szövegek gyakran töredezetek, kérdezők, sírók. Mégis éppen ez adta erejüket. A protestáns ember a Szentírásban válaszokat talált, valamint olyan megszólalási formát is, amelyben saját kétségeit, félelmét, reményét és ragaszkodását Isten elé vihette. „Isten a mi oltalmunk és erősségünk, igen biztos segítség a nyomorúságban” – ennek az állításnak a hitelességét sokszor éppen a megpróbáltatás tapasztalata erősítette meg. (Zsolt 46,2.) A Biblia ezért a szenvedő egyház könyve is volt: nem vette el a terheket, de megtanított hordozni azokat.

A 17. századi protestáns kegyesség egyik legmélyebb folyamata a megtérés és megújulás igényéhez kapcsolódott. A bibliaolvasás ebben a közegben a lelkiismeret megszólításaként jelent meg. A reformáció öröksége nyomán a protestáns ember úgy tekintett a Szentírásra, mint amelyben Isten tanít, leleplez, fedd, majd újjáteremt. A bibliai szöveg olvasása ezért gyakran vezetett bűnbánati önvizsgálathoz. A közösség történeteket hallott a múltból, és saját életét mérte az Ige mértékéhez. Amikor a hallgató olyan igékkel találkozott, mint „Térjetelek meg, mert elközelített a mennyek országa”, vagy „Teremtsetek magatokban új szívet és új lelket”, akkor ezeket jelen időben rá irányuló felszólításként hallotta. (Mt 3,2; Ez 18,31.) A megtérés protestáns értelmezésében a Biblia a kezdeti indító erő mellett tartós megújító eszköz is volt. A megtérés állandó korrekcióként jelent meg az Ige alatt. Ebből következően a bibliaolvasás a hitéletben folyamatos önvizsgálatot alakított ki. A hívő ember újra és újra azt kérdezte: mit mond az Írás az én beszédemről, cselekedetemről, családi életemről, szolgálatomról? Az ilyen kérdezből nőtt ki a protestáns önfegyelem és erkölcsi igényesség is. A Szentírás vigasztalása mellett átformálni is akart. Jakab figyelmezteté-

6. Pecsuk Ottó: i.m. 145–146. o.

7. Bitskey István: *A magyar reformáció irodalma* Akadémiai Kiadó, Budapest, 2006. 182–185. o.

„A magyar nyelvű bibliaolvasás és bibliakiadás a közösségi önértelmezés fontos részévé lett.”

se „Legyetek az igének cselekvői, ne csupán hallgatói” pontosan ezt a lelkiséget fejezi ki. (Jak 1,22.A) A Biblia tehát az igehirdetés után az életben folytatódott.

Külön figyelmet érdemel az is, miként vált a Biblia a protestáns gondolkodásban a nemzeti önazonosság egyik forrásává. Ez azt jelentette, hogy a magyar nyelvű bibliaolvasás és bibliakiadás a közösségi önértelmezés fontos részévé lett. A magyar nyelvű Biblia jelenléte önmagában is annak jele volt, hogy a nemzeti nyelv méltó hordozója lehet az isteni kijelentésnek. A Vizsolyi Biblia, a revíziók, majd a Váradi Biblia és a későbbi kiadások mind azt közvetítették, hogy a magyar nyelv a mindennapi élet vagy a költészet mellett a kijelentés befogadásának és továbbadásának nyelve is. Ebből fakadóan a protestáns közösségek a bibliafordításokat egyházi és kulturális örökségként is becsülték.⁸

A nemzeti önazonosság protestáns formáját azonban nem szabad leegyszerűsíteni. Ez az önazonosság elsősorban nyelvi, egyházi és erkölcsi önértékben jelent meg. A magyar Biblia azért volt fontos, mert általa a közösség úgy tapasztalhatta meg: Isten egyenesen a saját nyelvünkben szól hozzánk. Ez a tapasztalat különösen erős lehetett olyan korban, amikor a vallási és politikai nyomás következtében sokan fenyegetve érezték hitüket és hagyományaikat. A Biblia így a megmaradás egyik szellemi eszközévé vált. A protestáns iskolák, gyülekezetek és családok a bibliaolvasást a hitbeli hűség mellett a közösségi folytonosság biztosítékának is tekintették.

A zsoltárok ebben a folyamatban különösen fontos szerepet játszottak. A 17. századi protestáns közösségek zsoltárenekklése egyszerre volt istentisztelet, tanítás és identitásképző gyakorlat. A zsoltár az elénekelt szöveg mellett bibliai nyelven megfogalmazott közösségi önértelmezésként szolgált. A 124. zsoltár vagy a 46. zsoltár énekklése például a megmaradás és isteni oltalom közösségi tudatát erősítette. „Erős vár a mi Istenünk” (Zsolt 46,2.) – ami Luther éneke – jól mutatja azt a protestáns érzületet, amely a bibliai bizalmat közösségi vallomássá tette. A magyar protestáns közösségekben ez a lelkiség a bibliai szöveg és az énekelt hitvallás összekapcsolásában élt tovább. A Biblia és a nemzeti önazonosság kapcsolatát az is mélyítette, hogy a magyar protestáns művelődés jelentős alakjai – fordítók, nyomdászok,

prédikátorok, kollégiumi tanárok – a Szentírás szolgálatát egyben a közösség szolgálataként is értették. A bibliafordítás, a javítás, a magyarázat és a terjesztés így egyszerre volt istenes szolgálat és kulturális felelősségvállalás. A magyar nyelvű Biblia révén a protestáns közösség önmagát is Isten igéjének fényében látta: egyszerre bűnös és kegyelemre szoruló, egyszerre szenvedő és megtartott, egyszerre szétszórta és összetartozó közösségként. A fentiek alapján látható, hogy a Biblia a 17. századi protestáns világban alapvető fontossággal bírt, amiből a gyülekezeti élet, a szenvedés teológiája, a megtérés gyakorlata és a közösségi önazonosság egyaránt táplálkozott. A gyülekezet az Igére gyűlt össze, a szenvedő ember az Igében keresett vigasztalást, a megtérő ember az Igében hallotta meg Isten hívását, a közösség pedig az Igében találta meg nyelvi és lelki önazonosságának egyik alapját. Ebből a szempontból a bibliaterjesztés jelentősége messze túlmutatott a könyvterjesztésen: valójában lelki, erkölcsi és kulturális örökség továbbadását jelentette. A protestáns ember a Szentírást a pusztta birtoklás mellett élni is akarta. Ez az a pont, ahol a Váradi Biblia történeti jelentősége átfordul hitéleti jelentőséggé: a könyv akkor válik igazán fontossá, amikor a kinyomtatott tárgy mivoltából átlép az olvasott, hallott, átélt és továbbadott Ige valóságába.

A cikk a szerzőnek a BTA-n 2026-ban megvédett szakdolgozatának egyik fejezete. A dolgozat címe:
A Váradi Biblia vallástörténeti, hitéleti és kulturális üzenete

8. Klaniczay Tibor: *A magyar irodalom története 1600-ig* Akadémiai Kiadó, Budapest, 1985, 111–127. o.

Flandria Belgium északi része, amely nyugatról az Északi-tengerrel, északról Hollandiával, délről pedig Franciaországgal határos.

A képen a kiemelt terület világos színnel jelölt északi része.

Kelemen Sándor Tomi

FLANDRIÁBÓL ERDÉLYBE: EGY ANABAPTISTA KÉZIRAT KALANDOS ÚTJA

Az anabaptista kiadvány magyar nyelvű, értelmező szövegátiratának egyháztörténelmi vizsgálata

Az anabaptista mozgalom megjelenése a történelmi Magyarország területén

A reformáció elindulása nyomán megállíthatatlan folyamatként indult be az anabaptista gyülekezetek alakulása és tanok terjedése Németországban, Hollandiában, Svájcban¹ és Európa sok más országában, így a történelmi Magyarországon és Erdélyben is.

Az eddig évszázadokon át elnyomott és üldözött hitvalló keresztyén mozgalmak a reformáció idején megállíthatatlanul törtek a felszínre, alakultak mindenfelé és számban ugrásszerűen szaporodtak az anabaptista közösségek.² Hirdették a megtérést, újjászületést és a

biblikus hitvalló bemeztést.³

Már a kezdeti időkben 1529 előtt Fisher András Lőcsén, Iglón és Svedlénen prédikált.⁴ 1528 körül Schröter

1. Dr. Udvarnoki Béla: Kik a baptisták?, Novi Sad, A Magyar Baptista Kiadó megbízásából kiadta a Jugoszláviai Baptista Szövetsége, 1972, 11.

2. Idem.

3. Dr. Mészáros Kálmán: Akik sokakat az igazságra vezettek, A baptisták eredete, története és hitvallása, Budapest, Professzorok Kiadója, 2020, 290, 292-293.

4. Kónya Péter, Guitman Barnabás, (szerkesztők): Kronika sabinovských evangelikov Daniela Waechtera, A kisszebeni evangélikusok krónikája Waechter Dánieltől, Prešov, Vydavateľstvo Prešovskej Univerzity, 2022, 99. vö. Tevelj Arató György, László Gábor: A magyarországi anabaptizmus első nyomai Daniel Waechter egyháztörténelmi kéziratában. Kutatási jelentés az egyháztörténelmi munkacsoport első eredményeiről., In: Bacsó Benjámín, Bereczki Lajos, László Gábor, (szerkesztők): „A célunk ugyanaz!” tanulmányok és előadások az anabaptisták történetéről és emlékezetéről, Budapest, Magyarországi Baptista Egyház, 2023, 203.

„Tanulmányunk tárgyát a fentiekben megnevezett könyv értelmező átirata képezi.”

Kristóf Kisszebenben,⁵ valamint Kisszebeni János 1530 körül a történelmi Magyarország területén hirdették Isten Igéjét, így nemcsak Nyugat-Európában, de Magyarországon is gyorsan terjedtek az anabaptista tanok.⁶

Kolozsváron, a Heltai Gáspár nyomdájában 1570-ben jelent meg a „KOENYVETSKE Az igaz kereszTYÉNI KERESZTSÉGRÖEL ES A PAPA ANTichristusnac Maymozássaról:” c.⁷ magyar nyelvű RMNY 284 szakjelzetű nyomtatvány.⁸

A „KOENYVETSKE Az igaz kereszTYÉNI KERESZTSÉGRÖEL ES A PAPA ANTichristusnac Maymozássaról:” c. könyv egyedülálló, magyar nyelvű, reformációkori anabaptista mű. Ennek faksimile kiadása „Könyvecske az igaz keresztyéni keresztségről...” címmel⁹ jelent meg a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ, az Országos Széchényi Könyvtár és a Magyarországi Baptista Egyház közös kiadásában Budapest, 2020-ban. A könyvhöz, amely a Történelmi

Bizottság projektjének része,¹⁰ az Előszót¹¹ dr. Mészáros Kálmán, a Baptista Teológiai Akadémia rektora, a BTA Egyháztörténet Tudományi Tanszékének vezetője, a Magyarországi Baptista Egyház Történelmi Bizottságának elnöke írta. Valamint az eredeti magyar nyelvű anabaptista könyv szövegének karakter szerinti és értelmező átiratát én magam készítettem el.¹²

Tanulmányunk tárgyát a fentiekben megnevezett könyv értelmező átirata képezi, amely az eredeti dokumentum magyar szövegének a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ és az Országos Széchényi Könyvtár tudományos alapelveinek megfelelően, a hitelesség és korhűség magas szintű megőrzésével készült.¹³

Dávid Ferenc Wilini Sándortól kapott megbízatása

Wilini, Dávid Ferenchez küldte Erdélybe az általa flandriai nyelvből, német nyelvre lefordított anabaptista könyv kéziratát, azzal acéllal, hogy „először azt meglátván és megjobbítván”¹⁴ adja ki. Dávid megbízatása ezek szerint a könyv kiadása előtt az volt, hogy nézze át a kapott német nyelvű szöveget és azt jobbita meg, vagyis tegye jobbá.

Ez a feladat Dávid Ferenc számára legalább két dologról szólt. Először jelenthette az eredeti német szövegben lévő esetleges hibák kijavítását, és a kapott szöveg jobbá tételét. A kapott szöveg jobbá tétele a különböző hibák kiküszöbölése után jelenthette a szöveg megfogal-

5. Csepregi Zoltán: A reformáció nyelve, Tanulmányok a magyarországi reformáció első negyedszázadának vizsgálatára alapján, Humanizmus és reformáció 34., Budapest, Balassi Kiadó, 2013, 175-176. Kónya Péter, Guitman Barnabás, (szerkesztők): Kronika sabinovských evangelikov Daniela Waechtera, A kisszebeni evangélikusok krónikája Waechter Dánieltől, 102. vö. Tevelj Arató György, László Gábor: A magyarországi anabaptizmus első nyomai Daniel Waechter egyháztörténeti kéziratában. Kutatási jelentés az egyháztörténeti munkacsoport első eredményeiről., In: Bacsó Benjámin, Bereczki Lajos, László Gábor, (szerkesztők): „A célunk ugyanaz!” tanulmányok és előadások az anabaptisták történetéről és emlékezetéről, 204.

6. Tevelj Arató György, László Gábor: A magyarországi anabaptizmus első nyomai Daniel Waechter egyháztörténeti kéziratában. Kutatási jelentés az egyháztörténeti munkacsoport első eredményeiről., In: Bacsó Benjámin, Bereczki Lajos, László Gábor, (szerkesztők): „A célunk ugyanaz!” tanulmányok és előadások az anabaptisták történetéről és emlékezetéről, 202-207.

7. Dávid Ferenc, (fordító): KOENYVETSKE Az igaz kereszTYÉNI KERESZTSÉGRÖEL ES A PAPA ANTichristusnac Maymozássaról:, Kolozsvár, Kiadta Heltai Gáspár, 1570, Ai.

8. Borsa Gedeon, Hervay Ferenc, Holl Béla, Káfer István, Kelecsényi Ákos: Régi magyarországi nyomtatványok, 1473-1600, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1971, 284. n. 305.

9. Kelemen Sándor Tomi, (szövegátíró): Könyvecske az igaz keresztyéni keresztségről..., Budapest, Kiadta a Magyar Tudományos Akadémia és Információs Központ, az Országos Széchényi Könyvtár és a Magyarországi Baptista Egyház közös kiadásában, 2020, 1.

10. Kelemen Sándor Tomi: Könyvecske az igaz keresztyéni keresztségről..., 9-15.

11. Dr. Mészáros Kálmán: Előszó, In: Kelemen Sándor Tomi, (szövegátíró): Könyvecske az igaz keresztyéni keresztségről..., Budapest, Kiadta a Magyar Tudományos Akadémia és Információs Központ, az Országos Széchényi Könyvtár és a Magyarországi Baptista Egyház közös kiadásában, 2020, 5-8,

12. Kelemen Sándor Tomi: Könyvecske az igaz keresztyéni keresztségről..., 335-496.

13. Kelemen Sándor Tomi: A „Könyvecske az igaz keresztyéni keresztségről...” c. anabaptista kiadvány és a flandriai anabaptisták teológiai hitvallása és tanítása, In: Prof. Em. Dr. Veres Sándor Péter, felelős szerkesztő: Veritas et Vita, A Baptista teológiai Akadémia szakfolyóirata IV. évfolyam 2026. 106-107. Kelemen Sándor Tomi, A „Könyvecske az igaz keresztyéni keresztségről...” c. anabaptista kiadvány, In: Szolgatárs, XXXV. évfolyam, 2026. 2. szám, 44-45.

14. Kelemen Sándor Tomi: Könyvecske az igaz keresztyéni keresztségről..., A 3a. n. 340.

„Ennek az anabaptista kéziratnak a könyvformában való megjelentetésének a célja az anabaptista tanok hirdetése, és nyomtatott formában történő terjesztése volt.”

mazásbeli, irodalmi és stílusbeli megjobbítását. De mivel Dávid Ferenc a kézirat teljes körű megjobbítására kapott Wilinitől megbízatást, feltételezhetjük esetenként a kapott kézirat tanbeli jobbítását, illetve kiegészítését is.

Az eredeti flandriai nyelven írt kézirat nem áll a rendelkezésünkre,¹⁵ hogy az eredeti szöveggel összevetve meg lehessen vizsgálni az esetleges módosításokat. Erre várunk kell addig, míg ennek eredeti kézirata valamelyik archívumból vagy gyűjteményből előkerül.

Wilini Sándor a levelében arról ír, hogy bár Dávid Ferencet személyesen nem ismeri, de azért a levélben szereplő „Te szerelmed”¹⁶ és „szerelmedet”,¹⁷ megszólítás szerint mai szóhasználattal „szeretettnek”,¹⁸ az Úr Jézus Krisztusban szeretett testvérének tekinti, és bocsánatot kér, „hogy erre mertem szerelmedet inteni”,¹⁹ vagyis a levélben leírt feladatok elvégzésére.

Dávid Ferenc fordítói munkája

Dávid a fent említett módon jobbra tette a kapott kéziratot, kijavítva és kiegészítve azt. Ezt a munkát a kapott német nyelvű kéziraton végezte el. Ezután következett a német nyelvű kézirat magyar nyelvre fordítása, amely az anabaptista kiadvány magyar szövegének könyvformában való megjelenésének időpontja előtt el is készült.²⁰

A német nyelvű anabaptista kézirat Dávid Ferenchez való küldésének célja

A német nyelvű kézirat fordítója Wilini Sándor orvos volt, aki jól ismerte a flandriai nyelvet. Ki akarta nyom-

tatni Lengyelországban, de ez nem sikerült.²¹ Tisztelő Gyulai Farkastól²² és más korabeli hírcsatornákon keresztül értesült arról, amit Isten Erdélyben és Magyarországon cselekedett.²³

E hírek feltehetően a reformáció²⁴ és az anabaptista²⁵ reformáció²⁶ eseményeiről,²⁷ a vallásszabadságról,²⁸ és könyvkiadásokról²⁹ szólhattak. Ezáltal az Úr kaput nyitott az anabaptista testvérek tanainak terjesztésére és az evangélium hirdetésére. Hogy az örök élet elnyerhető ingyen kegyelemből Isten Fiának, a megfeszített Úr Jézus Krisztusnak, hit általi személyes megismerésében.³⁰

Ennek az anabaptista kéziratnak a könyvformában való megjelentetésének a célja az anabaptista tanok hirdetése, és nyomtatott formában történő terjeszté-

15. Pirnát Antal: DÁVID FERENC: „Könyvecske az igaz keresztyéni keresztségről.” és annak német eredetije, In: Irodalomtörténeti Közlemények, 1954. 3. szám, 301.

16. Kelemen Sándor Tomi: Könyvecske az igaz keresztyéni keresztségről..., A 3b. n. 340.

17. Idem.

18. Ez a megszólítás, önmagában egy bibliai megszólítás, amit a Szentírásban, főként az az Újszövetségben más megszólítási formákkal társítva gyakran megtalálunk. Ennek a megszólítási formának az általános használata Pál, Péter, Jakab és János írásaiban jelennek meg. Önálló megszólításként a Pál leveleiben (2Tim 6:2, Filem 1:2), találhatók meg.

19. Kelemen Sándor Tomi: Könyvecske az igaz keresztyéni keresztségről..., A 3b. n. 340.

20. Idem.

21. Kelemen Sándor Tomi: Könyvecske az igaz keresztyéni keresztségről..., A 3a. n. 340.

22. Kelemen Sándor Tomi: Könyvecske az igaz keresztyéni keresztségről..., A 2a. n. 339.

23. Kelemen Sándor Tomi: Könyvecske az igaz keresztyéni keresztségről..., A 3a. n. 340.

24. Colijn, Jos: Egyetemes egyháztörténet. H. N., Kiadja az Iránytű Alapítvány, 2001, 126-185.

25. North, James: Az Egyház története Pünkösdől napjainkig, Budapest, TCM, 2001, 282.

26. Dr. Mészáros Kálmán: Akik sokakat az igazságra vezettek, A baptisták eredete, története és hitvallása, 150-204.

27. Dienes Dénes, (szerkesztő): Vezérfonal az egyháztörténet tanulmányozásához, Sárospatak, Hernád Kiadó, 2020, 334-335.

28. Dr. Mészáros Kálmán: Akik sokakat az igazságra vezettek, A baptisták eredete, története és hitvallása, 184-187.

29. Mészáros Kálmán: A Tordai vallásbéke és az anabaptisták, In: Theológiai Szemle, 2018, 3. szám, 170.

30. Moody, Dale: Az igazság szava, A bibliai kijelentésre alapozott keresztyén tanítás összegzése, H. N., Grand Rapids William B. Eerdmans Publishing Company, é. n., 327-337.

„A flandriai anabaptista kiadvány irodalmi formája párbeszéd formában bemutatott tanítás.”

se volt. Ezért írta Wilini levelét Dávid Ferencnek, és küldte el levelével együtt az általa flandriai nyelvből német nyelvre fordított anabaptista kéziratot.³¹ A cél az volt, hogy bár ez Lengyelországban nem volt lehetséges, de Dávid Ferenc³² által az anabaptista kézirat legyen könyvformában kinyomtatva Erdélyben, és ezáltal Isten Igéje és az anabaptista tanok terjedjenek.

Wilini Sándor és anabaptista testvérei jól ismerték az Úr Jézus Krisztus által kiadott nagy misszióparancsot (Mt 28:18-20). Mindezt az Úr akaratának teljesítésére cselekedték. Wilini Sándor remélte, hogy ha Dávid Ferenc Erdélyben kiadja könyvformában a tőle kapott kéziratot, akkor „itt e tartományokban és egyéb országokban is, az Isten választottainál igen hasznos és gyümölcsös lesz”.³³ E könyv kétnyelvű kinyomtatása azon személyek részére volt nagy segítség, akik ezekben az országrészekben „a német és a magyar nyelvet tudják”.³⁴

Az anabaptista könyv magyar nyelvű fordítása megjelenésének ideje

Az anabaptista könyv magyar nyelvű fordítása megjelenésének ideje 1570.³⁵ A flandriai nyelven megírt eredeti kézirat megírásának ideje és a könyv magyar nyelvű megjelenésének ideje nem azonos.

Az anabaptista mű irodalmi stílusa

A flandriai anabaptista kiadvány irodalmi formája párbeszéd formában bemutatott tanítás. A kiadványban található „perszónák”,³⁶ vagy más szóval, szereplők: Mester és Tanítvány. Mester és tanítványa közötti dialógusban van bemutatva az anabaptista kiadvány alaptanítása, és az azt kiegészítő más tanok: az igaz

keresztyéni keresztségről szóló anabaptista tanítás.³⁷

A flandriai nyelvű anabaptista, eredeti kézirat keletkezéséről eddig ismert adatok, és az ezzel kapcsolatban felmerülő kérdések összegzése

Összegzésképpen, az eddig ismert információk az eredeti flandriai nyelvű anabaptista kézirat keletkezésének körülményeiről a teljesség igénye nélkül a következők:

1. A könyv eredeti kéziratát Alsó-Németországban³⁸ írták.³⁹
2. A könyv eredeti kéziratának nyelve flandriai nyelv⁴⁰ volt.
3. A könyv eredeti kéziratát 1535 után írták, mert beszél az 1534-1535-ös Münster városában történt eseményekről,⁴¹ és nem később mint a Wilini-level keletkezésének ideje: 1569. augusztus 19.⁴² Újabb vizsgálat nyomán alapos okunk van feltételezni, hogy a flandriai anabaptista eredeti kézirat megírásának ideje 1535. június 26. és 1536-1538 közé tehető. De mivel Kálvin fő művének első francia nyelvű kiadása először 1539-ben jelent meg, alapos okunk van feltételezni, hogy az anabaptista kézirat keletkezési időpontja sem volt ennél később.
4. A könyv eredeti kéziratának írói bibliai tudományokban tudós emberek voltak.⁴³

31. Kelemen Sándor Tomi: Könyvecske az igaz keresztyéni keresztségről..., A 3a. n. 340.

32. Dr. Tóth György: Dávid Ferenc az unitárius vallás megalapítójának emlékezete, Unitárius Kiskönyvtár, LXXIV., Budapest, Kiadja: a Magyar Unitárius Egyház, 1929, 5-37.

33. Kelemen Sándor Tomi: Könyvecske az igaz keresztyéni keresztségről..., A 3a. n. 340.

34. Idem.

35. Kelemen Sándor Tomi: Könyvecske az igaz keresztyéni keresztségről..., A 1a. n. 337.

36. Jelentése: személyek, (a mi esetünkben, a párbeszéd szereplői). Bakos Ferenc: Idegen szavak és kifejezések kéziszótára, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1994, 594.

37. Kelemen Sándor Tomi: Könyvecske az igaz keresztyéni keresztségről..., A 6a. n. 343.

38. A szövegösszefüggés szerinti a szó jelentése itt: Németalföldön. A műveltség könyvtára, A Föld, A Föld múltja, jelene és felfedezésének története, Budapest, Kiadja az Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat, é. n., 518-520.

György Aladár: Európa földrajzi és népismereti leírása, Harmadik átdolgozott kiadás, Budapest, Franklin-Társulat Magyar Irodalmi Intézet és Könyvnyomda, 1906, 126-154.

39. Kelemen Sándor Tomi: Könyvecske az igaz keresztyéni keresztségről..., A 2b. n. 339.-A 3a. n. 340.

40. Kelemen Sándor Tomi: Könyvecske az igaz keresztyéni keresztségről..., A 3a. n. 340.

41. Kelemen Sándor Tomi: Könyvecske az igaz keresztyéni keresztségről..., B 1b. n. 346.

42. Kelemen Sándor Tomi: Könyvecske az igaz keresztyéni keresztségről..., A 4a. n. 341.

43. Kelemen Sándor Tomi: Könyvecske az igaz keresztyéni keresztségről..., A 1a. n. 337., A 3a. n. 340.

„Wilini Sándor, orvos jól képzett, tanult ember volt. Beszélte és jól ismerte a flandriai és német nyelv mellett, a latin nyelvet is.”

5. A könyv kézírata íróinak nagy része mártírhalált halt⁴⁴ a flandriai nyelven megírt eredeti kézirat elkészítése után.
6. Volt, aki a flandriai nyelvű anabaptista kézirat szerzői közül életben maradt és elmenekült Flandriából. Mivel azt írja, hogy „a mártíromságnak szent koronájával sokan öközlük megkoronáztattak”⁴⁵ és nem csak úgy fogalmaz, hogy mindegyikük mártírhalált halt a könyv szerzői közül: „akik annak utána mártíromságot szenvedtek Alsó-Németországban”.⁴⁶
7. A menekültek közül volt, aki a menekülési útja végén a lengyelországi Varsóba érkezett, mivel valaki a Flandriából való menekülése során, hogy megmentse a pusztulás elől, magával vitte Varsóba a könyv flandriai nyelvű kéziratát is.⁴⁷
8. Wilini Sándor, varsói anabaptista orvos Dávid Ferenchez 1569. augusztus 19-én, Varsóból írt levelében⁴⁸ nem szól arról, hogy valaha járt volna Flandriában.
9. Wilini Sándor valahol megtanulta jól a flandriai és német nyelvet, mivel lefordította a flandriai nyelvű kéziratot tiszta német nyelvre.⁴⁹
10. Neve alapján Wilini Sándor varsói orvost⁵⁰ bizonyos források olasz származásának mondják, más levéltári adatok szerint viszont német származásúnak tűnik.
11. Volt valamilyen kapcsolat a flandriai⁵¹ és varsói anabaptisták között, mivel Flandriából az eredeti kéziratot Lengyelországba, Varsóba⁵² vívó személy

nem más helyre utazott, hanem ezt a helyet választotta úti céljának.

12. Wilini Sándor, orvos szülőhazájából, valamilyen oknál fogva Varsóba⁵³ került.
13. Wilini egy anabaptista közösségnek volt a tagja⁵⁴ Varsóban, amelynek nem volt prédikátora.
14. Ezt a hiányt ő személyesen a Biblia olvasásával⁵⁵ és anabaptista irodalom tanulmányozásával pótolta.
15. Wilini Sándor, orvos jól képzett, tanult ember volt. Beszélte és jól ismerte a flandriai és német nyelv mellett, a latin nyelvet is.⁵⁶
16. Ezeket a nyelveket ismerte és fordította.⁵⁷
17. A flandriai nyelvű eredeti kéziratot azért vette kézébe, és fordította le flandriai nyelvről német nyelvre, hogy ki legyen adva könyvformában⁵⁸ és így a hitvalló felnőttkeresztségről szóló anabaptista tanítás terjedjen az országban és annak határain kívül más nyelvterületen is.⁵⁹

44. Kelemen Sándor Tomi: Könyvecske az igaz keresztyéni keresztségről..., A 1a. n. 337., A 3b. n. 340.

45. Kelemen Sándor Tomi: Könyvecske az igaz keresztyéni keresztségről..., A 3b. n. 340.

46. Kelemen Sándor Tomi: Könyvecske az igaz keresztyéni keresztségről..., A 1a. n. 337.

47. Kelemen Sándor Tomi: Könyvecske az igaz keresztyéni keresztségről..., A 2b. n. 339.

48. Kelemen Sándor Tomi: Könyvecske az igaz keresztyéni keresztségről..., A 4a. n. 341.

49. Kelemen Sándor Tomi: Könyvecske az igaz keresztyéni keresztségről..., A 3a. n. 340.

50. Kelemen Sándor Tomi: Könyvecske az igaz keresztyéni keresztségről..., A 4a. n. 341.

51. Kelemen Sándor Tomi: Könyvecske az igaz keresztyéni keresztségről..., A 1a. n. 337.

52. Kelemen Sándor Tomi: Könyvecske az igaz keresztyéni keresztségről..., A 4a. n. 341.

53. Idem.

54. Kelemen Sándor Tomi: Könyvecske az igaz keresztyéni keresztségről..., A 2b. n. 339.

55. Idem.

56. Kelemen Sándor Tomi: Könyvecske az igaz keresztyéni keresztségről..., A 3a. n. 340., A 4a. n. 341.

57. Idem.

58. Kelemen Sándor Tomi: Könyvecske az igaz keresztyéni keresztségről..., A 3a. n. 340.

59. Idem.

18. Megpróbálta a német nyelvű kéziratot kiadni Lengyelországban, Varsóban, de azt írja a levelében Dávid Ferencnek az ottani nyomdászokról, hogy „babonásak” és nem akarják kinyomtatni a német nyelvű anabaptista kéziratot⁶⁰ könyvformában.
19. Ezért egy levél kíséretében elküldte Erdélybe,⁶¹ feltehetően tiszteletes Gyulai Farkas által,⁶² aki Erdélyből valamilyen általunk nem ismert okból Varsóba utazott. Azt hallotta, hogy Erdélyben ki lehet adni a könyveket,⁶³ mivel ott 1568-tól, a Tordai Országgyűlési határozat óta törvényesen valásszabadság volt.⁶⁴
20. Dávid Ferencet Wilini személyesen nem ismerte,⁶⁵ de testvérének tartotta az Úr Jézus Krisztusban.⁶⁶ Ezért megkérhette a munka elvégzésére személyes ismeretség nélkül is.⁶⁷
21. Dávid Ferenc a német nyelvű kéziratot magyar nyelvre fordította, és azt német, valamint magyar nyelven Kolozsváron 1570-ben Heltai nyomdájában kiadta.⁶⁸
22. Dávid Ferenc rendelkezett fejedelmi engedéllyel a könyvkiadáshoz,⁶⁹ mivel a János Zsigmond⁷⁰ (1556-

1571) erdélyi fejedelem⁷¹ udvari papja volt.⁷² Amíg János Zsigmond hirtelen bekövetkezett halála után, 1571-ben Báthori István,⁷³ (1571-1586)⁷⁴ katolikus erdélyi fejedelem, és később lengyel király (1575-1586)⁷⁵ könyvkiadási cenzúrárt nem vezetett be.⁷⁶

A teljesség igénye nélkül röviden összegezve ezek az információk ismertek a flandriai anabaptista kéziratról és a Wilini Sándor, varsói orvos által Dávid Ferenchez írt levélről.⁷⁷

Soli Deo Gloria!

Bibliográfia

Könyvek

71. Bech Mihály, Peschka Vilmos: Akadémiai Kislexikon, Első kötet A-K, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1989, 860.
72. Kenyeres Ágnes, (szerkesztő): Magyar életrajzi lexikon, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1994, 352.
73. Benda Kálmán: Erdély története a fejedelemség korában, In: Rácz István, (szerkesztő): Tanulmányok Erdély történetéről, Szakmai konferencia Debrecenben 1987. október 9-10, Debrecen, Csokonai Kiadó, 1988, 80.
74. Csiffáry Tamás: Európai uralkodók könyve, királyok, hercegek, grófok, Budapest, Könyvműves Könyvkiadó, 1991, 98.
75. Csiffáry Tamás: Európai uralkodók könyve, királyok, hercegek, grófok, 313.
76. Makkai László, Mócsy András, (szerkesztők): Erdély története a kezdetektől 1606-ig, I. kötet, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1986, 515.
77. A tanulmányhoz a következő munkák szövege volt felhasználva: Kelemen Sándor Tomi: A flandriai anabaptisták teológiai hitvallása és tanítása A „Könyvecske az igaz keresztyéni keresztségről...” c. anabaptista kiadvány egyház-történelmi és teológiai vizsgálata, MA szakdolgozat, Téma-vezető tanár: Prof. dr. Mészáros Kálmán, Kiadatlan kézirat, Budapest, Baptista Teológiai Akadémia, 2022, 82-87. vö. Kelemen Sándor Tomi: A „Könyvecske az igaz keresztyéni keresztségről...” c. anabaptista kiadvány és a flandriai anabaptisták teológiai hitvallása és tanítása, In: Prof. Em. Dr. Veres Sándor Péter, felelős szerkesztő: Veritas et Vita, A Baptista teológiai Akadémia szakfolyóirata IV. évfolyam 2026. 117-124. Kelemen Sándor Tomi: Dávid Ferenc és a „Könyvecske az igaz keresztyéni keresztségről...” c. anabaptista kiadvány-a flandriai anabaptisták teológiai hitvallása és tanítása, Kiadatlan kézirat, Szalárd, 2025, 11-15. Kelemen Sándor Tomi: Dávid Ferenc és az anabaptisták: A „Könyvecske az igaz keresztyén keresztségről...” c. anabaptista kiadvány megjelenése, Kiadatlan kézirat, Szalárd, 2025, 11-13. Kelemen Sándor Tomi: Francisc David și publicația anabaptistă Cărticică despre botezul creștin adevărat și despre imitarea papei Antihrist. Mărturisirea de credință și învățătura teologică a anabaptiștilor din Flandra, In: Ganea, Vasile Romulus, Ștefănică, Dragoș, 500 de ani de anabaptism Reflecții asupra Reformei radicale și a locului ei în tradiția protestantă, București, Cluj Napoca: Plērōma, Risoprint, 2025, 209-216.

60. Idem.

61. Idem.

62. Kelemen Sándor Tomi: Könyvecske az igaz keresztyéni keresztségről..., A 2a. n. 339.

63. Kelemen Sándor Tomi: Könyvecske az igaz keresztyéni keresztségről..., A 2a. n. 339., A 3a. n. 340.

64. Mészáros Kálmán: A Tordai vallásbéke és az anabaptisták, In: Theológiai Szemle, 2018, 3. szám, 169-176.

65. Kelemen Sándor Tomi: Könyvecske az igaz keresztyéni keresztségről..., A 3a. n. 340.

66. Kelemen Sándor Tomi: Könyvecske az igaz keresztyéni keresztségről..., A 3a. n. 340.-A 3b., n. 340., A 4a. n. 341.

67. Kelemen Sándor Tomi: Könyvecske az igaz keresztyéni keresztségről..., A 3b. n. 340.

68. Csepregi Zoltán: A reformáció nyelve, Tanulmányok a magyarországi reformáció első negyedszázadának vizsgálata alapján, Humanizmus és reformáció 34., 348. Kelemen Sándor Tomi: Könyvecske az igaz keresztyéni keresztségről..., A 1a. n. 337.

69. Horváth János: A reformáció jegyében. A Mohács utáni félszázad magyar irodalomtörténete. 2. kiadás., Budapest, K. n., 1957, 355.

70. Csepregi Zoltán: A reformáció nyelve, Tanulmányok a magyarországi reformáció első negyedszázadának vizsgálata alapján, Humanizmus és reformáció 34., 349. Szalárdi János: Siralmas magyar krónikája, Békéscsaba, Magyar Helikon, 1980, 74, 78, 415.

- ◆ A műveltség könyvtára, A Föld, A Föld múltja, jelene és felfedezésének története. Budapest, Kiadja az Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat, é. n.
- ◆ Borsa Gedeon, Hervay Ferenc, Holl Béla, Káfer István, Kelecsényi Ákos: Régi magyarországi nyomtatványok, 1473-1600. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1971.
- ◆ Colijn, Jos: Egyetemes egyháztörténet. H. N., Kiadja az Iránytű Alapítvány, 2001.
- ◆ Csepregi Zoltán: A reformáció nyelve, Tanulmányok a magyarországi reformáció első negyedszázadának vizsgálata alapján, Humanizmus és reformáció 34. Budapest, Balassi Kiadó, 2013.
- ◆ Dávid Ferenc, (fordító): KOeNYVETSKE Az igaz keresztYÉNI KERESZTSÉGROeL ES A PAPA ANTichristusnac Maymozássaról:. Kiadta Heltai Gáspár, Kolozsvár, 1570.
- ◆ Dienes Dénes, (szerkesztő): Vezérfonal az egyháztörténet tanulmányozásához. Sárospatak, Hernád Kiadó, 2020.
- ◆ Dr. Mészáros Kálmán: Akik sokakat az igazságra vezettek, A baptisták eredete, története és hitvallása. Budapest, Professzorok Kiadója, 2020.
- ◆ Dr. Tóth György: Dávid Ferencz az unitárius vallás megalapítójának emlékezete, Unitárius Kiskönyvtár, LXXIV. Budapest, Kiadja: a Magyar Unitárius Egyház, 1929.
- ◆ Dr. Udvarnoki Béla: Kik a baptisták?. Novi Sad, A Magyar Baptista Kiadó megbízásából kiadta a Jugoszláviai Baptisták Szövetsége, 1972.
- ◆ György Aladár: Európa földrajzi és népismereti leírása, Harmadik átdolgozott kiadás. Budapest, Franklin-Társulat Magyar Irodalmi Intézet és Könyvnyomda, 1906.
- ◆ Horváth János: A reformáció jegyében. A Mohács utáni félszázad magyar irodalomtörténete. 2. kiadás. Budapest, K. n., 1957.
- ◆ Kelemen Sándor Tomi, (szövegátíró): Könyvecske az igaz keresztényi keresztségről.... Budapest, Kiadta a Magyar Tudományos Akadémia és Információs Központ, az Országos Széchényi Könyvtár és a Magyarországi Baptista Egyház közös kiadásában, 2020.
- ◆ Kónya Péter, Guitman Barnabás, (szerkesztők): Kronika sabinovských evangelikov Daniela Waechtera, A kisszebeni evangélikusok krónikája Waechter Dánieltől. Prešov, Vydavateľstvo Prešovskej Univerzity, 2022.

- ◆ Makkai László, Mócsy András, (szerkesztők): Erdély története a kezdetektől 1606-ig, I. kötet. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1986.
- ◆ Moody, Dale: Az igazság szava, A bibliai kijelentésre alapozott keresztyén tanítás összegzése. H. N., Grand Rapids William B. Eerdmans Publishing Company, é. n.
- ◆ North, James: Az Egyház története Pünkösdtől napjainkig. Budapest, TCM, 2001.
- ◆ Szalárdi János: Siralmas magyar krónikája. Békéscsaba, Magyar Helikon, 1980.

Könyvben megjelent tanulmányok

- ◆ Benda Kálmán: Erdély története a fejedelemség korában. In: Rác István, (szerkesztő): Tanulmányok Erdély történetéről, Szakmai konferencia Debrecenben 1987. október 9-10. Debrecen, Csokonai Kiadó, 1988.
- ◆ Kelemen Sándor Tomi: Francisc David și publicația anabaptistă Cărticică despre botezul creștin adevărat și despre imitarea papei Antihrist. Mărturisirea de credință și învățătura teologică a anabaptiștilor din Flandra. In: Ganea, Vasile Romulus, Ștefănică, Dragoș, 500 de ani de anabaptism Reflecții asupra Reformei radicale și a locului ei în tradiția protestantă. București, Cluj Napoca: Plêrōma, Risoprint, 2025.
- ◆ Dr. Mészáros Kálmán: Előszó. In: Kelemen Sándor Tomi, (szövegátíró): Könyvecske az igaz keresztyéni keresztségről.... Budapest, Kiadta a Magyar Tudományos Akadémia és Információs Központ, az Országos Széchényi Könyvtár és a Magyarországi Baptista Egyház közös kiadásában, 2020,
- ◆ Tevely Arató György, László Gábor: A magyarországi anabaptizmus első nyomai Daniel Waechter egyháztörténeti kéziratában. Kutatási jelentés az egyháztörténeti munkacsoport első eredményeiről. In: Bacsó Benjámin, Bereczki Lajos, László Gábor, (szerkesztők): „A célunk ugyanaz!” tanulmányok és előadások az anabaptisták történetéről és emlékezetéről. Budapest, Magyarországi Baptista Egyház, 2023.

Lexikonok, szótárak

- ◆ Bakos Ferenc: Idegen szavak és kifejezések kéziszótára. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1994.
- ◆ Bech Mihály, Peschka Vilmos, (főszerkesztők): Akadémiai Kislexikon, Első kötet A-K. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1989.
- ◆ Csiffáry Tamás: Európai uralkodók könyve, királyok, hercegek, grófok. Budapest, Könyvműves Könyvkiadó, 1991.
- ◆ Kenyeres Ágnes, (szerkesztő): Magyar életrajzi lexikon. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1994.

Folyóiratokban megjelent cikkek

- ◆ Kelemen Sándor Tomi: A „Könyvecske az igaz keresztyéni keresztségről...” c. anabaptista kiadvány és a flandriai anabaptisták teológiai hitvallása és tanítása. In: Prof. Em. Dr. Veres Sándor Péter, felelős szerkesztő: Veritas et Vita, A Baptista teológiai Akadémia szakfolyóirata IV. évfolyam 2026.
- ◆ Kelemen Sándor Tomi: A „Könyvecske az igaz keresztyéni keresztségről...” c. anabaptista kiadvány. In: Szolgatárs, XXXV. évfolyam, 2026. 2. szám.
- ◆ Mészáros Kálmán: A Tordai vallásbéke és az anabaptisták. In: Theológiai Szemle, 2018, 3. szám.
- ◆ Pirnát Antal: DÁVID FERENC: „Könyvecske az igaz keresztyéni keresztségről.” és annak német eredetije. In: Irodalomtörténeti Közlemények, 1954. 3. szám.

Kiadatlan kéziratok

- ◆ Kelemen Sándor Tomi: A flandriai anabaptisták teológiai hitvallása és tanítása A „Könyvecske az igaz keresztyéni keresztségről...” c. anabaptista kiadvány egyháztörténelmi és teológiai vizsgálata, MA szakdolgozat, Témavezető tanár: Prof. dr. Mészáros Kálmán, Kiadatlan kézirat. Budapest, Baptista Teológiai Akadémia, 2022.
- ◆ Kelemen Sándor Tomi: Dávid Ferenc és a „Könyvecske az igaz keresztyéni keresztségről...” c. anabaptista kiadvány-a flandriai anabaptisták teológiai hitvallása és tanítása, Kiadatlan kézirat. Szalárd, 2025.
- ◆ Kelemen Sándor Tomi: Dávid Ferenc és az anabaptisták: A „Könyvecske az igaz keresztyén keresztségről...” c. anabaptista kiadvány megjelenése, Kiadatlan kézirat. Szalárd, 2025.

Axioma Kulturális Alapítvány 2026, 223 oldal

Tóth Krisztián

RECENZÍÓ: AZ EMBER MEGSZENTSÉGTELENÍTÉSE

A nemrég hazánkba is ellátogató Carl R. Trueman (1967–) új könyve¹ már a második mű a szerző tollából – magyar nyelven. A kiadó (Axioma) pontos és gyors munkát végzett; nem sokkal az angol eredeti után Magyarországon is elérhetővé tette ezt a „prófétai” munkát. Nem véletlenül fogalmaz így az előszóban a Kulturális Alapítvány elnöke az angol-amerikai presbiteriánus szerzőre utalva, hogy „megbízható próféta”. Olyan értelemben valóban az, hogy korunkra vonatkozó helyzetértékelése éleslátó, de túl is megy ezen. Kész és képes a diagnózis-felállítás mellett biblikus megoldási javaslattal élni. Ez pedig az ember megszenteltetése esetében nem más, mint annak (újra) megszentelése! Ebben lesz kulcsszereplő az egyház. Ám, míg eljutunk addig, sok fájdalmas igazsággal kell szembesülni.

Az új könyv alcíme: *Hogyan vezet Isten elutasítása emberi méltóságunk leépüléséhez?* Beszédes téma, mely

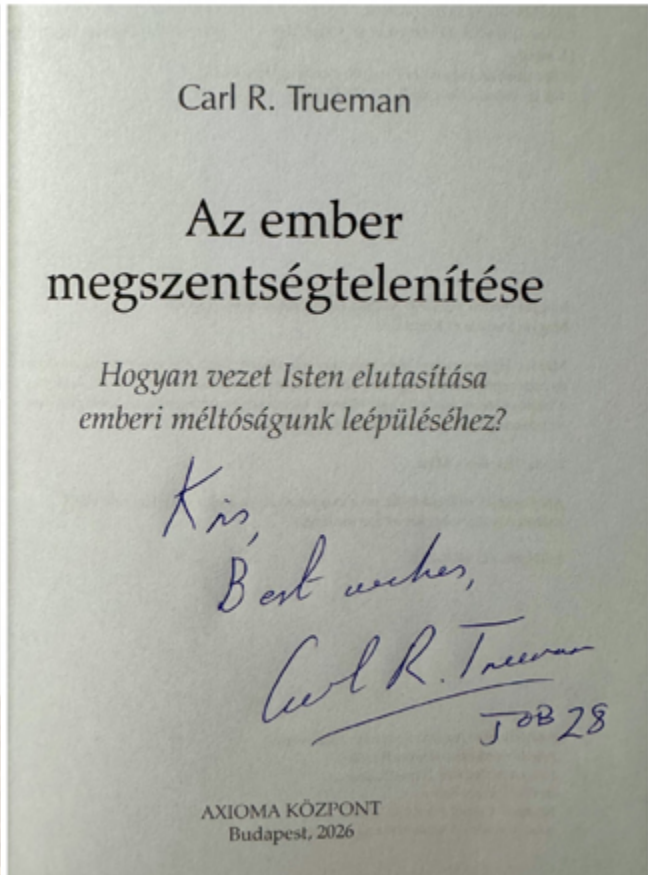
hét fő fejezetre oszlik. Ezeket egy bevezetés és utóirat foglal keretbe. Trueman *A modern én felemelkedése és diadala* című könyvében² már bemutatta azt a folyamatot, hogyan jutottunk el az egyén abszolutizálásáig (az ego-pogánysághoz vezető expresszív individualizmusig)! Fontos tételmondata, szomorú igazsága (volt) annak a műnek, hogy „[a]z ént először pszichologizálni kell (Rousseau), ezt követi a pszichológia szexualizálása (Freud), majd a szex átpolitizálása (neomarxisták)”. (222.o.) Másként megfogalmazva: „[a] huszonegyedik század elejére az én pszichologizálása, a pszichológia szexualizálása és a szex átpolitizálása mind jelentős szerepet játszott...” (384. o.)

Trueman új, címben jelölt írásában ezúttal arra mutat rá, hogy a(z önfel)magasztalt egyén Teremtőjétől kapott méltóságának, szentségének – vagyis szakralitásának elve(szt)ésével valójában értékét veszített,

1. https://www.libri.hu/konyv/carl_r_trueman.az-ember-megszentsegtelenitese.html

2. https://www.libri.hu/konyv/carl_r_trueman.a-modern-en-felemelkedese-es-diadala.html

„Ilyen karakteres kiállásra és bátor tanúságtételre van ma is szükség a hívők részéről, mert nagy a baj!”

„lecserélhető” tárgygyá degradálódott. Az a társadalmi felfogás, amely a modern kori szekularizáció alapja, Isten „kiiktatásával” (lásd: nietzschei nihilizmus) az ember istenképűségét is érvénytelennek nyilvánította. Ezzel viszont nem önmagát emelte Isten helyére (hiszen arra képtelen), hanem saját magát is profanizálta, vulgarizálta, mitöbb leépítette a világgal együtt. Ez a kíméletlen diagnózis bármennyire fájó is, mégis igaz beszéd -ahogy a szerző neve is ezt jelzi: true = igaz, man = ember! Érdemes páli alázattal olvasni, aki a következő képpen summázta bizonyágtételét: „Igaz beszéd ez és teljes elfogadásra méltó, hogy Krisztus Jézus azért jött e világra, hogy megtartsa a bűnösöket, a kik közül első vagyok én” (1 Tim 1,15).

Ilyen karakteres kiállásra és bátor tanúságtételre van ma is szükség a hívők részéről, mert nagy a baj! A romlás alól az egyház sem kivétel. Ennek a problémahalmaznak az ismertetése tölti ki ez első 6 fő fejezetet, melyre reflektál majd a záró, 7., az újjáéledő keresztyénség gondolatát behozó reményteli összegzés. De míg eljutunk oda, nézzük meg konkrétan miről van

szó napjaink kontextusa kapcsán. Az első fejezet (Mi az ember?) az antropológia alapkérdéseit tárgyalja, „[a]z antropológia – pedig – elválaszthatatlan a teológiától”. (25.o.) A második fejezet (Készül az út a bolond előtt) erre az elemzésre építve a szekularizáció okait tárgyalja, Nietzsche híres „Isten halála” koncepciója alapján. Ehhez kapcsolódik a harmadik (A bolond órája) fejezet, mely a normaszegőről, mint hősről ír, vagyis arról, hogy mára az istentagadás szinte művészeti értékévé vált. A következmény sajnos embertelen...

A könyv második fele még több aktuális példát vonultat fel, kezdve a negyedik (Vég(cél) nélküli szex) fejezettel, mely a szexualitás, mint politika, valamint „kikapcsolódás” relációkat tárgyalja. Hogyan tette e forradalom tárgygyá az embert? Erről szól az ötödik (Mi az ember a művi reprodukálhatóság korában?) fejezet, mely alapvetően az IVF („in vitro fertilizáció”, azaz köznapin néven lombikbébi-eljárás), béranyaság és eugenika kérdéskörét járja körül keresztyén szempontból. A záró fejezet előtt Trueman szót ejt a halálról (Az utolsó ellenség), illetve napjaink menedzselt halál kultúrájáról. A

„Az ember megszenteltetése olyan szemfelnyitó, eszméltető, ráébresztő írás, mely „aha élményt” okoz: összeáll a kép és felismerjük miért és hogyan kerültünk abba a világba, ahol élünk.”

hetedik (Nihilizmus új köntösben vagy újjáéledő kereszténység?) az ember újra megszentelése iránti igényről szól. Van még remény, mert van még hitvalló egyház! Isten Lelke hatására és biblikus gyülekezetek szolgálata nyomán szerte a világon megfigyelhető egyfajta „vallás felé fordulás” (199.o.)!

Vannak (pl. Bible Society tanulmánya³), akik ezt csendes ébredésnek – lásd: quiet revival – hívják. Egy biztos, Az ember megszenteltetése olyan szemfelnyitó, eszméltető, ráébresztő írás, mely „aha élményt” okoz: összeáll a kép és felismerjük miért és hogyan kerültünk abba a világba, ahol élünk. Összességében a presbiteriánus lelkész új könyve egy „gondolatébresztő felhívás: arra ösztönöz, hogy újragondoljuk, milyen alapokon áll az emberről, a szabadságról és a méltóságról alkotott képünk - mielőtt ezek végleg kiüresednének” (Libri ismeretető⁴, könyv hátsó borítójá). Ahogy a borítón szereplő másik idézet jelzi: „A mai világban már nem szokták életre szóló elköteleződésnek kezelni a házasságot, de azért tiszt-

tában vagyunk a szexuális frusztráció, a féltékenység és az erotika erejével.”

Személyes adalék: megtisztelő volt a szerzőtől egy dedikált példányt is kapni, ahol a névre szóló, aláírt könyvembe meglepetésemre Trueman egy rövid igei utalást is csatolt: Jób 28. Hamar újra olvastam a jelölt bibliai textust, mely fejezetcíme⁵: Jób magasztalja Isten bölcsességét, azt, ahogyan a világot vezérli. Kulcskérdés hangzik el a 12. versben: „De a bölcsesség hol található? Hol van az értelem lelőhelye?” A választ megadja a 23. „Isten tudja az ahhoz vezető utat, ő ismeri annak helyét.” Végso tanulság az emberre nézve pedig a befejező (28.) igevers – mely különlegesen szép és látványos módon a Revideált Károli Bibliában pirossal (Isten szavait jelző ún. red letters⁶) van szedve: „Az embernek pedig azt mondta: Íme, az Úr félelme a bölcsesség, és a gonosztól való eltávolodás az értelem.”

5. <https://karolibiblia.hu/biblia/job-konyve/28-fejezet>

6. https://www.youtube.com/watch?v=QJoM-moLm-Wo&list=RDQJoMmoLm-Wo&start_radio=1

3. <https://szabadosadam.hu/megdobbento-felmeres-valo-ban-csendes-ebredes-zajlik-az-egyesult-kiralysagban>

4. https://www.libri.hu/konyv/carl_r_trueman.az-ember-megszenteltetese.html

